

IBIS

Interdyscyplinarna Bez Barrier Interaktywna Szkoła

Przewodnik dla nauczyciela

GEOGRAFIA

3. ZESTAW ĆWICZEŃ
I ODPOWIEDZI

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

PRZEWODNIK DLA NAUCZYCIELA Geografia

- ZESTAW ĆWICZEŃ I ODPOWIEDZI -

ZAŁĄCZNIK NR 2 ZESTAWY ĆWICZEŃ

Zestaw ćwiczeń nr 1. Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata

Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata

1.1 ZMIANY LICZBY LUDNOŚCI ŚWIATA

Zadanie 1.

- a) Na podstawie danych statystycznych, oblicz co ile lat podwajała się liczba ludności świata.

Lata	mln	różnica lat
7000 p.n.e.	10	
4500 p.n.e.	20	
2500 p.n.e.	40	
1000 p.n.e.	80	
początek naszej ery	160	
900	320	
1700	600	
1850	1160	
1930	2070	
1980	4450	

Na podstawie Świata w liczbach 2012, WSiP.

Miejsce na obliczenia:

.....

.....

b) Oblicz ile lat było potrzebnych na powiększenie się liczby ludności o kolejny miliard.

Lata	mln	różnica lat
1850	1160	
1930	2070	
1970	3610	
1980	4450	
1990	5300	
2000	6115	
2011	7000	

Na podstawie Świata w liczbach 2012, WSiP

Miejsce na obliczenia:

.....

.....

.....

c) Na podstawie uzupełnionych tabel, spróbuj odpowiedzieć na pytanie dlaczego tempo wzrostu liczby ludności świata stale się zwiększa?

.....

.....

.....

Zadanie 2.

Do podanych pojęć dopasuj definicje:

1. przyrost naturalny

2. przyrost rzeczywisty
3. eksplozja demograficzna
4. regres demograficzny
 - a) powiększanie się liczby ludności wskutek różnicy między liczbą urodzeń a liczbą zgonów
w określonym przedziale czasu
 - b) gwałtowny wzrost liczby ludności spowodowany spadkiem zgonów, przy utrzymującej się wysokiej liczbie urodzeń
 - c) zmniejszanie się liczby ludności wskutek ujemnego przyrostu naturalnego
 - d) powiększanie się liczby ludności wskutek przyrostu naturalnego po uwzględnieniu migracji ludności oraz zmian terytorialnych

Zadanie 3. Na podstawie danych statystycznych oblicz przyrost naturalny ludności oraz wskaźnik przyrostu naturalnego.

5

kraj	Liczba ludności	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	Przyrost naturalny w tysiącach	Wskaźnik przyrostu naturalnego
Włochy	61 261 254	555 027	608 324		
Egipt	83 688 164	2 026 927	401 704		
Czad	10 975 648	424 758	166 391		
Chiny	1 343 239 923	16 535 283	9 631 030		
Kanada	34 300 083	352 605	277 488		

Na podstawie CIA Factbook

Miejsce na obliczenia:

.....

.....

.....

Zadanie 4. Na podstawie danych statystycznych oblicz liczbę ludności w kolejnym roku.

kraj	Liczba ludności w	Wskaźnik przyrostu	Liczba ludności w

	2012 roku	naturalnego [‰]	2013 roku
Wielka Brytania	63 047 162	5	
Zimbabwe	12 619 600	43	
Polska	38 415 284	-0,75	
Indie	1 205 073 612	13,1	

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>

Miejsce na obliczenia:

.....

.....

.....

Zadanie 5. Do odpowiedniej fazy rozwoju demograficznego dopasuj państwa z podanych poniżej:

6

Państwa do dopasowania: Polska (-0,75 ‰), Rosja (-0,1 ‰), Niemcy (- 2 ‰), Somalia (16 ‰), Egipt (19 ‰), Wielka Brytania (5,5 ‰), Irak (23,5 ‰), Indie (13,1‰), Brazylia (8,6 ‰), Zimbabwe (43,6 ‰).

Na podstawie CIA Factbook

Zadanie 6. Z podanych określ podkreśl skutki eksplozji demograficznej.

- powszechna akceptacja modelu rodziny wielodzietnej
- przeludnienie wsi
- wzrost bezrobocia

-
- zmniejszanie się liczby ludności
 - wzrost analfabetyzmu oraz szerzenie się chorób spowodowane zwiększonym zapotrzebowaniem na oświatę i ochronę zdrowia
 - wzrost patologii społecznej

Zadanie 7. Podaj trzy cechy demograficzne społeczeństwa starzejącego się.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 8. Na podstawie mapy przyrostu naturalnego oraz piramid wieku w ebooku podaj 5 przykładów państw starzejących się.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 9.

Do piramid wieku podaj po 3 przykłady państw, dla których są one charakterystyczne.

	<ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3.
	<ol style="list-style-type: none"> 1. 2. 3.

1.2 DLACZEGO LUDZIE NIE MIESZKAJĄ NA PUSTYNIACH I W WYSOKICH GÓRACH?

Zadanie 1. Do opisu dopasuj odpowiednią barierę osadniczą.

1. Bariera świetlna
2. Bariera termiczna
3. Bariera grawitacyjna
4. Bariera wodna
 - a) ekstremalne temperatury powietrza uniemożliwiające stałe zamieszkiwanie pewnego obszaru.
 - b) związana z powodziami lub suszami nawiedzającymi dany region.
 - c) związana z ilością światła słonecznego dostarczanego do danego obszaru.
 - d) związana ze wzrostem ciśnienia atmosferycznego wraz ze wzrostem wysokości n.p.m.
 - e) związana ze spadkiem ciśnienia atmosferycznego wraz ze wzrostem wysokości n.p.m.

9

Zadanie 2. Do obszaru podanego w tabeli podaj barierę osadniczą, która uniemożliwia stałe wykorzystanie gospodarcze tego obszaru przez człowieka.

Region	Bariera osadnicza
Wyżyna Tybetańska	
Pustynia Namib	
Antarktyda	
Dolina Śmierci w Kolorado	
Kotlina Kongo	

Zadanie 3. Zakwalifikuj, wpisując do tabeli wymienione niżej krainy geograficzne, do ekumeny lub anekumeny / subekumeny.

Nizina Padańska, Borneo, Kotlina Kongo, Spitsbergen, Kotlina Kalahari, Nizina Amazonki, Delta Gangesu, Himalaje, Ziemia Baffina, Góry Wierchojańskie

ekumena	anekumena / subekumena

Zadanie 4. Uzupełnij tabelę obliczając gęstość zaludnienia wskazanych państw.

Kraj	Liczba ludności	Powierzchnia w km ²	Gęstość zaludnienia
Luksemburg	509 074	2 586	
Ukraina	44 854 065	579 330	
Australia	22 015 576	7 682 300	

Dane statystyczne: CIA Factbook.

Miejsce na obliczenia:

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 5. Do wymienionych krain geograficznych dopisz główny czynnik, który wpływa na ich małą lub dużą gęstość zaludnienia. Czynnik wybierz z podanych poniżej (czynników może być więcej niż jeden).

żyźne gleby powulkaniczne, wilgotny las równikowy, nizinne ukształtowanie powierzchni, łagodny klimat umiarkowany morski, słabe gleby górskie, niskie temperatury powietrza, bagienne podłoże w czasie wiosennych roztopów, duża wysokość n.p.m., wieczna zmarzlina występująca w podłożu, niskie opady, dobre gleby aluwialne, słabe gleby laterytowe.

L.p.	Nazwa krainy	Czynnik wpływający na gęstość zaludnienia
1	Jawa	
2	Borneo	
3	Kotlina Kalahari	
4	Delta Gangesu i Brahmaputry	
5	Nizina Niemiecka	
6	Islandia	
7	Syberia	
8	Andy	

1.3 ZRÓŻNICOWANIE LUDNOŚCI ŚWIATA – KRĘGI KULTUROWE

Zadanie 1. Do podanych w tabeli obszarów podaj dominującą odmianę (rasę) człowieka zamieszkującą dany obszar.

Obszar	Odmiana człowieka (rasa)
Ghana	
Afrykańskie wybrzeże Morza Śródziemnego	
Samoa	
Laponia	
Kostaryka	
Ukraina	
Nizina Chińska	

Zadanie 2. Napisz z połączenia jakich odmian człowieka doszło do powstania odmian pośrednich:

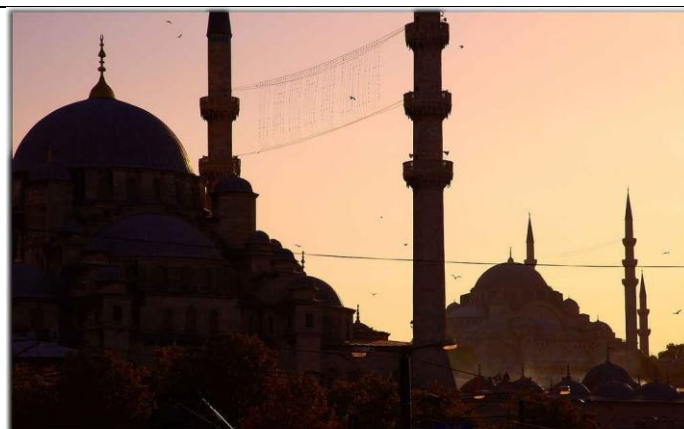
Mulat.....

Metys.....

Zambos.....

Zadanie 3. Do zdjęć miejsc kultu religijnego dopisz nazwę religii.

Miejsce kultu	Nazwa religii
	

Mayan Bresson www.flickr.com/aigle_dore

13

Zadanie 4. Do grupy języków wchodzących w skład indoeuropejskiej rodziny językowej dopisz nazwę języków do niej należąca. Języki wybierz z podanych poniżej.

polski, rumuński, norweski, rosyjski, niemiecki, hiszpański.

Nazwa rodziny językowej	Nazwa języka
germańska	
romańska	
słowiańska	

Zadanie 5. Dopasuj państwa do odpowiedniego kręgu kulturowego. Państwa wybierz z podanych poniżej.

Arabia Saudyjska, Białoruś, Brazylia, Bułgaria, Chiny, Hawaje, Polinezja, Salvador, Tunezja.

Nazwa kręgu kulturowego	Nazwa państwa
wschodniosłowiański	
latynoamerykański	
islamu	
chiński	
pacyficzny	

Zadanie 6. Oznacz literą P zdania prawdziwe, a literą B zdania błędne.

1. Krąg angloamerykański wywodzi się z kultury europejskiej.
 2. Dla kręgu islamskiego charakterystyczne są występowanie języka arabskiego oraz kult kobiety, która odgrywa w życiu muzułman dominującą rolę.
 3. Krąg japoński oparty jest na tradycyjnych wartościach takich jak honor, odwaga i pracowitość.
 4. W kręgu Azji Południowo – Wschodniej występuje wielokulturowość i mieszanka wyznań: buddyzmu, islamu i katolicyzmu.
1. Krąg wschodniosłowiański wchodzi w skład kręgu europejskiego, gdyż nie ma między nimi różnic.

1.4 JAK SIĘ ŻYJE W WIELKIM MIEŚCIE?

Zadanie 1. Wymień 4 kryteria wydzielenia miast z jednostek osadniczych.

.....
.....
.....
.....

Zadanie 2. Do wybranych miast Polski dopisz główną funkcję jaką one pełnią.

Gdańsk.....
.....

Warszawa.....
.....

Katowice.....
.....

Mikołajki.....
.....

Częstochowa.....
.....

Zadanie 3. Na podstawie tabeli wykonaj polecenia podane poniżej.

L.p.	Miasto	Liczba ludności miasta w mln
1.	Karaczi	12,1
2.	Bombaj	12,0
3.	Szanghaj	11,3
4.	Manila	11,1
5.	Sao Paulo	11,0
6.	Stambuł	10,7
7.	Moskwa	10,5
8.	Seul	10,4
9.	Delhi	9,8
10.	Dżakarta	9,5

16

a) Na mapie konturowej podpisz największe miasta świata wymienione w tabeli.

b) Wykonaj wykres słupkowy przedstawiający liczbę ludności największych miast świata.

Zadanie 4. Wśród podanych kryteriów podkreśl trzy, które decydują o wyróżnieniu

17

metropolii.

- a) liczba mieszkańców
- b) wielkość przyrostu naturalnego
- c) stopień oddziaływania na inne jednostki osadnicze
- d) wielkość migracji
- e) zabudowa wielkomiejska
- f) powierzchnia zajmowana przez metropolię
- g) występowanie siedzib instytucji międzynarodowych

Zadanie 5. Podaj cztery zagrożenia i problemy jakie stwarza życie w wielkim mieście.

.....

.....

.....

Zadanie 6. Podaj cztery szanse jakie stwarza życie w wielkim mieście.

.....

.....

.....

.....

1.5 RÓŻNICE W PROCESACH URBANIZACJI NA ŚWIECIE

Zadanie 1. Napisz czym przejawia się zjawisko urbanizacji.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. Wymień cztery czynniki przyciągające ludność wiejską do miast.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 3. Wymień cztery czynniki przyciągające ludność miejska na obszary wiejskie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 4. Na podstawie danych statystycznych oblicz wskaźnik urbanizacji.

Nazwa państwa	Liczba ludności	Liczba ludności miejskiej
Iran	78 868 711	55 996 785
Norwegia	4 707 270	3 718 743
Niger	16 344 687	2 778 597
Filipiny	103 775 002	50 849 751
Szwecja	9 103 788	7 738 220

Na podstawie CIA FActbook

Miejsce na obliczenia:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

20

Zadanie 5. Do podanych wartości wskaźnika urbanizacji dopasuj państwo z podanych poniżej.

Afganistan, Belgia, Burundi, Estonia, Islandia

	Wskaźnik urbanizacji
Afganistan	23%
Estonia	69%
Belgia	97%
Islandia	93%
Burundi	11%

CIA Factbook

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

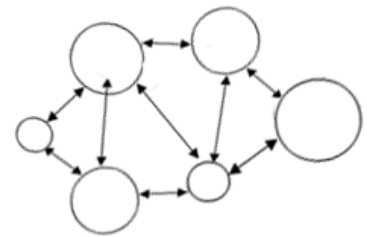
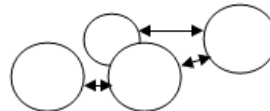
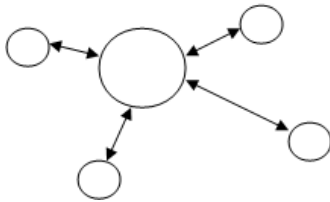
Zadanie 6. Do opisu dopasuj nazwę fazy urbanizacji.

suburbanizacja, reurbanizacja, urbanizacja wstępna, dezurbanizacja

- napływ ludności do miast
- rozwój przedmieść
- odpływ ludności z terenów miejskich
- ponowny wzrost liczby ludności miasta

Zadanie 7. Pod schematami napisz typ zespołu miejskiego.

aglomeracja monocentryczna, aglomeracja policentryczna, megalopolis

22

Zadanie 8. Do typów zespołów miejskich dopasuj z podanych poniżej odpowiadające im przykłady.

Trójmiasto, Poznań, Katowice, Tokio – Jokohama, Londyn, Nowy Jork – Boston.

Typ zespołu miejskiego	Przykłady miast
aglomeracja monocentryczna	
aglomeracja policentryczna (konurbacja)	
megalopolis	

1.6 DLACZEGO LUDZIE SIĘ PRZEMIESZCZAJĄ?

Zadanie 1. Przykłady migracji zaklasyfikuj do odpowiednich typów.

- a) wyjazd do pracy
- b) odwiedzenie Mekki
- c) wyjazd na studia
- d) ślub z obcokrajowcem
- e) prześladowania polityczne
- f) wyjazd związany z awansem zawodowym
- g) wyjazd wakacyjny
- h) wojna domowa

Migracje

ekonomiczne.....

Migracje

społeczne.....

Migracje

polityczne.....

Migracje

religijne.....

Zadanie 2. Wśród wymienionych państw podkreśl państwa imigracyjne.

Tunezja, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Rumunia, Afganistan, Sudan, Francja, Brazylia, Filipiny, Kanada

Zadanie 3. Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj zadania a) – b).

Idę w strugach zacinającego deszczu na rue Polonceau położoną na skraju Chateau – Rouge, dzielnicy, która jest historią Czarnej Afryki w Paryżu, a zwłaszcza historią napływu imigrantów z krajów Maghrebu, Azji i Europy.

Afryka XVIII dzielnicy wita mnie małym meczetem po prawej stronie rue Polonceau. Pośrodku fasady okienko zapraszające wiernych do składania datków. Na lewo handlarz pstrokatych tkanin, z których szyje się boubou (tradycyjny strój afrykański w formie sukni). Trochę dalej budynek przypominający wyglądem urząd, z jedną drobną różnicą: okna ozdobione są malowidłami przedstawiającymi scenki rodzajowe: Tuaregowie na pustyni, dzieci przed chatami... Za drzwiami mieści się Związek Duszy i Ciała Wspólnoty Afrykańskiej (Urac) – stowarzyszenie założone w 1985 r. w celu niesienia pomocy afrykańskim imigrantom. [...]

Teraz stoję w obliczu wizji tysiąca lub ściślej około 200 tys. Afryk, bo tylu przybyszów z Czarnego Kontynentu mieszka w rejonie paryskim (254 tys. w całej Francji). Wśród nich kilkadziesiąt tysięcy to robotnicy stanu wolnego, głównie Senegalczyki i Malijczycy, prosta siła robocza ściągnięta przez Republikę po wojnie.

Poza imigracją ekonomiczną są jeszcze studenci przybyli z dawnych kolonii pod koniec lat 50. W tamtych czasach „wielkość Francji” oraz względy praktyczne sprawiły, że przyjęto ich z otwartymi ramionami. – To w ten sposób pojawiły się u nas studentki z Kamerunu – wyjaśnia etnolog Sophie Bouly. Od początku lat przyjechało ich kilka tysięcy. Samotnie próbowały szczęścia we Francji.

24

Trzecia fala to kobiety i dzieci, które zjawily się tu w ramach programu łączenia rodzin, podczas zapoczątkowanej w 1974 roku powstrzymywania imigracji ekonomicznej. Po nich zaś należy jeszcze uwzględnić starających się o azyl, uciekających przed wojnami i w końcu tych, których przygnęła bieda panująca w ich ojczyźnie nawet w czasie pokoju...

Jeśli wykształcenie, wiek i kraj pochodzenia różnią od siebie Afrykanów mieszkających we Francji, to wszystkich łączy fakt, że przywiodła ich tu nadzieja na lepszą przyszłość.

Czarne oblicze stolicy Francji, National Geographic Polska, Wydanie specjalne: Miasta świata, Nr 01/03 s.29.

- a) Wymień państwa, z których przybyli imigranci do Francji.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

b) Wymień cztery powody, dla których przyjechali do Francji.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 4. Oblicz saldo migracji zagranicznych oraz wskaźnik salda migracji dla podanych państw.

Państwo	Imigracja w tysiącach	Emigracja w tysiącach	Saldo migracji	Wskaźnik salda migracji na 1000 mieszkańców
Polska	17,4	18,6		
Wielka Brytania	566,5	368,1		
Australia	222,5	16,8		

Na podstawie Świata w liczbach 2012, WSiP.

Zadanie 5. Wymień pięć państw, do których współcześnie migruje najwięcej Polaków.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 6. Na konturowej mapie świata zamaluj państwa, w których jest największe skupisko Polonii na świecie.

Zadanie 7. Wymień po trzy skutki migracji dla państw emigracyjnych i imigracyjnych.

Państwa emigracyjne	Państwa imigracyjne
–	–
–	–
–	–

27

Odpowiedzi do zestawu ćwiczeń nr 1

ODPOWIEDZI DO ZADAŃ ZAMKNIĘTYCH

ZESTAW I

Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata

ZMIANY LICZBY LUDNOŚCI ŚWIATA

Zadanie 1.

Lata	mln	różnica lat
7000 p.n.e.	10	
4500 p.n.e.	20	2500

2500 p.n.e.	40	2000
1000 p.n.e.	80	1500
początek naszej ery	160	1000
900	320	900
1700	600	800
1850	1160	150
1930	2070	80
1980	4450	50

Na podstawie Świata w liczbach 2012, WSiP.

Lata	mln	różnica lat
1850	1160	
1930	2070	80
1970	3610	40
1980	4450	10
1990	5300	10
2000	6115	10
2011	7000	11

Na podstawie Świata w liczbach 2012, WSiP

Zadanie 2.

1 – a, 2 – d, 3 – b, 4 – c

Zadanie 3.

Kraj	Liczba	Liczba	Liczba zgonów	Przyrost naturalny w	Wskaźnik przyrostu

	ludności	urodzeń		tysiącach	naturalnego
Włochy	61 261 254	555 027	608 324	- 53 297	- 0,87
Egipt	83 688 164	2 026 927	401 704	1 625 223	19,4
Czad	10 975 648	424 758	166 391	258 367	23,5
Chiny	1 343 239 923	16 535 283	9 631 030	6 904 253	5,1
Kanada	34 300 083	352 605	277 488	75 117	2,2

Na podstawie CIA Factbook

Zadanie 4.

Kraj	Liczba ludności w 2012 roku	Wskaźnik przyrostu naturalnego [%]	Liczba ludności w 2013 roku
Wielka Brytania	63 047 162	5	63 362 398
Zimbabwe	12 619 600	43	13 162 243
Polska	38 415 284	-0,75	38 415 284
Indie	1 205 073 612	13,1	1 220 860 076

www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html

Zadanie 5.

I faza: -

II faza: Zimbabwe, Irak, Somalia

III faza: Egipt, Indie

IV faza: Wielka Brytania, Brazylia

V faza: Polska, Rosja, Niemcy

Zadanie 6.

- przeludnienie wsi
- wzrost bezrobocia
- wzrost analfabetyzmu oraz szerzenie się chorób spowodowane zwiększonym zapotrzebowaniem na oświatę i ochronę zdrowia
- wzrost patologii społecznej

1.2 DLACZEGO LUDZIE NIE MIESZKAJĄ NA PUSTYNIACH I W WYSOKICH GÓRACH?

Zadanie 1.

1 – c, 2 – a, 3 – e, 4 – b

Zadanie 2.

Region	Bariera osadnicza
Wyżyna Tybetańska	grawitacyjna
Pustynia Namib	wodna
Antarktyda	termiczna
Dolina Śmierci w Kolorado	światlna
Kotlina Kongo	wodna

Zadanie 3.

Ekumena	anekumena / subekumena
<i>Nizina Padańska, Delta Gangesu</i>	<i>Borneo, Kotlina Kongo, Spitsbergen, Kotlina Kalahari, Nizina Amazonki, Himalaje, Ziemia Baffina, Góry Wierchojańskie</i>

31

Zadanie 4.

Kraj	Liczba ludności	Powierzchnia w km ²	Gęstość zaludnienia
Luksemburg	509 074	2 586	197
Ukraina	44 854 065	579 330	77
Australia	22 015 576	7 682 300	3

Dane statystyczne: CIA Factbook.

Zadanie 5.

L.p.	Nazwa krainy	Czynnik wpływający na gęstość zaludnienia
1	Jawa	<i>żyzne gleby powulkaniczne</i>
2	Borneo	<i>wilgotny las równikowy, słabe gleby laterytowe</i>
3	Kotlina Kalahari	<i>niskie opady</i>
4	Delta Gangesu i Brahmaputry	<i>dobrze gleby aluwialne</i>
5	Nizina Niemiecka	<i>nizinne ukształtowanie powierzchni, łagodny klimat umiarkowany morski</i>
6	Islandia	<i>niskie temperatury powietrza, wieczna zmarzlina występująca w podłożu</i>
7	Syberia	<i>bagienne podłoże w czasie wiosennych roztopów, wieczna zmarzlina występująca w podłożu, niskie temperatury powietrza</i>
8	Andy	<i>duża wysokość n.p.m., słabe gleby górskie</i>

32

1.3 ZRÓŻNICOWANIE LUDNOŚCI ŚWIATA – KRĘGI KULTUROWE

Zadanie 1.

Obszar	Odmiana człowieka (rasa)
Ghana	afrykańska
Afrykańskie wybrzeże Morza Śródziemnego	europyjska
Samoa	polinezyjska
Laponia	europyjska
Kostaryka	amerykańska
Ukraina	europyjska
Nizina Chińska	mongoloidalna

Zadanie 2.

Mulat: europeidalna i negroidalna

Metys: europeidalna i mongoloidalna

Zambos: negroidalna i mongoloidalna

Zadanie 3.

Prawosławie

Katolicyzm

Islam

Zadanie 4.

Nazwa rodziny językowej	Nazwa języka
germańska	<i>norweski, niemiecki</i>
romańska	<i>hiszpański, rumuński</i>
słowiańska	<i>polski, rosyjski</i>

33

Zadanie 5.

Nazwa kręgu kulturowego	Nazwa państwa
wschodniosłowiański	<i>Białoruś, Bułgaria</i>
latynoamerykański	<i>Brazylia, Salvador</i>
islamu	<i>Arabia Saudyjska, Tunezja</i>
chiński	<i>Chiny</i>
pacyficzny	<i>Hawaje, Polinezja</i>

Zadanie 6.

5. Krąg angloamerykański wywodzi się z kultury europejskiej. **P**
6. Dla kręgu islamskiego charakterystyczne są występowanie języka arabskiego oraz kult kobiety, która odgrywa w życiu muzułman dominującą rolę. **B**

7. Krąg japoński oparty jest na tradycyjnych wartościach takich jak honor, odwaga i pracowitość. **P**
8. W kręgu Azji Południowo – Wschodniej występuje wielokulturowość i mieszanka wyznań: buddyzmu, islamu i katolicyzmu. **P**
9. Krąg wschodniosłowiański wchodzi w skład kręgu europejskiego, gdyż nie ma między nimi różnic. **B**

1.4 JAK SIĘ ŻYJE W WIELKIM MIEŚCIE?

Zadanie 2.

Gdańsk: portowa

Warszawa: administracyjna

Katowice: przemysłowa

Mikołajki: turystyczna

Częstochowa: religijna

Zadanie 4.

a) liczba mieszkańców

c) stopień oddziaływania na inne jednostki osadnicze

g) występowanie siedzib instytucji międzynarodowych

1.5 RÓŻNICE W PROCESACH URBANIZACJI NA ŚWIECIE

Zadanie 4.

Nazwa państwa	Liczba ludności	Liczba ludności miejskiej	Wskaźnik urbanizacji
Iran	78 868 711	55 996 785	23
Norwegia	4 707 270	3 718 743	79
Niger	16 344 687	2 778 597	17
Filipiny	103 775 002	50 849 751	49

Szwecja	9 103 788	7 738 220	85
---------	-----------	-----------	----

Na podstawie CIA Factbook

Zadanie 5.

Nazwa państwa	Wskaźnik urbanizacji
Afganistan	23%
Estonia	69%
Belgia	97%
Islandia	93%
Burundi	11%

Na podstawie CIA Factbook

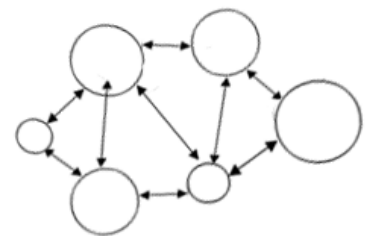
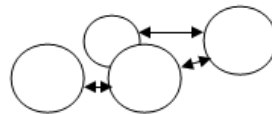
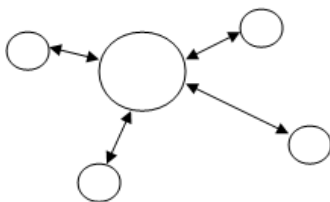
Zadanie 6.

- e) *urbanizacja wstępna*
- f) *suburbanizacja*
- g) *dezurbanizacja*
- h) *reurbanizacja*

35

Zadanie 7.

- a) *aglomeracja monocentryczna*, b) *aglomeracja policentryczna*, c) *megalopolis*

Zadanie 8.

Typ zespołu miejskiego	Przykłady miast
aglomeracja monocentryczna	<i>Poznań, Londyn</i>
aglomeracja policentryczna (konurbacja)	<i>Katowice, Trójmiasto</i>
megalopolis	<i>Tokio – Jokohama, Nowy Jork – Boston</i>

1.6 DLACZEGO LUDZIE SIĘ PRZEMIESZCZAJĄ?

Zadanie 1.

Migracje ekonomiczne: wyjazd do pracy, wyjazd związany z awansem zawodowym

Migracje społeczne: wyjazd na studia, ślub z obcokrajowcem, wyjazd wakacyjny

Migracje polityczne: prześladowania polityczne, wojna domowa

Migracje religijne: odwiedzenie Mekki

Zadanie 2.

Wielka Brytania, Stany Zjednoczone, Francja, Kanada

Zadanie 4.

Państwo	Ogólna liczba ludności	Imigracja w tysiącach	Emigracja w tysiącach	Saldo migracji	Wskaźnik salda migracji na 1000 mieszkańców
Polska	38 415 284	17,4	18,6	-1,2	-3,124
Wielka Brytania	63 047 162	566,5	368,1	198,4	0,003
Australia	22 015 576	222,5	16,8	205,7	0,009

Na podstawie Świata w liczbach 2012, WSiP

Zestaw ćwiczeń nr 2. Polityczne problemy świata

Dział II – Polityczne problemy świata

2.1 PODZIAŁ PAŃSTW ŚWIATA

Zadanie 1. Przyporządkuj grupom mierników rozwoju gospodarczego odpowiadające im wskaźniki:

- a. ekonomiczne
- b. społeczne
- c. demograficzne
- d. gospodarcze

- A) udział wydatków na żywność w budżetach domowych, codzienne spożycie kalorii i protein, wskaźnik analfabetyzmu
- B) wielkość produkcji energii elektrycznej, struktura handlu zagranicznego
- C) wielkość produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca, stopa bezrobocia
- D) śmiertelność niemowląt na 1000 mieszkańców, średnia długość trwania życia, struktura wieku ludności
- E) liczba łóżek w szpitalach na jednego pacjenta, wskaźnik HDI, przyrost naturalny

Zadanie 2. Wykonaj polecenia a) – b):

- a) Na podstawie danych statystycznych oblicz wskaźnik PKB/os oraz uporządkuj państwa w kolejności od najbogatszego do najbiedniejszego według tego wskaźnika.

Państwo	PKB mld USD	Liczba ludności	PKB/osobę	Kolejność
Chiny	12 380	1 343 239 923		
Niemcy	3 194	81 305 856		
Brazylia	2 362	199 321 413		
Belgia	420,6	10 438 353		
Bangladesz	305,5	161 083 804		
Afganistan	33,55	30 419 920		

CIA Factbook

Miejsce na obliczenia:

.....
.....
.....
.....

- b) Wyjaśnij dlaczego PKB/osobę jest lepszym miernikiem poziom rozwoju społeczno – gospodarczego państwa niż całkowita wartość produktu krajowego brutto.

.....
.....

Zadanie 3. Wymień trzy mierniki wchodzące w skład wskaźnika HDI.

1.
2.
3.

Zadanie 4. Wykonaj polecenia a i b.

- a) Na podstawie mapy wskaźnika HDI w multibooku określ wszystkie kraje, które znajdują się w grupie państw słabo rozwiniętych.

Etiopia, Ukraina, Polska, Sudan, Czad, Mongolia, Hiszpania, Meksyk, Malezja, Niger, Algieria, Brazylia, Madagaskar, Tanzania, Japonia, Mali, Gwinea, Bangladesz, Ekwador, Korea Południowa

- b) Podaj nazwę kontynentu o największej koncentracji państw słabo rozwiniętych.

.....

Zadanie 5. Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj polecenia a – c.

Do naszego badania wybraliśmy pięć kategorii określających dobrobyt: edukację, zdrowie, jakość życia, konkurencyjność gospodarki i warunki polityczne. W każdej z tych kategorii opracowaliśmy mierniki dla 100 państw. [...]

Po pierwsze, małe jest lepsze. O ile nie można odmówić witalności gigantom wschodzących rynków, takim jak Chiny, Brazylia czy Turcja, o tyle często – jak wynika z danych – wyprzedzają je państwa, jak choćby Słowenia czy Estonia, po prostu dlatego, że małe kraje muszą włożyć mniej wysiłku, by podnieść ogólny poziom dobrobytu. (Chiny mają drugą co do wielkości gospodarkę na świecie, ale ponad połowa 1,3 – miliardowej ludności wciąż żyje w skrajnej nędzy).

Najlepiej oczywiście być małym i bogatym – wystarczy popatrzeć na trwały sukces państw skandynawskich. Kluczową sprawą okazuje się dobry, powszechny system edukacji, decydujący o pomyślnym rozwoju gospodarki w przyszłości – to jeden z najważniejszych powodów, dla których wysokie wyniki uzyskują USA, Europa Zachodnia i bogate kraje azjatyckie, takie jak Korea Południowa i Japonia. Nieźle wypadają państwa, które – tak jak Polska i inne kraje środkowoeuropejskie dawnego bloku komunistycznego – zdecydowały się na głębokie reformy i od lat konsekwentnie niwelują dystans dzielący je od bogatych sąsiadów.

Ale, co chyba najważniejsze, płynie z tych badań krzepiący wniosek, że nie istnieje jeden sposób na sukces. Wszelkie obiegowe opinie głoszące, że teraz receptę znają Chiny albo Brazylia, a nie Waszyngton, są błędne. Zwycięzcy stanowią dość zróżnicowaną grupę i na wiele różnych sposobów tworzą pełne energii, zdrowe i szczęśliwe społeczeństwa.

Bieguny dobrobytu według „Newsweeka”

1. *Finlandia*
2. *Szwajcaria*
3. *Szwecja*
4. *Australia*
5. *Luksemburg*
6. *Norwegia*
7. *Kanada*
8. *Holandia*
9. *Japonia*
10. *Dania*

„Najlepsze miejsce pod Słońcem”, Newsweek Polska, 35/2010, 29.08.10, s. 50

- a) Wymień trzy czynniki, które decydują o poziomie życia społeczeństwa.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- b) Które państwa i dlaczego są najlepszymi państwami do życia?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- c) Polska w tym rankingu Newsweeka zajmuje 29 miejsce. Wymień trzy czynniki, które Twoim zdaniem mogły wpłynąć na wysoką pozycję naszego kraju w tym rankingu.

1.....
.....
.....
.....

.....
.....
2.

.....
.....
3.

.....
.....
.....
.....
.....
Zadanie 6. Podaj cztery przyczyny ubożenia państw afrykańskich oraz ich zamknięcia w kręgu ubóstwa.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 7. Na podstawie tekstu źródłowego dotyczącego „tygrysów azjatyckich” w multibooku wykonaj polecenia

a) – c):

- a) Wymień cztery kraje, które należą do grupy państw nazywanych „tygrysami azjatyckimi”.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

- b) Wymień trzy czynniki społeczne, które wpłynęły na ich rozwój gospodarczy?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

c) Wymień trzy czynniki ekonomiczne, które zdecydowały o ich drodze rozwoju?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 JAK ZMIENIŁA SIĘ MAPA POLITYCZNA ŚWIATA W XX WIEKU?

Zadanie 1. Przyporządkuj byłym kolonizatorom grupy państw, które powstały z ich dawnych kolonii:

41

- a. Hiszpania
- b. Wielka Brytania
- c. Portugalia
- d. Francja
 - A) Australia, Sudan, Zambia
 - B) Mozambik, Angola, Brazylia
 - C) Algieria, Wietnam, Mali
 - D) Argentyna, Filipiny, Meksyk
 - E) Sudan, Algieria, Meksyk

Zadanie 2. Uzasadnij stwierdzenie, że kolonializm był jednym z najważniejszych procesów, które ukształtowały obecne zróżnicowanie gospodarcze świata. Podaj dwa argumenty.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 3. Wymień państwa europejskie, które powstały po rozpadzie:

Nazwa państwa przed 1989 rokiem	Państwa powstałe po 1989 roku
ZSRR	
Czechosłowacji	
Jugosławii	

Zadanie 4. Podaj dwie główne przyczyny konfliktu w Jugosławii.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 5. Na czym polegały zmiany ustrojowe, które dokonały się po 1989 roku w Europie?

.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. Podaj po jednym przykładzie poszczególnych płaszczyzn globalizacji:

globalizacja gospodarcza

.....
.....
.....

globalizacja

technologiczna.....

.....
.....

globalizacja społeczno –

kulturowa.....

.....
.....

globalizacja

polityczna.....

.....
.....

Zadanie 3. Wymień trzy nazwy firm/marek, które znane są na całym świecie.

.....
.....
.....
.....
.....

45

Zadanie 4. Wymień trzy pozytywne i trzy negatywne skutki procesów globalizacji.

Pozytywne skutki globalizacji	Negatywne skutki globalizacji

Zadanie 5. Na podstawie tabeli przedstawiającej największe firmy w 2011 roku wykonaj polecenia a-b.

L.p.	Nazwa korporacji	Kraj	Branża
1	Nestle	Szwajcaria	spożywcza
2	Exxon Mobil	Stany Zjednoczone	paliwowa

3	Gazprom	Rosja	paliwowa
4	Petrochina	Chiny	paliwowa
5	Petrobras-Petróleo Brasil	Brazylia	paliwowa
6	Microsoft	Stany Zjednoczone	informatyczna
7	Royal Dutch Shell	Holandia	paliwowa
8	AT&T	Stany Zjednoczone	telekomunikacyjna
9	ICBC	Chiny	bankowa
10	Vale	Brazylia	przemysłowa

A. Wymień branżę, w której funkcjonuje najwięcej koncernów międzynarodowych.

.....
.....

B. Wymień państwo, w którym swoją siedzibę ma największa liczba firm międzynarodowych.

.....
.....

2.4 PRZYCZYNY I SKUTKI PROCESÓW INTEGRACYJNYCH W SKALI GLOBALNEJ I REGIONALNEJ

Zadanie 1. Podaj skróty nazw wymienionych agend ONZ:

Organizacja ds. dzieci i młodzieży.....

Organizacja ds. Oświaty, Nauki i Kultury.....

Światowa Organizacja Zdrowia.....

Organizacja ds. Wyżywienia i Rolnictwa.....

Światowa Organizacja Handlu.....

Zadanie 2. Przyporządkuj organizacjom międzynarodowym cele, do których zostały powołane:

a. Międzynarodowy Fundusz Walutowy

b. FAO

c. OPEC

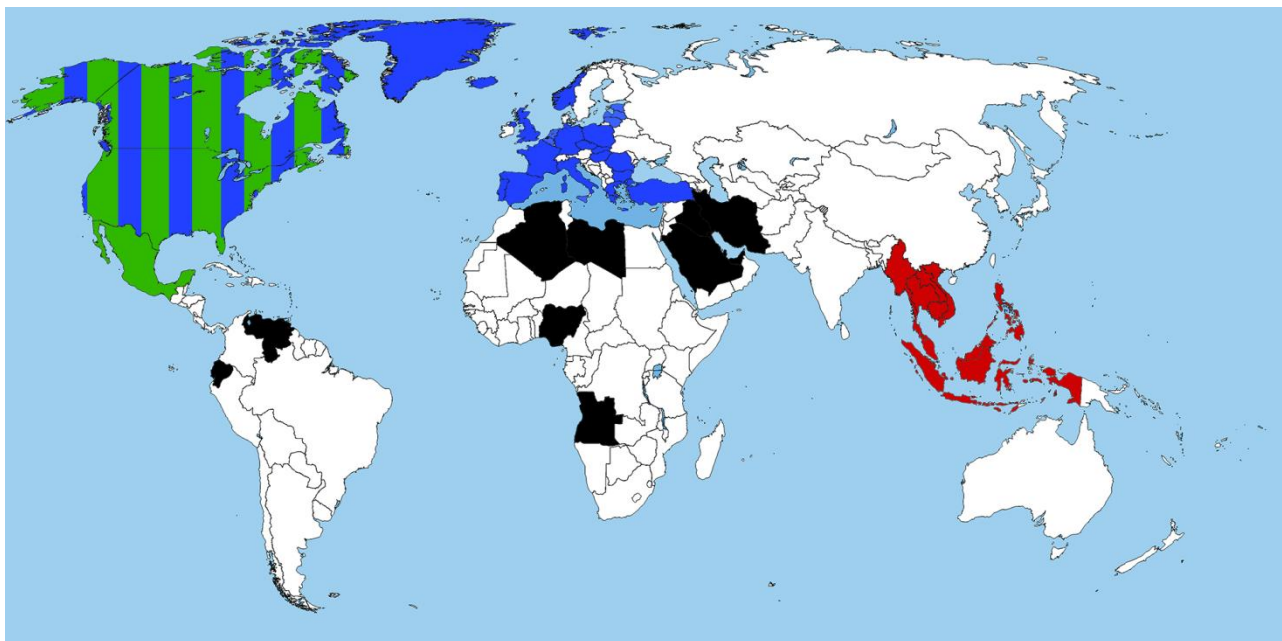
d. Unia Europejska

e. NATO

- A) likwidacja głodu na świecie, rozwój nowoczesnego rolnictwa
- B) współpraca międzynarodowa, walutowa, wymiana handlowa, pomoc finansowa w celu stabilizacji waluty w różnych krajach świata
- C) utworzenie jednolitego organizmu gospodarczego, całkowity, swobodny przepływ osób, towarów, usług i kapitałów
- D) współpraca w dziedzinie ochrony środowiska, ochrona zagrożonych gatunków zwierząt i roślin
- E) koordynacja wydobycia, podaży i cen ropy naftowej
- F) współpraca militarna

Zadanie 3. Na mapie konturowej świata zaznaczono państwa członkowskie pewnych organizacji gospodarczych. Uzupełnij legendę mapy o nazwy tych organizacji.

- NATO
- OPEC
- NAFTA
- ASEAN

Zadanie 4. Na podstawie analizy danych w tabeli w multibooku podaj cztery główne powody, dla których dochodzi do integracji państw na świecie.

.....

.....

.....

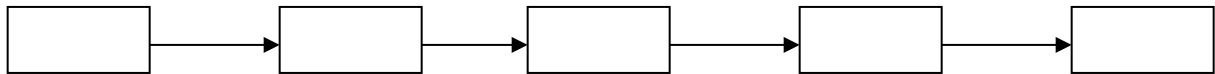
.....

.....

.....

Zadanie 5. Wpisz w odpowiednie miejsca schematu kolejne etapy integracji państw.

1. unia celna, 2. strefa wolnego handlu, 3. unia polityczna, 4. wspólny rynek, 5. unia gospodarcza

Zadanie 6. W dostępnych źródłach wyszukaj informacje o etapach rozszerzania się Unii Europejskiej. Zaznacz różnymi kolorami na mapie konturowej Europy państwa wchodzące w skład UE z uwzględnieniem roku, w którym stały się one członkiem Wspólnoty. Uzupełnij legendę

- 1957 –
- 1973 –
- 1981 –
- 1986 –
- 1995 –
- 2004 –
- 2007 –

Zadanie 7. Na podstawie tekstu źródłowego oraz własnej wiedzy wykonaj polecenia a – c.

Euro było największym projektem politycznym od czasów powstania samej Unii, ale obciążonym różnymi wadami genetycznymi. Dziś widać to znacznie lepiej niż w 2002 r., kiedy wchodziło do obiegu. Okazało się, że sama tylko wspólna waluta nie jest w stanie ujednoczyć różnych gospodarek i kultur politycznych. Biedniejsi zaczęli pożyczać na konto wiarygodności bogatszych

i wydawać ponad stan, czego instytucje unijne nie były w stanie kontrolować. To co miało łączyć Europę, zaczęło ją dzielić. [...]

Jasne jest, że bez przyjęcia euro Polsce trudno będzie pozostać w politycznym centrum Unii, gdyż na skutek kryzysu to właśnie wspólny pieniądź stał się dziś osią integracji. To w strefie euro zapadają dziś kluczowe decyzje co do dalszego rozwoju Unii. I od 2020 r. to zapewne tu rozdzielane będą pieniądze. Jak przyznał kilka miesięcy temu w rozmowie ze mną jeden z ministrów: „przyszła Unia to strefa euro”. Poza tym polska gospodarka, będąc zapleczem niemieckiej gospodarki – lokomotywy Unii, nie może myśleć o scenariuszu szwedzkim czy brytyjskim pozostawania poza Eurolandem. Naszą siłą nie jest ani innowacyjność, ani usługi finansowe, ale raczej eksport podzespołów do krajów strefy euro.

Z nogą w drzwiach Eurolandu, J. Pawlicki, Newsweek Polska, 10/2013, 4-10.03.2013, s. 78

- a) Wymień trzy zagrożenia związane z wejściem Polski do strefy Euro.

.....
.....
.....
.....
.....

- b) Wymień trzy szanse związane z wejściem Polski do strefy Euro.

.....
.....
.....
.....
.....

- c) Czy Twoim zdaniem wejście Polski do strefy Euro jest korzystne dla społeczeństwa i gospodarki Polski? Swoją odpowiedź krótko uzasadnij.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 8. Oznacz zdania prawdziwe literą P, a fałszywe literą F.

- a) Euroregiony zaczęły powstawać na granicach Polski w 1991 roku.....
b) Współpraca transgraniczna Polski ogranicza się tylko do zachodniej granicy kraju.....
c) Obecnie na granicy Polski funkcjonuje 8 euroregionów.....

-
- d) Euroregiony są formą porozumień dwu- lub trójstronnych między państwami.....
 - e) Podstawowym celem współpracy w euroregionie jest rozwój społeczno-gospodarczy, poprawa warunków życia mieszkańców oraz ułatwianie wzajemnych kontaktów pomiędzy społecznościami wspólnoty.....

2.5 ROLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W REGIONACH NAJBIEDNIEJSZYCH

Zadanie 1. Na podstawie dostępnych źródeł (np. Internetu) oraz własnej wiedzy dopisz do organizacji przykład akcji przez nią przeprowadzonej.

Amnesty International

.....
.....
.....
.....

Greenpeace

.....
.....
.....
.....

Międzynarodowy Czerwony Krzyż

.....
.....
.....
.....

Polska Akcja Humanitarna (PAH)

.....
.....
.....
.....

52

Zadanie 2. Do katastrof naturalnych dopasuj państwo, w którym w ciągu ostatnim dziesięcioleciu, miała ona miejsce. Każde państwo może być zakwalifikowane więcej niż jeden raz.

Japonia, Haiti, Stany Zjednoczone, Etiopia, Rumunia, Węgry, Bangladesz, Sudan, Islandia

Katastrofa naturalna	Państwo
trzęsienie ziemi	
tsunami	
wybuch wulkanu	
susza	
powódź	
huragan	

Zadanie 3. Do katastrofy naturalnej dopasuj po dwie najbardziej efektywne formy pomocy.

1. dostarczenie materiałów do odbudowy budynków
2. wysłanie ekip ratunkowych
3. wysłanie darów rzeczowych (jedzenia, ubrań, sprzętów domowych)

4. pomoc w ewakuacji
5. dostarczenie wody pitnej
6. dostarczenie agregatów prądotwórczych
7. zabezpieczenie gospodarstw domowych przed dalszym zniszczeniem

Rodzaj katastrofy	Rodzaj udzielanej pomocy	
trzęsienie ziemi		
powódź		
huragan		

Zadanie 4. Wymień trzy okoliczności (poza klęskami naturalnymi), w których potrzebna jest pomoc humanitarna.

.....

.....

.....

.....

.....

53

Zadanie 5. Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj polecenia a – e.

Pomoc dla biednych krajów: „ryby i wędkę”

Świąteczny czas sprzyja akcjom humanitarnym, a także ich podsumowaniu. Eksperti OECD ogłosili, że w 2011 roku wartość zachodniej pomocy dla biednych krajów wyniosła 158 mld dol. A Bank Światowy podliczył wartość przekazów pieniężnych wysłanych do „domu” przez gwarantów. Wyszło mu, że ponad dwa razy tyle - 372 mld dol. To odnawia pytanie czy zachodnia pomoc jest racjonalna.

Bob Geldof w okresie Świąt Bożego Narodzenia w 1984 r. zorganizował wraz z kolegami muzykami pomoc dla głodującej Etiopii. Dziś, ta sławna i płynąca z bardzo szlachetnych pobudek, Band Aid postrzegana jest jako kontrowersyjna. Identyfikacja jest z działalnością **Bono**, który przejął po Geldofie pałeczkę w zachęcaniu bogatych tego świata do pomagania biednym.

Zambijska ekonomistka **Dambisa Moyo** zasłynęła jako przeciwniczka krucjaty Bono, kiedy trzy lata temu opublikowała książkę pod wymownym tytułem „Martwa pomoc: Dlaczego zachodnia pomoc nie działa i jak lepiej pomóc Afryce” (*Dead Aid: Why Aid is Not Working and How There Is a Better Way For Africa*). Ta wykształcona na Harvardzie i w Oxford konsultantka Banku Światowego i specjalistka od obligacji w Goldman Sachs, pozostaje nieustraszona w walce o to aby Zachód porzucił dotychczasową formę pomocy dla biednych krajów Afryki. Zastąpił darowizny finansowaniem rozwoju ekonomicznego – wspieraniem budowy przemysłu i infrastruktury, tworzenia małych i średnich przedsiębiorstw. Wydaje się, że jej argumentów Zachód jak dotąd nie słyszy.

a) Podaj wartość oficjalnej pomocy udzielonej państwom najbiedniejszym przez rządy państw najbogatszych.

.....

.....

Cele zrealizowane

Za dowód posłużyć może raport Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, i jego podsumowanie. Otóż według OECD pomoc, jakiej państwa zachodnie udzieliły w ostatnich dwóch dekadach biednym krajom, spełniła i spełnia zakładane cele.

Zostały one zdefiniowane w 2000 r. w dokumencie „Millennium Development Goals”, a do najważniejszych zaliczono zredukowanie: o połowę wskaźników najgłębszej biedy na świecie, o dwie trzecie śmiertelności niemowląt, o trzy czwarte śmiertelności matek przy porodzie, a za punkt odniesienia przyjęto dane z 1990 r.

Jak ocenia OECD założenia zostały w pełni zrealizowane. W ciągu 20 lat (w latach 1990-2010) liczba najbiedniejszych na świecie, a więc żyjących za mniej niż 1,25 dolara dziennie, zmniejszyła się o połowę – z 43 proc. populacji ubogich krajów spadła do 22,5 proc. Również śmiertelność matek przy porodach zmniejszyła się o tyle, ile zakładano – z 400 do 210 przypadków na 100 tys. urodzeń. Gorzej jest ze śmiertelnością niemowląt, która spadła o jedną trzecią, a więc o połowę mniej niż określał cel.

Powstaje jednak pytanie czy odnotowana poprawa jest wyłącznie efektem zachodniej pomocy finansowej?

Jej odbiorcami jest w sumie 155 krajów o niskich i średnich dochodach. W ubiegłym roku otrzymały łącznie 158 mld dol. Do największych beneficjentów należały: Afganistan – 5,5 mld dol., Pakistan i Kongo – po 2,4 mld dol. każde, Haiti – 2,3 mld, Irak – 2 mld dol. Następne na liście były Etiopia, Wietnam, terytoria palestyńskie i Mozambik.

Największym pojedynczym donatorem były, jak zawsze, Stany Zjednoczone, które przekazały biednym krajom 31 mld dol. Unia Europejska wraz z Komisją Europejską wsparły najuboższych kwotą 80 mld dol., Japonia ofiarowała 10,6 mld, a Australia 5 mld dol. Problem w tym, że jak twierdzi Dambisa Moyo i inni, mający podobne zdanie krytycy, pomoc ta uzależnia kraje. Ponieważ mogą na nią liczyć całymi latami, nie podejmują wysiłku, aby samodzielnie rozwiązać swoje problemy.

b) Podaj przykłady trzech państw, które skorzystały z takiej pomocy.

.....

.....

.....

.....

.....

Doraźne zastrzyki

Z zachodniej pomocy tylko 13 mld dol., zostało przeznaczone na projekty w dziedzinie transportu i infrastruktury – na poprawę stanu dróg, modernizację portów, unowocześnienie systemów kontroli ruchu powietrznego. Liderami w fundowaniu takich projektów są Japonia i Korea.

Typowa pomoc humanitarna zamknęła się sumą 11 mld dol. Kwota ta pozwoliła wysłać potrzebującym, na przykład do Pakistanu czy na Haiti po trzęsieniu ziemi – namioty, lekarstwa, żywność. Na projekty ochrony zdrowia, głównie na zapobieganie i leczenie AIDS w krajach saharyjskich, przeznaczono 9,8 mld dol., z czego same USA dały 6,7 mld. Rolnictwo w krajach najuboższych zasilili głównie: Hiszpania, Finlandia, Norwegia i Kanada, łącznie kwotą 9 mld dol.

Jak wynika z tych zestawień całkiem spora suma 158 mld dol., przekazana ubogim krajom w minionym roku, tylko sporadycznie wsparła inwestycje. Głównie trafiała do beneficjentów po katastrofach lub kataklizmach. Czy zatem faktycznie pomogła w redukcji biedy?

Kwota 13 mld dol. wydana na projekty infrastrukturalne, to zaledwie koszt budowy jednego lotniska.

Wolny rynek czyli „killer application”

Najmniejsza część donacji, tylko 1,3 mld dol., została przeznaczana na pomoc w budowaniu zdolności handlowych danego kraju – na szkolenia z zakresu regulacji międzynarodowego handlu, przepisów sanitarnych i bezpieczeństwa produktów, a także negocjacji i biznesu. Pieniądze Zachodu nie pomogły zatem utworzyć wielu potrzebnych miejsc pracy ani podnieść kwalifikacji zawodowych.

c) Na jakie cele przeznaczane są fundusze pochodzące z oficjalnej pomocy humanitarnej.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

***Niall Ferguson**, popularny historyk ekonomii, obecnie na uniwersytecie Harvarda, w wyemitowanym w tym roku dwuczęściowym filmie dokumentalnym o przyczynach dominacji zachodniej cywilizacji w ostatnich 500 latach, przypomina, że nie pomoc państw zachodnich wydobywa Chiny i Indie z biedy. Decydujący jest fakt, że oba kraje zastosowały zachodni model organizacji gospodarczej, Ferguson pisze, że zainstalowały „killer application” czyli reguły wolnego rynku, które pozwalają na szybki rozwój.*

Dlatego też ci, którzy chcą zmienić charakter zachodniej pomocy, wskazują że większa i z całą pewnością lepiej wykorzystana jest pomoc, jaką przysyłają swoim rodzinom ich członkowie, pracujący, często nielegalnie, w krajach Zachodu. W ubiegłym roku wartość ich przekazów pieniężnych przekroczyła 372 mld dol. Tylko z USA imigranci wysłali do domów 52 mld dol., czyli o 20 mld dol. więcej niż wyniosła kwota całej pomocy udzielonej światu przez Stany Zjednoczone. Eksperci Banku Światowego szacują też, że w tym roku wartość takich przekazów pieniężnych wyniesie ok. 406 mld dol.

*Profesor **Jeffrey Sachs**, z Harvardu, podkreśla, że Afryka wciąż dramatycznie potrzebuje pomocy w dotychczasowej formie, aby walczyć z wysoką śmiertelnością powodowaną chorobami, brakiem dostępu do leków, lekarzy i szpitali, a często do czystej wody pitnej. Dambisa Moyo zawsze jednak cytuje dalszy ciąg wypowiedzi Sachsa, na którego wykłady uczęszczała jako studentka, iż długoterminowy rozwój ekonomiczny może być osiągnięty tylko poprzez przedsięwzięcia prywatnego sektora i rozwiązania wolnego rynku. Pomoc państw zachodnich daje biednemu światu zaledwie ryby. Wędki dostarczają pracownicy – imigranci i mikrofinansowanie.*

d) Dlaczego niektórzy ekonomiści uważają, że pomoc humanitarna w obecnej formie jest nieefektywna? Na czym polega dylemat „ryby czy wędki”? Podaj po dwa argumenty za i przeciw.

.....
.....
.....
.....
.....

Drobne pożyczki dla 680 milionów

Według danych Konferencji Mikrofinansowania, skupiającej ponad 3600 instytucji, w ciągu 13 lat liczba najbiedniejszych rodzin korzystających z mikropożyczek wzrosła na świecie 18 – krotnie – z 7,6 mln w 1997 r. do 137,5 mln w 2010 r. Szacuje się, że średnio każda taka rodzina to pięć osób. Liczba 137,5 mln pożyczek pomaga zatem w sumie około 687 mln osób. To więcej niż liczba ludności całej Unii Europejskiej i Rosji razem wziętych.

Okazuje się, że mikrofinansowanie najbardziej pomaga biednym kobietom. Są one w najtrudniejszym położeniu, ponieważ tradycyjny system kredytów bankowych jest dla nich praktycznie niedostępny. W ciągu 11 lat, od 1999 do 2010 r., liczba kobiet korzystających z mikropożyczek wzrosła ponad dziesięciokrotnie – z 10,3 mln do 113,1 mln.

Jak podkreślają propagatorzy mikrofinansowania, jest ono tylko jednym z elementów walki z biedą, ale niezbędnym. Pożyczka 1 tysiąca dolarów potrafi zmienić dosłownie warunki życia kogoś w Bangladeszu, Peru, czy Azerbejdżanie.

Na zakup kozy na targu

Takich przedsięwzięć, na jakie idą mikropożyczki, banki nie finansują. Są to najczęściej zakupy dodatkowych narzędzi, albo paru kóz, albo 300 kg ziarna do obsiania pola, czy dokupienia produktów żywnościowych w celu powiększenia asortymentu w lokalnym sklepiku. Czasami pożyczka służy do założenia własnego konta bankowego, dającego możliwość wejścia w obieg transakcji handlowych, utworzenia biznesu.

Ci, którzy korzystają z takich pożyczek to rolnicy, krawcy, kierowcy, kucharze, sklepikarze, pracownicy najczęściej bez średnich nawet kwalifikacji zawodowych. Czasem pożyczka jest na naukę zawodu.

Na świecie powstało blisko 4 tys. instytucji udzielających mikropożyczek. Najbardziej znane to [Accion](http://accion.org) (accion.org), [Grameen Foundation](http://grameenfoundation.org) (grameenfoundation.org), [Vision Fund](http://visionfund.org) (visionfund.org), [Opportunity International](http://opportunity.org) (opportunity.org), [FINCA](http://finca.org) (finca.org), czy [Women's World Banking](http://swwb.org) (swwb.org).

Najczęściej udzielają pożyczek korzystając z pomocy finansowej takich gigantów bankowych jak Citi Group i Deutsche Bank, czy prywatnych fundacji np. Melindy i Billa Gates'ów i operując powierzonymi funduszami. Coraz więcej jednak instytucji mikrofinansowania służy jako platforma oferująca indywidualnym osobom możliwość bezpiecznego udzielania pożyczek osobom potrzebującym.

Przykładem sukcesu takiego systemu, coraz bardziej popularnego w krajach zachodnich, jest Kiva (kiva.org). Udzielenie pożyczki na przykład 25 dolarów poprzez Kiva trwa pięć minut (internet). Dla średnio zarabiającego w świecie zachodnim jest to równowartość 2 godzin pracy albo cena butelki wina do kolacji. Starającemu się o nią może pomóc zmienić warunki życia.

Ocena pomocy międzynarodowej dla państw słabo rozwiniętych

www.obserwatorfinansowy.pl/forma/analizy/pomoc-dla-biednych-krajow-ryby-i-wedki/

e) Jakie zmiany powinny być wprowadzone w udzielaniu pomocy humanitarnej państwom najbiedniejszym?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 6. Przeczytaj deklarację praw człowieka (multibook) i napisz, które trzy prawa są dla Ciebie najważniejsze. Swoją odpowiedź krótko uzasadnij.

1.....

2.....

3.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Odpowiedzi do zestawu ćwiczeń nr 2

ODPOWIEDZI DO ZADAŃ ZAMKNIĘTYCH

ZESTAW II

Dział II – Polityczne problemy świata

2.1 PODZIAŁ PAŃSTW ŚWIATA

Zadanie 1.

a – C, b – A, c – D, d - B

Zadanie 2.

Państwo	PKB mld USD	Liczba ludności	PKB/osobę	Kolejność
Chiny	12 380	1 343 239 923	9 216	4
Niemcy	3 194	81 305 856	39 283	2
Brazylia	2 362	199 321 413	11 850	3
Belgia	420,6	10 438 353	40 294	1
Bangladesz	305,5	161 083 804	1 895	5
Afganistan	33,55	30 419 920	1 103	6

CIA Factbook

Zadanie 4.

- c) Etiopia, Sudan, Czad, Mongolia, Niger, Madagaskar, Tanzania, Mali, Gwinea, Bangladesz
d) Afryka

2.2 JAK ZMIENIŁA SIĘ MAPA POLITYCZNA ŚWIATA W XX WIEKU?

Zadanie 1.

a – D, b – A, c – B, d - C

Zadanie 3.

Nazwa państwa przed 1989 rokiem	Państwa powstałe po 1989 roku
ZSRR	Rosja, Białoruś, Ukraina, Litwa, Łotwa, Estonia, Mołdawia
Czechosłowacji	Czechy, Słowacja
Jugosławii	Chorwacja, Słowenia, Bośnia i Hercegowina, Macedonia, Czarnogóra, Serbia, Kosowo

2.3 GLOBALIZACJA – ZALETY I WADY

Zadanie 5.

- a. paliwowa
- b. Stany Zjednoczone

2.4 PRZYCZYNY I SKUTKI PROCESÓW INTEGRACYJNYCH W SKALI GLOBALNEJ I REGIONALNEJ

Zadanie 1.

Organizacja ds. dzieci i młodzieży - UNICEF

Organizacja ds. Oświaty, Nauki i Kultury - UNESCO

Światowa Organizacja Zdrowia - WHO

Organizacja ds. Wyżywienia i Rolnictwa - FAO

Światowa Organizacja Handlu – WTO

Zadanie 2.

a – B, b – A, c – E, d – C, e - F

Zadanie 5.

2 – 1 – 4 – 5 – 3

Zadanie 8.

- f) Euroregiony zaczęły powstawać na granicach Polski w 1991 roku **P**
- g) Współpraca transgraniczna Polski ogranicza się tylko do zachodniej granicy kraju **F**
- h) Obecnie na granicy Polski funkcjonuje 8 euroregionów **F**
- i) Euroregiony są formą porozumień dwu- lub trójstronnych między państwami **P**
- j) Podstawowym celem współpracy w euroregionie jest rozwój społeczno-gospodarczy, poprawa warunków życia mieszkańców oraz ułatwianie wzajemnych kontaktów pomiędzy społecznościami wspólnoty **P**

2.5 ROLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W REGIONACH NAJBIEDNIEJSZYCH

Zadanie 2.

Katastrofa naturalna	Państwo
trzęsienie ziemi	Haiti
tsunami	Japonia
wybuch wulkanu	Islandia
susza	Sudan, Etiopia
powódź	Bangladesz, Rumunia, Węgry
huragan	Stany Zjednoczone

Zadanie 3.

Rodzaj katastrofy	Rodzaj udzielanej pomocy	
trzęsienie ziemi	wysłanie ekip ratunkowych	dostarczenie wody pitnej
powódź	dostarczenie agregatów prądotwórczych	pomoc w ewakuacji
huragan	dostarczenie materiałów do odbudowy budynków	wysłanie darów rzeczowych (jedzenia, ubrań, sprzętów domowych)

Zestaw ćwiczeń nr 3. Rolnictwo

Rolnictwo

3.1 GOSPODARKA ROLNA NA ŚWIECIE

Zadanie 1. W tabeli przedstawiono strukturę użytkowania ziemi. Do każdego wiersza tabeli dopasuj odpowiedni kontynent.

Afryka, Azja, Europa, Ameryka Południowa

60

Kontynent	% powierzchni kontynentu				
	grunty orne	sady	łąki i pastwiska	lasy	pozostałe grunty
	28	0,7	16,5	32,5	22,3
	5,5	1	25,7	40,5	27,3
	6,1	0,7	29,1	22,5	41,6

Zadanie 2. Korzystając z wykresu zamieszczonego w multibooku przedstawiającego zróżnicowanie struktury użytkowania ziemi, uzupełnij zdania, wpisując nazwę odpowiedniego kontynentu.

- a) Grunty orne mają największy udział w strukturze użytkowania ziemi w

.....

- b) Największy udział lasów w strukturze użytkowania ziemi.....

- c) Największy udział pozostałych gruntów (m.in. nieużytków), ma

.....

- d) Największy odsetek łąk i pastwisk w strukturze użytkowania ziemi występuje w....., a najmniejszy w
- e) Największe powierzchnie sadów występują w.....

Zadanie 3. Wpisz do odpowiednich kolumn czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze wpływające na rozwój rolnictwa. Nazwy czynników wybierz z podanych poniżej.

warunki klimatyczne, mechanizacja rolnictwa, wysokość n.p.m., wiek rolników, ukształtowanie powierzchni terenu, wielkość gospodarstw rolnych, forma własności, chemizacja rolnictwa, warunki wodne, sieć kanałów nawadniających, poziom wykształcenia rolników, rodzaj gleby, wprowadzenie wydajniejszych odmian roślin i zwierząt, opieka weterynaryjna, dobrze zorganizowany skup płodów rolnych, dobrze rozwinięta infrastruktura transportowa, anomalie pogodowe, rozwinięty przemysł spożywczy, dopłaty bezpośrednie dla rolników

Czynniki przyrodnicze	Czynniki pozaprzyrodnicze

Zadanie 4. Typom rolnictwa przypisz odpowiednie cechy z podanych poniżej:

1. rolnictwo intensywne.....
2. rolnictwo ekstensywne.....
3. rolnictwo towarowe.....
4. rolnictwo naturalne (samozaopatrzeniowe).....
 - a) Duże nakłady finansowe wykorzystywane na podniesienie poziomu mechanizacji i chemizacji rolnictwa.
 - b) Wysokie plony płodów rolnych osiągane dzięki dużym nakładom pracy ludzkiej.
 - c) Wprowadzenie nowych odmian roślin i zwierząt do produkcji rolnej.

-
- d) Niewielkie plony i zbiory wynikające ze stosowania w rolnictwie prymitywnych technik uprawy roślin i hodowli zwierząt.
 - e) Dominuje mieszana (roślinno – zwierzęca) struktura produkcji.
 - f) Duże zbiory, przy niewielkich plonach, osiągnęte dzięki występowaniu znacznych obszarów o korzystnych warunkach rozwoju rolnictwa.
 - g) Duże zbiory płodów rolnych, w całości przeznaczone na sprzedaż, pochodzące z rolnictwa plantacyjnego.
 - h) Płody rolne przeznaczone są w większości na zaopatrzenie gospodarstwa, niewielkie nadwyżki przeznaczone są na sprzedaż.
 - i) Charakteryzuje się dużą specjalizacją produkcji.

Zadanie 5. Do regionów świata dopasuj po dwie cechy rolnictwa (z zadania 4), które najlepiej charakteryzują dominujący w regionie typ rolnictwa.

Europa

Zachodnia.....

Pampa

Argentynska.....

Nizina

Chińska.....

Wschodnia

Afryka.....

Zadanie 6. Skreśl niepotrzebne wyrazy tak, aby powstałe zdania były prawdziwe.

Region zachodnioeuropejski obejmuje kraje Europy Zachodniej. Przeważa w nim rolnictwo **intensywne / ekstensywne, towarowe / samozaopatrzeniowe**. Produkuje się zarówno rośliny, jak i zwierzęta. W hodowli bydła przeważa kierunek **mleczny / mięsny**. Uprawę roślin charakteryzuje **niski / wysoki** stopień chemizacji rolnictwa.

Region Ameryki Łacińskiej obejmuje cały obszar Ameryki Środkowej i Południowej. Region ten charakteryzuje się **dużym / małym** zróżnicowaniem pod względem wielkości gospodarstw, własności ziemi oraz rodzaju produkcji rolnej. Dla produkcji roślinnej typowa jest uprawa w

małych gospodarstwach / plantacjach. W chowie zwierząt dominuje **trzoda chlewna / bydło**, które jest hodowane w sposób **intensywny / ekstensywny** na naturalnych obszarach trawiastych środkowej części Ameryki Południowej.

Zadanie 7. Wymień po trzy zalety i wady wprowadzenia rolnictwa ekologicznego.

Zalety:

- 1.....
-
- 2.....
-
- 3.....
-

Wady:

- 1.....
-
- 2.....
-
- 3.....
-

3.2 GŁÓWNE ROŚLINY UPRAWNE ŚWIATA

Zadanie 1. W każdym wierszu skreśl element nie spełniający kryterium przyporządkowania:

- a) bananowiec, kawa, kakao, herbata
- b) soja, rzepak, bataty, orzeszki ziemne
- c) bataty, ziemniaki, maniok, len
- d) pszenica, ryż, słonecznik, kukurydza

Zadanie 2. Na podstawie danych statystycznych przedstawionych w tabeli wykonaj wykres słupkowy zbiorów zbóż w wybranych państwach świata.

L.p.	Kraj	mln ton (2008r)
1	Chiny	481,0
2	Stany Zjednoczone	403,7
3	Indie	266,5
4	Rosja	106,4
5	Brazylia	79,7
6	Indonezja	76,5
7	Francja	70,0
8	Kanada	56,0

9	Ukraina	52,7
21	Polska	27,7

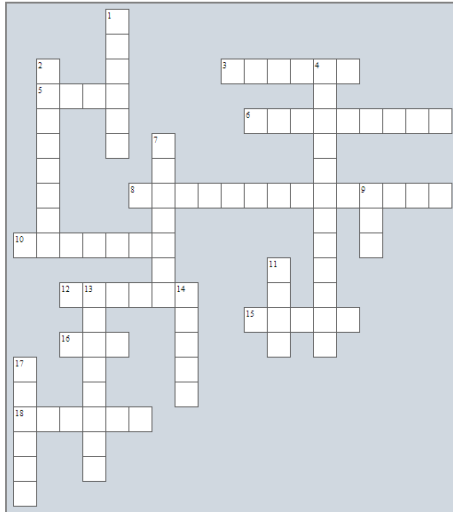
Zadanie 3. Przyporządkuj podanym regionom geograficznym dominujące w uprawach rośliny (mogą się powtarzać).

Region	Rośliny uprawne
Delta Nilu	
Półwysep Indyjski	
Nizina Śląska	
Wielkie Równiny	
Nizina Chińska	
Nizina La Platy	

herbata, kukurydza, kawa, ryż, bawełna, ziemniaki, proso, pszenica

Zadanie 4. Rozwiąż krzyżówkę

Poziomo

3. Z nich oliwa
5. Roślina oleista z dużą ilością białka
6. Żółte kolby
8. Z niej brązowy cukier
10. Białe kłębuszki
12. Z niego olej, kwitnie na żółto
15. Zboże paszowe dla koni
16. Z niego i olej, i włókno
18. Najtańsza roślina uprawna świata

Pionowo

1. Słodkie jak ziemniaki
2. Najpopularniejsze zboże świata
4. Plantacje tej rośliny spotykamy w Azji Południowo - Wschodniej
7. Roślina pseudoalimentacyjna z Indii
9. Azjatyckie zboże
11. Używka pochodząca z Afryki, uprawiana w Ameryce Południowej
13. Eksportowa roślina Polski
14. Pożyteczna używka ze składnikami odżywczymi
17. Z jego szyszek piwo

Zadanie 5. Rozpoznaj roślinę po opisie.

Roślina	Opis
	Roślina o przeznaczeniu żywieniowym. Jest wykorzystywana do produkcji mąki, makaronu, mleka, oleju, margaryny oraz przemysłowym do produkcji farb, mydła. Jej cechą charakterystyczną jest duża zawartość wysokogatunkowego białka. Produkty wytworzone na jej bazie są często spożywane przez wegetarian.
	Roślina cukrodajna uprawiana w strefie zwrotnikowej. Produkowane z niej są przede wszystkim cukier, alkohol – rum, spirytus, a także szereg artykułów przemysłowych: biopaliwa, papier, opał, płyty izolacyjne.
	Jedna z używek i jedyna z wartościami odżywczymi. Uprawiana jest w klimacie równikowym, głównie w Afryce Równikowej. Z jej nasion produkuje się czekoladę i masło. Wykorzystywana jest również w kosmetologii.
	Jedna z roślin bulwiastych, z małymi wymaganiami glebowymi i klimatycznymi. Charakterystyczna dla klimatu umiarkowanego. Największe zbiory tej rośliny mają Chiny, Indie, Rosja, a także Polska.
	Zboże spożywane przez znaczącą większość ludności świata. Uprawiane w dwóch odmianach: mokrej i suchej, wymaga dużych nakładów pracy ludzkiej. Ziarno spożywa się samodzielnie lub wykorzystuje do produkcji mąki, kaszy, makaronu, a także alkoholu.

67

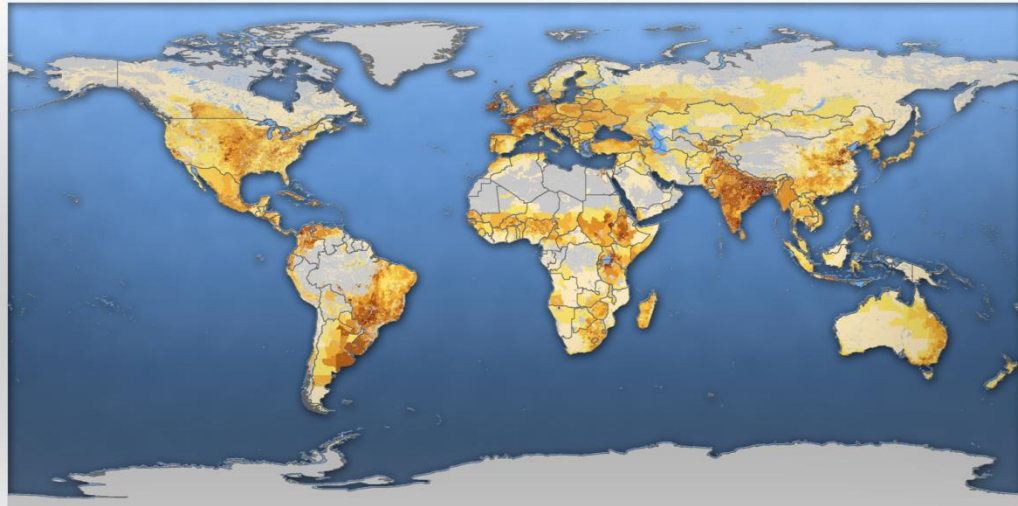
3.3 JAKIE ZWIERZĘTA HODUJE SIĘ NA ŚWIECIE?

Zadanie 1. Wymień po trzy produkty uzyskiwane z chowu zwierząt:

- a) produkty
spożywcze.....
.....
.....
- b) produkty
przemysłowe.....
.....
.....

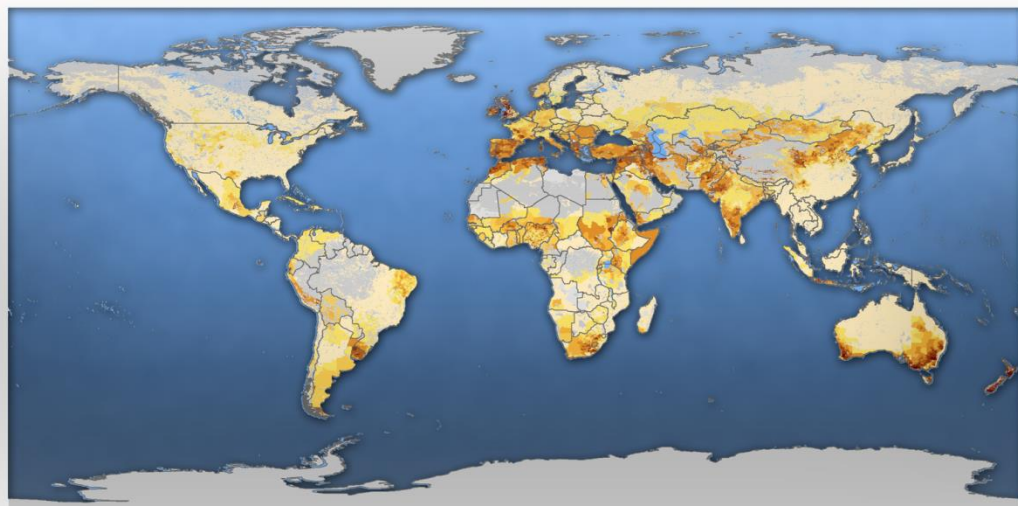
Zadanie 2. Nadaj tytuły mapom. Wybierz z poniższych: Pogłowie bydła na świecie, Pogłowie owiec na świecie, Pogłowie trzody chlewniej na świecie, Pogłowie koni na świecie.

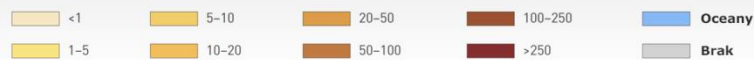
Sztuk na km²

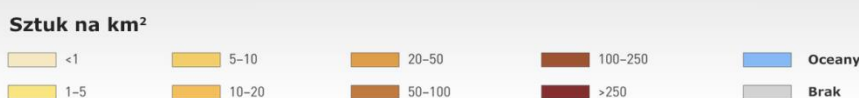
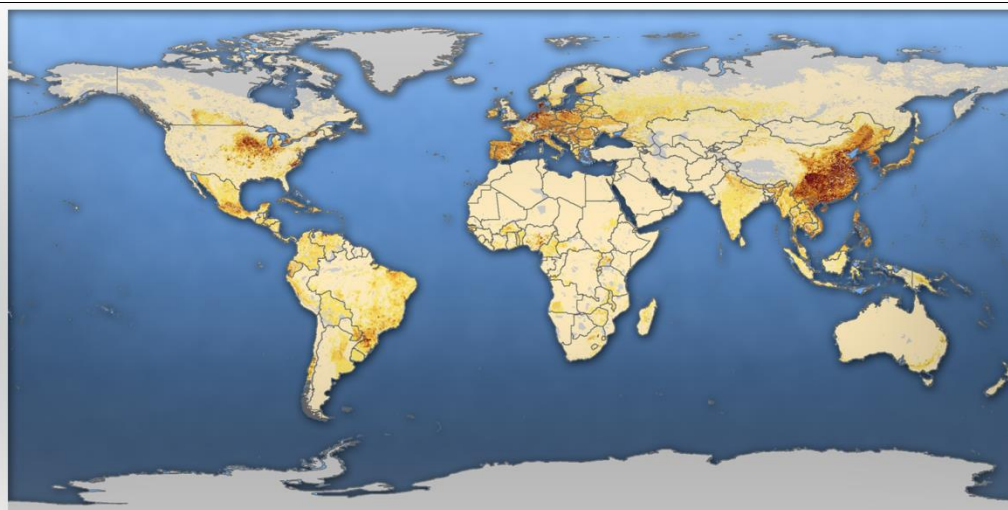

68

Sztuk na km²

Zadanie 3. Skreśl niepotrzebne wyrazy tak, aby powstałe zdania były prawdziwe.

69

Na świecie najbardziej rozpowszechniony jest chów **trzody chlewnej / bydła**. Zwierzęta te hoduje się w dwóch głównych kierunkach: mlecznym i mięsnym. Hodowla mleczna to domena **wysoko / słabo** rozwiniętych państw oparta jest na podawaniu pasz. Związane jest to z dużą produkcją zbóż, soi i roślin pastewnych. Chów **intensywny / ekstensywny** dominuje w Europie Zachodniej, południowo – wschodniej Australii oraz w północnej i północno – wschodniej części Stanów Zjednoczonych. Chów **intensywny / ekstensywny** wykorzystujący rozległe naturalne pastwiska dominuje w Ameryce Południowej.

Zadanie 4. Przeanalizuj i określ tendencje zmian w pogłowiu wybranych zwierząt hodowlanych na świecie zawartych w tabeli. Zastanów się i napisz jakie są przyczyny tego zjawiska.

	tys. sztuk				
Zwierzę hodowlane	2000	2005	2008	2009	2010
Bydło	1 314 814	1 368 565	1 410 914	1 419 529	1 428 701
Trzoda chlewna	898 813	906 126	935 341	957 264	965 885
Konie	57 126	58 647	59 087	59 232	58 458

Bydło.....
.....
.....

Trzoda
chlewna.....
.....
.....

Konie.....
.....
.....

3.4 PRODUKCJA I SPOŻYCIE ŻYWNOŚCI NA ŚWIECIE – JAKOŚĆ I ILOŚĆ

Zadanie 1. Zakreśl prawidłowe uzupełnienia zdania:

Według norm FAO dorosły człowiek do prawidłowego funkcjonowania potrzebuje około 3000 / 1800 / 2400 kcal oraz około 80 / 20 / 40 g białka dziennie

70

Zadanie 2. Wymienione państwa zakwalifikuj do odpowiedniej grupy państw i wpisz ich nazwy do tabeli:

Czad, Etiopia, Rosja, Indie, Somalia, Polska, Chile, Stany Zjednoczone, Brazylia, Egipt, Sudan, Niemcy, Włochy, Japonia, Ukraina

Grupa państw	Państwa
Wyżywienia obfitego	
Wyżywienia wystarczającego	
Wyżywienia niedostatecznego i głodu	

Zadanie 3. Wyjaśnij różnicę między głodem jawnym a utajonym.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 4. Wymień trzy przyrodnicze i/lub ekonomiczne przyczyny głodu i niedożywienia ludności w strefie Sahelu.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 5. Uzasadnij podając cztery argumenty słuszność twierdzenia: „Najgorzej odżywiają się ludzie najbiedniejsi i najbogatsi”.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 6. Oznacz literą P zdania prawdziwe, a literą B zdania błędne:

- a) Światowa produkcja płodów rolnych gwarantuje każdemu mieszkańcowi Ziemi spożycie 3500 kcal dziennie, czyli wyżywienie obfite.
- b) Zielona rewolucja opierała się na niższych cenach ziarna, nawozów mineralnych i środków ochrony roślin.

-
- c) Problem głodu w strefie Sahelu nasila się na skutek nieracjonalnej gospodarki rolnej powodującej pustynnienie.
- d) Największe nadwyżki w produkcji żywności mają państwa wysoko rozwinięte.

Zadanie 7. Zaproponuj cztery działania, które mogą się przyczynić do wzrostu produkcji żywności na świecie oraz zmniejszeniu dysproporcji w dostępie do żywności w poszczególnych regionów świata.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

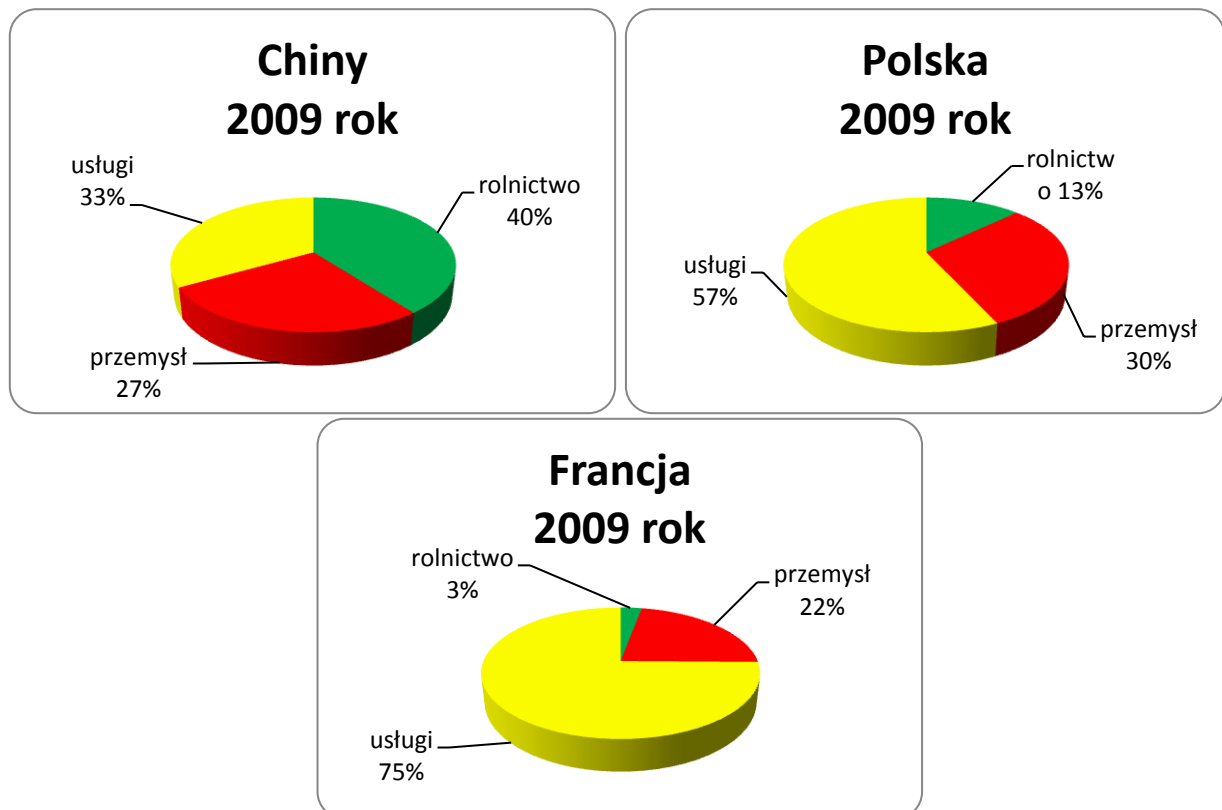
.....

.....

.....

3.5 PRZEMIANY NA OBSZARACH WIEJSKICH

Zadanie 1. Na podstawie wykresów struktury zatrudnienia w wybranych państwach wyjaśnij przyczyny małego lub dużego zatrudnienia w rolnictwie w tych państwach.

Chiny

.....
.....
.....
.....
.....

Francja

.....
.....
.....
.....
.....

Polska

.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 2. Do każdej funkcji terenów wiejskich dopasuj obiekt / obiekty i instytucje z podanych poniżej.

gospodarstwa rolne, rezerwat przyrody, gospodarstwa agroturystyczne, sale weselne, dyskoteki, magazyny, stacje benzynowe, sklepy spożywczo – przemysłowe, punkty gastronomiczne, pomnik przyrody, przedsiębiorstwa przetwórstwa rolniczego, parkingi, skansen, wypożyczalnie sprzętu rolniczego

Funkcja

rolnicza.....

Funkcja

przemysłowa.....

Funkcja

handlowa.....

Funkcja

turystyczna.....

Funkcja

komunikacyjna.....

Funkcja społeczno –

kulturowa.....

Funkcja ochrony

przyrody.....

Zadanie 3. W państwach wysoko rozwiniętych jedną z funkcji terenów wiejskich jest zabudowa rezydencjalna powstająca na skutek przenoszenia się ludności z terenów miejskich do wsi. Podaj trzy cechy obszarów wiejskich, które przyciągają ludność miejską.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 4. Jakie Twoim zdaniem cechy powinno mieć dobrze zorganizowane gospodarstwo agroturystyczne? Wymień trzy cechy.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 5. W państwach słabo rozwiniętych np. w Egipcie, Tunezji, na terenach wiejskich powstają liczne kurorty turystyczne. Podaj po dwie zalety i wady takiej przemiany terenów wiejskich.

Zalety:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wady:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

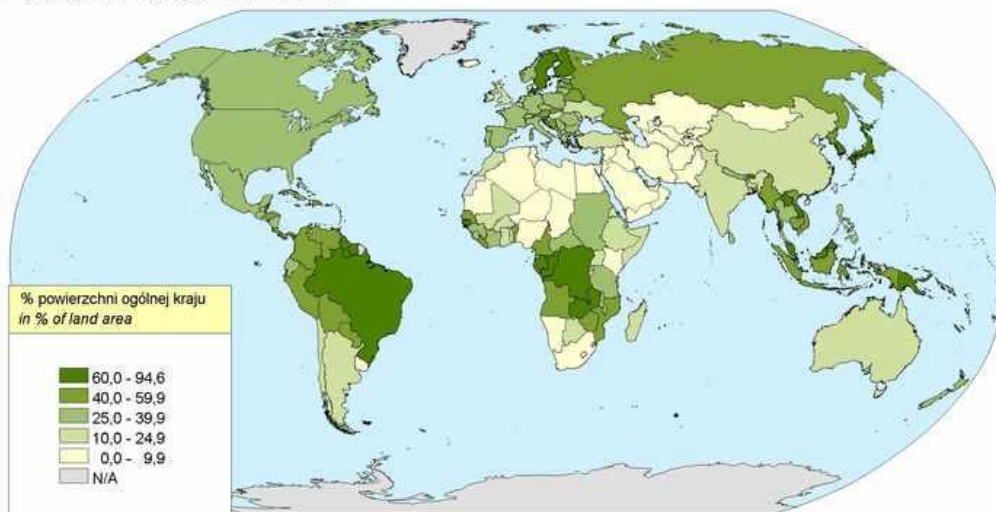
.....

3.6 GOSPODAROWANIE ZASOBAMI LEŚNYMI

Zadanie 1. Na podstawie mapy zróżnicowania lesistości na świecie wykonaj polecenia a) i b).

LESISTOŚĆ W 2010 R.

FOREST AREA COVER IN 2010

Źródło / Source: "World Development Indicators, database"

www.stat.gov.pl/gus/5840_12437_PLK_HTML.htm

- a) Uzupełnij tabelę wpisując po dwa przykłady państw na poszczególnych kontynentach, których lesistość przekracza 60%.

Kontynent	Przykłady państw
Europa	
Afryka	
Ameryka Południowa	

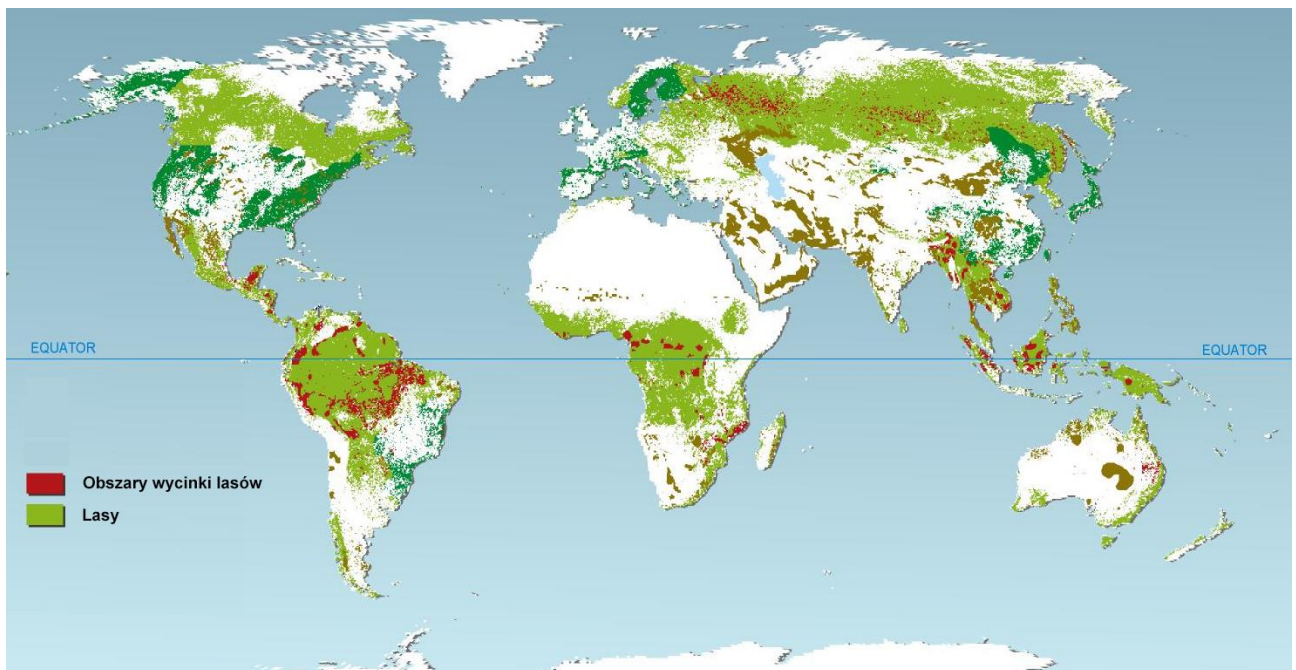

b) Uzupełnij tabelę wpisując po dwa przykłady państw na poszczególnych kontynentach, których lesistość nie przekracza 10%.

Kontynent	Przykłady państw
Azja	
Afryka	
Ameryka Południowa	

Zadanie 2. Na podstawie mapy oraz własnej wiedzy wykonaj polecenia a) – c).

80

a) Podaj trzy regiony świata, w których w szybkim tempie maleje powierzchnia obszarów leśnych na skutek wylesiania.

.....

.....

.....

.....

b) Podaj trzy główne przyczyny wylesiania na świecie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

c) Wymień cztery konsekwencje przyrodnicze i/lub ekonomiczne wycinania lasów na świecie.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 3. Oznacz literą P zdania prawdziwe, a literą B błędne.

- a) W krajach najbiedniejszych drewno jest nadal głównym surowcem opałowym.
- b) W krajach wysoko rozwiniętych pozyskane z lasów drewno znajduje zastosowanie w budownictwie, górnictwie oraz w przemyśle przetwórczym.
- c) Głównymi producentami okrągłego drewna użytkowego (grubizny) na świecie są Stany Zjednoczone i Indonezja.
- d) Największym źródłem egzotycznych gatunków drewna jest tajga syberyjska.
- e) W krajach wysoko rozwiniętych powierzchnia lasów się zwiększa.

f) Rabunkowa gospodarka leśna dotyczy przede wszystkim państw słabo rozwiniętych.

.....

Zadanie 4. Oblicz lesistość wybranych województw znając ich powierzchnię oraz powierzchnię zalesioną.

Województwo	Powierzchnia w km ²	Powierzchnia zalesiona w km ²	Wskaźnik lesistości
mazowieckie	35 558	8 072	
lubuskie	13 988	6 840	
podkarpackie	17 846	6 674	

3.7 GOSPODARKA MORSKA. RYBOŁÓWSTWO I AKWAKULTURA

Zadanie 1. Podaj po dwa przykłady produktów żywnościowych i przemysłowych, których pozyskanie z wód oraz dna morskiego może zakłócić równowagę ekologiczną morza.

82

Produkty żywnościowe	Produkty przemysłowe

Zadanie 2. Konwencja o prawie morza podpisana w 1982 roku zakłada między innymi powstanie wyłącznych stref ekonomicznych w pasie do 200 mil od brzegu. Dlaczego jedną z największych stref zyskała Francja?

.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....

Zadanie 3. Wykonaj polecenia a) – b).

- a) Na podstawie tabeli wykonaj wykres słupkowy przedstawiający wielkość połowów na poszczególnych Oceanach.

Łowiska	2009
	w tysiącach ton
Ocean Atlantycki	20308
Ocean Indyjski	10764
Ocean Spokojny	48442

- b) Na podstawie utworzonego wykresu zapisz prawidłowość dotyczącą zasobności łowisk poszczególnych części Wszechoceanu.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 4. W Polsce spożycie ryb wynosi 6 kg na osobę rocznie, w Japonii – 60 kg. Wymień cztery czynniki, które Twoim zdaniem wpływają na tę różnicę.

84

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 5. Do definicji dopasuj pojęcia: rybołówstwo, akwakultura, rybactwo, marikultura

- a) połów ryb i innych organizmów wodnych w wodach morskich i słodkowodnych
.....
- b) hodowla organizmów morskich
- c) hodowla organizmów żywych prowadzona w wodach morskich i śródlądowych
.....

Zadanie 6. Na mapie zaznaczono numerami od 1 do 10 największe porty morskie świata. Wpisz do tabeli nazwę miasta i kraj, w którym położony jest dany port, a także nazwę zbiornika morskiego, nad którym jest położony.

L.p.	Nazwa portu / miasto	Kraj	Zbiornik morski
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			

Zadanie 7. Napisz dlaczego armatorzy chętnie rejestrują swoje statki w państwach tzw. taniej bandery. Wymień trzy takie państwa.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 8. Wymień 3 główne źródła zanieczyszczeń mórz.

Odpowiedzi do zestawu ćwiczeń nr 3

86

ZESTAW III

Rolnictwo

3.1 GOSPODARKA ROLNA NA ŚWIECIE

Zadanie 1.

	% powierzchni kontynentu				
	grunty orne	sady	łąki i pastwiska	lasy	pozostałe grunty
Europa	28	0,7	16,5	32,5	22,3
Ameryka Pd.	5,5	1	25,7	40,5	27,3
Afryka	6,1	0,7	29,1	22,5	41,6

Zadanie 2.

- f) Grunty orne mają największy udział w strukturze użytkowania ziemi w **Azji**.
- g) Największy udział lasów w strukturze użytkowania ziemi ma **Ameryka Południowa**.
- h) Największy udział pozostałych gruntów (m.in. nieużytków), ma **Afryka**.
- i) Największy odsetek łąk i pastwisk w strukturze użytkowania ziemi występuje w **Australii**, a najmniejszy w **Ameryce Północnej**.
- j) Największe powierzchnie sadów występują w **Ameryce Południowej**.

Zadanie 3.

Czynniki przyrodnicze	Czynniki pozaprzyrodnicze
<i>warunki klimatyczne, wysokość n.p.m., uksztaltowanie powierzchni terenu, warunki wodne, rodzaj gleby, anomalie pogodowe</i>	<i>mechanizacja rolnictwa, wiek rolników, wielkość gospodarstw rolnych, forma własności, chemizacja rolnictwa, sieć kanałów nawadniających, poziom wykształcenia rolników, wprowadzenie wydajniejszych odmian roślin i zwierząt, opieka weterynaryjna, dobrze zorganizowany skup płodów rolnych, dobrze rozwinięta infrastruktura transportowa, rozwinięty przemysł spożywczy, dopłaty bezpośrednie dla rolników</i>

Zadanie 4.

- 5. rolnictwo intensywne: a, b, c, i
- 6. rolnictwo ekstensywne: f
- 7. rolnictwo towarowe: g, i
- 8. rolnictwo naturalne (samozaopatrzeniowe): d, e, h

Zadanie 5.

Europa Zachodnia: a, c

Pampa Argentyńska: f, g

Nizina Chińska: b, h

Wschodnia Afryka: d, h

Zadanie 6.

Region zachodnioeuropejski obejmuje kraje Europy Zachodniej. Przeważa w nim rolnictwo **intensywne, towarowe**. Produkują się zarówno rośliny, jak i zwierzęta. W hodowli bydła przeważa kierunek **mleczny**. Uprawę roślin charakteryzuje **wysoki** stopień chemizacji rolnictwa.

Region Ameryki Łacińskiej obejmuje cały obszar Ameryki Środkowej i Południowej. Region ten charakteryzuje się **dużym** zróżnicowaniem pod względem wielkości gospodarstw, własności ziemi oraz rodzaju produkcji rolnej. Dla produkcji roślinnej typowa jest uprawa w **plantacjach**. W chowie zwierząt dominuje **bydło**, które jest hodowane w sposób **ekstensywny** na naturalnych obszarach trawiastych środkowej części Ameryki Południowej.

3.2 GŁÓWNE ROŚLINY UPRAWNE ŚWIATA

Zadanie 1.

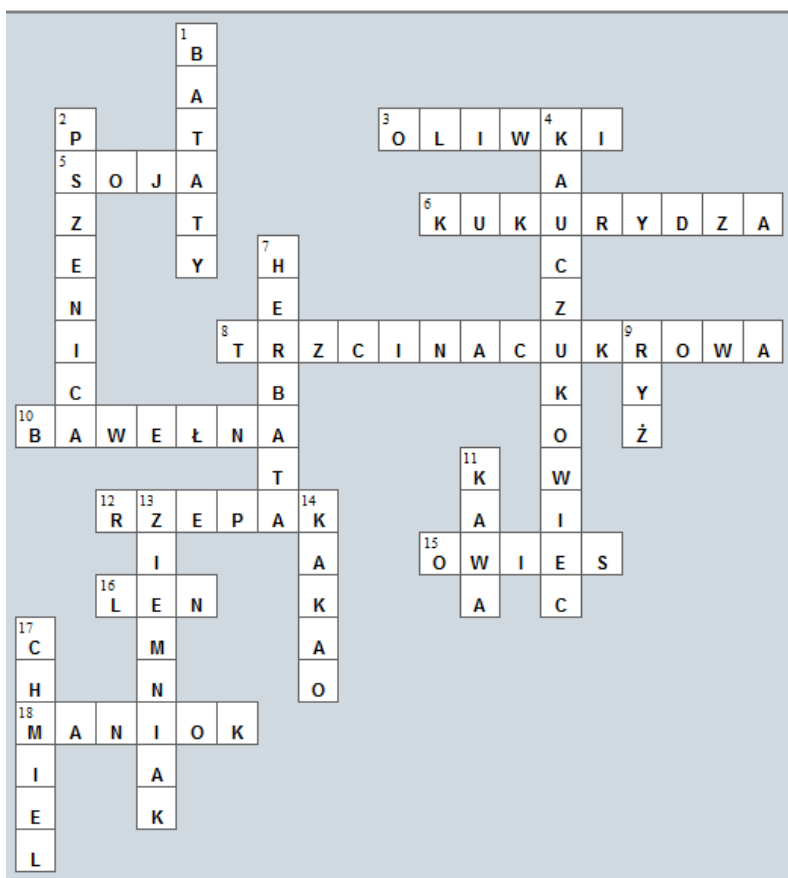
- e) bananowiec
- f) bataty
- g) len
- h) słonecznik

Zadanie 3.

Region	Rośliny uprawne
Delta Nilu	<i>bawełna, ryż</i>
Półwysep Indyjski	<i>herbata, proso, bawełna</i>
Nizina Śląska	<i>pszenica, ziemniaki</i>
Wielkie Równiny	<i>kukurydza, pszenica, bawełna</i>
Nizina Chińska	<i>ryż, herbata, bawełna, ziemniaki</i>
Nizina La Platy	<i>kawa, kukurydza, pszenica</i>

Zadanie 4.

Zadanie 5.

Roślina	Opis
Soja	Roślina o przeznaczeniu żywieniowym. Jest wykorzystywana do produkcji mąki, makaronu, mleka, oleju, margaryny oraz przemysłowym do produkcji farb, mydła. Jej cechą charakterystyczną jest duża zawartość wysokogatunkowego białka. Produkty wytworzone na jej bazie są często spożywane przez wegetarian.
Trzcina cukrowa	Roślina cukrodajna uprawiana w strefie zwrotnikowej. Produkowane z niej są przede wszystkim cukier, alkohol – rum, spirytus, a także szereg artykułów przemysłowych: biopaliwa, papier, opał, płyty izolacyjne.
Kakao	Jedna z używek i jedyna z wartościami odżywczymi. Uprawiana jest w klimacie równikowym, głównie w Afryce Równikowej. Z jej nasion produkuje się czekoladę i masło. Wykorzystywana jest również w kosmetologii.
Ziemniaki	Jedna z roślin bulwiastych, z małymi wymaganiami glebowymi i klimatycznymi. Charakterystyczna dla klimatu umiarkowanego. Największe zbiory tej rośliny mają Chiny, Indie, Rosja, a także Polska.
Ryż	Zboże spożywane przez znaczącą większość ludności świata. Uprawiane w dwóch odmianach: mokrej i suchej, wymaga dużych nakładów pracy ludzkiej. Ziarno spożywa się samodzielnie lub wykorzystuje do produkcji mąki, kaszy, makaronu, a także alkoholu.

3.3 JAKIE ZWIERZĘTA HODUJE SIĘ NA ŚWIECIE?

Zadanie 3.

Na świecie najbardziej rozpowszechniony jest chów **bydła**. Zwierzęta te hoduje się w dwóch głównych kierunkach: mlecznym i mięsnym. Hodowla mleczna to domena **wysoko** rozwiniętych państw oparta jest na podawaniu pasz. Związane jest to z dużą produkcją zbóż, soi i roślin pastewnych. Chów **intensywny** dominuje w Europie Zachodniej, południowo – wschodniej Australii oraz w północnej i północno – wschodniej części Stanów Zjednoczonych. Chów **ekstensywny** wykorzystujący rozległe naturalne pastwiska dominuje w Ameryce Południowej.

3.4 PRODUKCJA I SPOŻYCIE ŻYWNOŚCI NA ŚWIECIE – JAKOŚĆ I ILOŚĆ

Zadanie 1.

Według norm FAO dorosły człowiek do prawidłowego funkcjonowania potrzebuje około **2400 kcal** oraz około **80 g** białka dziennie

Zadanie 2.

Grupa państw	Państwa
Wyżywienia obfitego	<i>Stany Zjednoczone, Niemcy, Włochy, Japonia</i>
Wyżywienia wystarczającego	<i>Rosja, Polska, Chile, Brazylia, Ukraina</i>
Wyżywienia niedostatecznego i głodu	<i>Czad, Etiopia, Indie, Somalia, Egipt, Sudan</i>

Zadanie 6.

91

- e) Światowa produkcja płodów rolnych gwarantuje każdemu mieszkańcowi Ziemi spożycie 3500 kcal dziennie, czyli wyżywienie obfite. **B**
- f) Zielona rewolucja opierała się na niższych cenach ziarna, nawozów mineralnych i środków ochrony roślin. **P**
- g) Problem głodu w strefie Sahelu nasila się na skutek nieracjonalnej gospodarki rolnej powodującej pustynnienie. **P**
- h) Największe nadwyżki w produkcji żywności mają państwa wysoko rozwinięte. **P**

3.5 PRZEMIANY NA OBSZARACH WIEJSKICH

Zadanie 2.

Funkcja rolnicza: *gospodarstwa rolne, wypożyczalnie sprzętu rolniczego*

Funkcja przemysłowa: *przedsiębiorstwa przetwórstwa rolniczego, magazyny*

Funkcja handlowa: *sklepy spożywczo – przemysłowe, stacje benzynowe*

Funkcja turystyczna: *gospodarstwa agroturystyczne, punkty gastronomiczne*

Funkcja komunikacyjna: *parkingi*

Funkcja społeczno – kulturowa: *sale weselne, dyskoteki, skansen*

Funkcja ochrony przyrody: *rezerwat przyrody, pomnik przyrody*

3.6 GOSPODAROWANIE ZASOBAMI LEŚNYMI

Zadanie 1.

c)

Kontynent	Przykłady państw
Europa	Np.: Finlandia, Szwecja
Afryka	Np.: Demokratyczna Republika Konga, Zambia
Ameryka Południowa	Np.: Brazylia, Surinam

d)

Kontynent	Przykłady państw
Azja	Np.: Mongolia, Kazachstan
Afryka	Np.: Egipt, Algieria
Ameryka Południowa	Np.: Urugwaj, Gujana Francuska

Zadanie 3.

- g) W krajach najbiedniejszych drewno jest nadal głównym surowcem opałowym. **P**
- h) W krajach wysoko rozwiniętych pozyskane z lasów drewno znajduje zastosowanie w budownictwie, górnictwie oraz w przemyśle przetwórczym. **P**
- i) Głównymi producentami okrągłego drewna użytkowego (grubizny) na świecie są Stany Zjednoczone i Indonezja. **P**
- j) Największym źródłem egzotycznych gatunków drewna jest tajga syberyjska. **B**
- k) W krajach wysoko rozwiniętych powierzchnia lasów się zwiększa. **P**
- l) Rabunkowa gospodarka leśna dotyczy przede wszystkim państw słabo rozwiniętych. **P**

Zadanie 5.

Województwo	Powierzchnia w km ²	Powierzchnia zalesiona w km ²	Wskaźnik lesistości
mazowieckie	35 558	8 072	22,7
lubuskie	13 988	6 840	48,9
podkarpackie	17 846	6 674	37,4

3.7 GOSPODARKA MORSKA. RYBOŁÓWSTWO I AKWAKULTURA

Zadanie 5.

- d) akwakultura
- e) marikultura
- f) rybactwo

Zadanie 6.

L.p.	Nazwa portu / miasto	Kraj	Zbiornik morski
1.	Singapur	Singapur	Cieśnina Malakka i Singapurska; Morze Andamańskie; Morze Południowochińskie
2.	Szanghaj	Chiny	Morze Wschodniocihńskie
3.	Rotterdam	Holandia	Morze Północne
4.	Nagoja	Japonia	Ocean Spokojny
5.	Tianijn	Chiny	Morze Żółte
6.	Ningbo	Chiny	Morze Wschodniocihńskie
7.	Hongkong	Chiny	Morze Południowochińskie
8.	Houston	Stany Zjednoczone	Zatoka Meksykańska
9.	Pusan	Korea Południowa	Morze Żółte / Morze Japońskie
10.	Kanton	Chiny	Morze Południowochińskie

Zestaw ćwiczeń nr 4. Przemysł, energetyka i usługi

Przemysł, energetyka i usługi

4.1 GOSPODAROWANIE SUROWCAMI ENERGETYCZNYMI

Zadanie 1. Pogrupuj surowce energetyczne na odnawialne i nieodnawialne:

węgiel kamienny, gaz ziemny, uran, wiatr, torf, Słońce, energia geotermiczna, wody płynące, ropa naftowa, pływy morskie, biomasa, łupki bitumiczne

Surowce odnawialne	Surowce nieodnawialne

Zadanie 2. Na podstawie wykresów w multibooku przedstawiających bilans energetyczny świata

- a) Napisz jak zmieniła się struktura wykorzystania surowców energetycznych świata od lat 30 – tych XX wieku, do dziś.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- b) Napisz jak Twoim zdaniem będzie wyglądała struktura wykorzystania surowców energetycznych za 50 lat.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 3. Na podstawie opisu rozpoznaj surowce energetyczne:

-
- a) Wydobycie tego surowca nadal jest wysokie w Chinach, Indiach i RPA. Natomiast w Europie Zachodniej znaczenie tego surowca systematycznie maleje.....
 - b) Najważniejszy surowiec energetyczny o znaczeniu strategicznym. W latach 70-tych XX wieku spadek wydobycia tego surowca spowodował światowy „kryzys energetyczny”.
.....
 - c) Ponad połowa światowego wydobycia tego surowca pochodzi z Rosji i Stanów Zjednoczonych. Jest surowcem o wysokiej kaloryczności, nie wymaga dużych nakładów finansowych przy wydobyciu oraz transporcie. Występuje w odmianach suchej i mokrej.....
 - d) Największe złoża tego surowca znajdują się w Kanadzie oraz północnej Australii. W Europie, w największym stopniu wykorzystywany jest we Francji i na Litwie.
 - e) Znaczenie tego paliwa rośnie w ostatnich latach. Największymi rejonami eksploatacji są okolice Sankt Petersburga, Estonia oraz Wielka Pustynia Słona w USA. Również w Polsce odkryto duże złoża tego surowca.

Zadanie 4. Do grupy państw dopasuj dominujący surowiec energetyczny przez nie produkowany:

- 1. Rosja, Arabia Saudyjska, Kuwejt, Stany Zjednoczone
- 2. Niemcy, Chiny, Rosja, Australia
- 3. Kanada, Rosja, Stany Zjednoczone, Norwegia
- 4. Chiny, RPA, Australia, Indie

- a) węgiel kamienny
- b) węgiel brunatny
- c) ropa naftowa
- d) uran
- e) gaz ziemny

Zadanie 5. Oznacz literą P zdania prawdziwe i literą B zdania błędne:

- a) Energia słoneczna, geotermiczna, prądów i pływów morskich to alternatywne źródła energii.
.....
- b) Wysoka temperatura wód krążących w głębi Ziemi tworzy tzw. energię biomasy.
- c) Energia pływów morskich w największym stopniu wykorzystywana jest u wybrzeży Francji i Kanady.
- d) Bilans energetyczny to zestawienie udziału pierwotnych nośników energii w ogólnej produkcji energii.
- e) W bilansie energetycznym świata największą rolę odgrywają węgiel brunatny i kamienny.
- f) W Japonii i Skandynawii potencjał energetyczny rzek wykorzystano w zaledwie 30%.

Zadanie 6. Wyjaśnij, dlaczego alternatywne źródła energii są częściej wykorzystywane w krajach wysoko rozwiniętych niż w słabo rozwiniętych.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 7. Przyporządkuj hydroelektrowni rzekę, na której powstała (na jednej rzece może być więcej niż jedna hydroelektrownia):

Parana, Jangcy, Nil, Wołga, Jenisej, Zambezi, Iguacu

Hydroelektrownia	Rzeka
Trzech Przełomów	
Sajano - Szuszeńska	
Cabora Bassa	
Salto Santiago	
Corpus - Posadas	
Itaipu	
Asuańska	

Zadanie 8. Na podstawie tekstu i własnej wiedzy wykonaj polecenia a – c.

Pierwsze elektrownie [jądrowe] powstawały w latach 50., niekoniecznie w celu produkcji energii elektrycznej. Wypalone paliwo nie wydawało się wtedy problemem. Podobnie jak nie zastanawiano się zbyt wiele, co zrobić z pozostałościami po likwidowanych elektrowniach jądrowych, bo wtedy je raczej budowano niż zamykano. Ponieważ pracowały niezawodnie, ich liczba zaczęła gwałtownie rosnąć w latach 70. Po katastrofach w Three Mile Island w 1979 i w Czarnobylu w 1986 roku przyszło załamanie. Niektóre kraje całkowicie zrezygnowały z dalszego rozwoju energetyki jądrowej, wiele programów zostało zawieszonych. Część państw (w tym Polska) jednak do energetyki jądrowej powraca, bo nic na razie nie może się równać z energią jądrową pod względem wydajności i czystości ekologicznej. Obecnie 442 reaktory w 30 krajach wytwarzają ok. 17% światowej energii elektrycznej.

Bezpieczeństwo elektrowni, przy obecnym stanie techniki, budzi już mniej obaw. Nadal jednak nierozwiązany pozostaje problem składowania radioaktywnych odpadów, przede wszystkim wysokoaktywnych i długożyciowych, czyli zawierających izotopy promieniotwórcze o czasie połowicznego rozpadu przekraczającym 30 lat, promieniotwórcze przez setki, a nawet tysiące lat.

„Tysiąc stóp pod ziemią”, E. Wieteska, Wiedza i życie, styczeń 2009, s. 29

a) Wymień trzy zalety energetyki jądrowej.

.....

.....

.....

.....

.....

b) Podaj trzy zagrożenia płynące z budowy i wykorzystania elektrowni jądrowych.

.....
.....
.....
.....
.....

- c) Odszukaj w Internecie i innych źródłach informacji wiadomości o katastrofach jądrowych wymienionych w tekście oraz o katastrofie w Fukushima w 2011 roku. Wymień po trzy skutki gospodarcze i/lub przyrodnicze tych katastrof.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4.2 ROZWÓJ PRZEMYSŁU WYSOKICH TECHNOLOGII – GDZIE I DLACZEGO?

Zadanie 1. Wśród czynników lokalizacji przemysłu podkreśl te, które są charakterystyczne dla przemysłu wysokich technologii:

Baza surowcowa, rynek zbytu, infrastruktura techniczna, wysoko wykwalifikowana siła robocza, zaplecze naukowo – badawcze, zasoby wodne, duże nakłady finansowe, dobra infrastruktura komunikacyjna, baza energetyczna, niezanieczyszczone środowisko przyrodnicze.

Zadanie 2. Na podstawie mapy myśli w multibooku wymień pięć gałęzi przemysłu wysokich technologii i dopasuj do nich po dwa kierunki produkcji / produkty.

Gałęzie przemysłu	Kierunki produkcji / produkty
-------------------	-------------------------------

Zadanie 3. Na podstawie treści w e – booku oraz mapy przedstawiającej rozmieszczenie ośrodków przemysłu wysokich technologii (strona), podkreśl cztery państwa, w których występują największe skupiska ośrodków przemysłu hi – tech.

Arabia Saudyjska, Japonia, Stany Zjednoczone, Egipt, Czechy, Turcja, Wielka Brytania, Francja, Brazylia, Malezja, Tajlandia, Rosja, Hiszpania.

Zadanie 4. Dopasuj termin do definicji:

okręg przemysłowy, technopolia, dystrykt przemysłowy, klaster

- okręg, w którym koncentrują się parki technologiczne i naukowe
- sieć małych i średnich przedsiębiorstw działających w tym samym lub podobnym sektorze gospodarki, powiązanych ze sobą na zasadach współdziałania na rynku lokalnym
- ośrodek, w którym znajdują się współpracujące ze sobą placówki naukowo – badawcze, instytucje naukowe i finansowe

Zadanie 5. Do podanych w tabeli technopolii dopisz numer z mapy oraz nazwę państwa, w którym technopolia jest zlokalizowana.

100

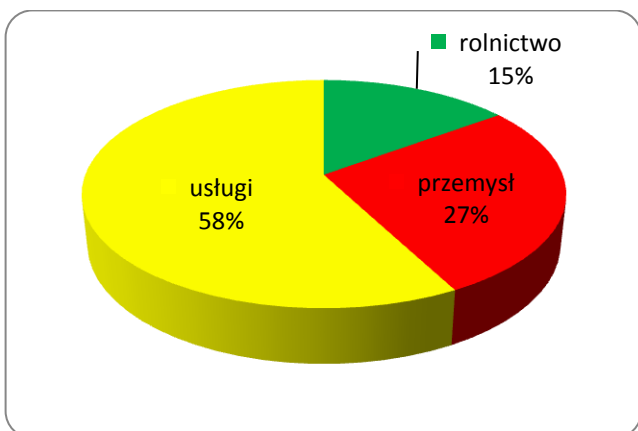
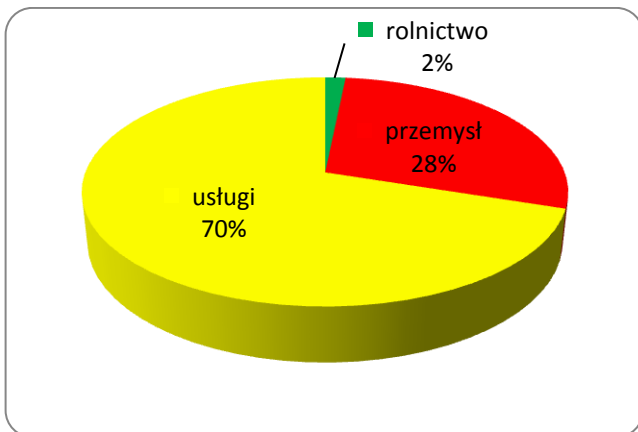
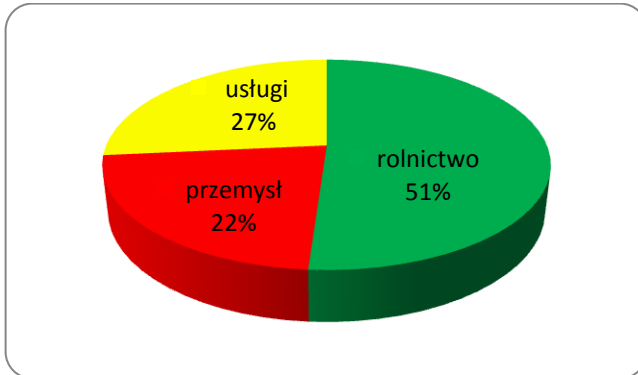
Technopolia	Państwo	Numer na mapie
Dolina Krzemowa (Silicon Valley)		
Droga 128		
Korytarz M4		
Sophia Antipolis		
Kiusiu		
Osaka - Kobe		
Oulu		

4.3 PRZEMIANY NA RYNKU PRACY - TELEPRACA

Zadanie 1. Dopasuj państwo do wykresu struktury zatrudnienia ludności.

Indie, Chorwacja, Niemcy

Zadanie 2. Zastanów się i podaj trzy argumenty dlaczego Indie są państwem, do którego często przenoszona jest działalność przedsiębiorstw (outsourcing).

1

.....
.....

2

.....
.....

3

.....
.....

Zadanie 3. Wymień trzy branże działalności gospodarczej, w których wykorzystuje się telepracę:

1

.....
.....

2

.....
.....

3

.....
.....

102

Zadanie 4. Do przyczyny bezrobocia dobierz jego nazwę.

1. sezonowe
2. strukturalne
3. technologiczne
4. przejściowe
 - a) wywołane restrukturyzacją zakładu przemysłowego
 - b) spowodowane brakiem pracy przez część roku
 - c) związane z postępow technologicznym w cyklu produkcyjnym

Zadanie 5. Zaproponuj trzy działania jakie może podjąć rząd państwa, aby zapobiec wzrostowi bezrobocia.

1.....

.....

2.....

.....

3

4.4 ROZWÓJ TURYSTYKI A ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Zadanie 1. Podaj trzy czynniki, które wpływają na rozwój turystyki światowej.

1.
.....
2.
.....
3.
.....

Zadanie 2. Wyjaśnij czego dotyczy zasada trzech „s” w turystyce i co oznacza ten skrót.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

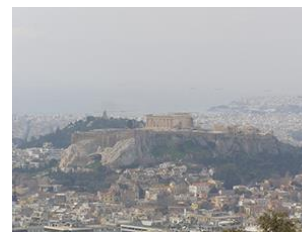
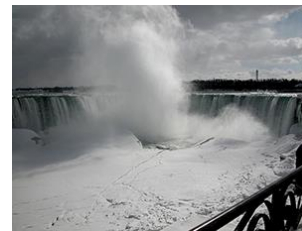
Zadanie 3. Podaj po jednym przykładzie poszczególnych rodzajów turystyki oraz przykład miejsca, w którym może być uprawiana.

Rodzaj turystyki	Przykład	Miejsce
specjalistyczna	wspinaczka wysokogórska	Alpy/Austria
wypoczynkowa		
poznawcza		
kwalifikowana		
religijna		

Zadanie 4. Wymień pięć popularnych regionów turystycznych świata oraz podaj przynajmniej jedną atrakcję danego regionu.

1.
.....
2.
.....
3.
.....
4.
.....
5.
.....

Zadanie 5. Podpisz zdjęcia przedstawiające atrakcje turystyczne.

Wykorzystaj zdjęcia:

Łuk Triumfalny

Akropol

Wielki Kanion Kolorado

Ayers Rock

Hawaje

Wodospad Niagara

Zadanie 6. Rozwój turystyki znacząco wpływa na życie ludności. Podaj trzy argumenty, że życie codzienne ludzi w państwach słabo rozwiniętych znacząco się zmienia pod wpływem turystyki.

1.....

.....

.....

.....

2.....

.....

.....

.....

3.....

.....

.....

.....

105

Zadanie 7. Na podstawie własnych obserwacji oraz tekstu w multibooku podaj trzy przykłady świadczące o negatywnym wpływie turystyki na środowisko przyrodnicze.

1.....

.....

2.....

.....

3.....

.....

Zadanie 8. Przygotuj ankietę dotyczącą częstotliwości, głównych kierunków oraz przyczyn wyjazdów i przeprowadź ją wśród rodziny i znajomych. Wnioski zapisz poniżej.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 9. Wyobraź sobie, że dysponujesz dowolnie dużą sumą pieniędzy. Jaki region świata chciałbyś odwiedzić i dlaczego?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

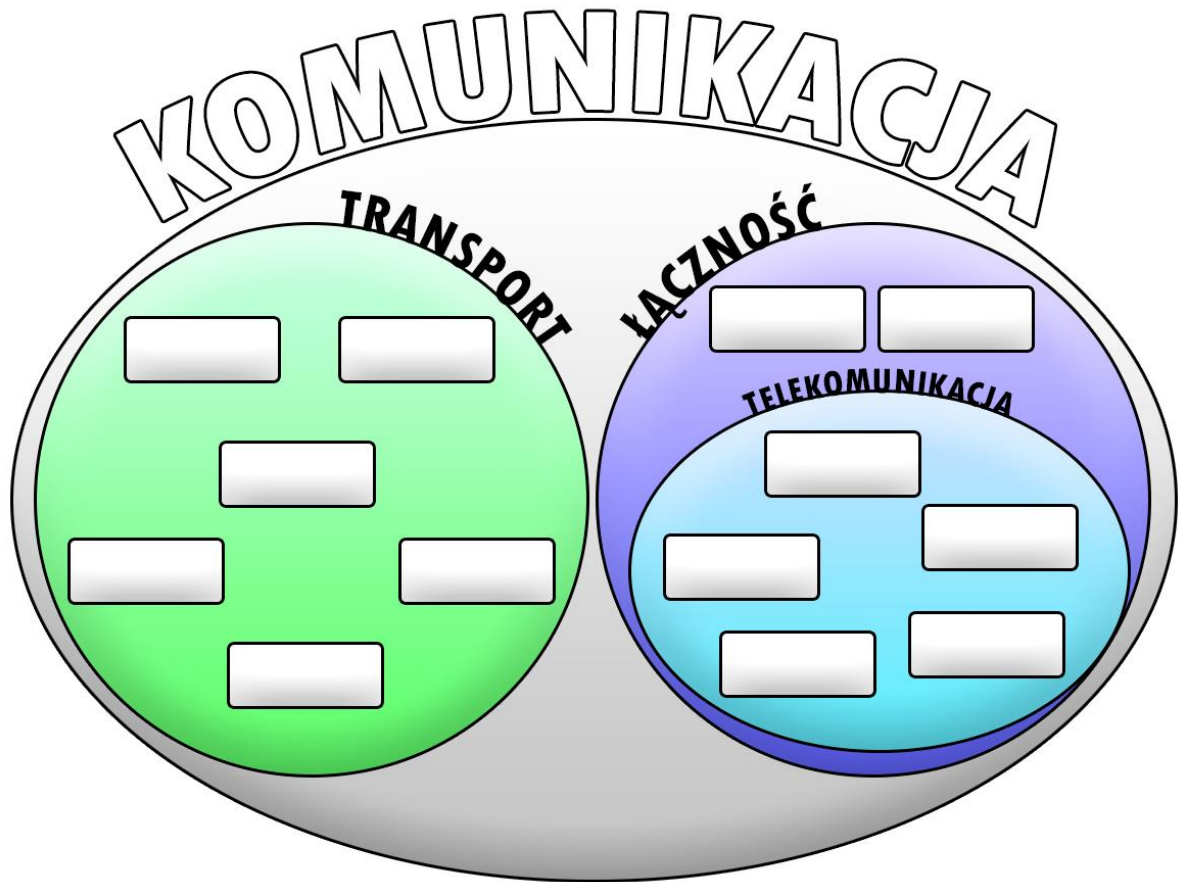
.....

.....

.....

4.5 ROLA KOMUNIKACJI WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

Zadanie 1. Uzupełnij pola odpowiednimi rodzajami transportu oraz narzędziami umożliwiającymi komunikację, tak by powstał schemat podziału komunikacji.

Zadanie 2. Na podstawie wykresów liczby użytkowników telefonii komórkowej i Internetu (multibook) napisz jaka jest tendencja zmian użytkowania urządzeń elektronicznych stosowanych w komunikacji.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 3. Zastanów się dlaczego cały czas rośnie popularność usług internetowych (e-sklepów, e-banków, e-urzędów)? Podaj trzy argumenty.

.....
.....

Zadanie 4. Napisz w kilku zdaniach, jak Twoim zdaniem będzie wykorzystywany Internet za dwadzieścia lat w codziennym życiu.

4.6 TRANSPORT OSÓB I TOWARÓW – LOKALIZACJA NOWOCZESNYCH TERMINALI

Zadanie 1. Dla każdego z wymienionych rodzajów transportu podaj po dwie zalety i wady:

Rodzaj transportu	Zalety	Wady
samochodowy	1. 2.	1. 2.
lotniczy	1. 2.	1. 2.

kolejowy	1. 2.	1. 2.
żegluga morska	1. 2.	1. 2.
przesyłowy	1. 2.	1. 2.

Zadanie 5. W tabeli zamieszczono nazwy największych portów lotniczych świata. Dopisz do nich nazwę miasta i państwa, w którym są zlokalizowane. Do nazwy portu lotniczego dopisz numer, którym jest on oznaczony na poniższej mapie konturowej.

111

Numer na mapie	Nazwa portu lotniczego	Miasto	Państwo
	Heathrow		
	Schiphol		
	F. Chopina		
	J.F. Kennedy		
	Charles de Gaulle		
	Haneda		
	O'Hare		
	Szeremietiewo		
	Barajas		
	Tegel		

4.7 WYMIANA TOWARÓW – HANDEL ZAGRANICZNY

Zadanie 1. Wyjaśnij różnicę między importem i eksportem.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 2. Wykonaj polecenia a-b.

- a) Oblicz saldo bilansu handlowego dla poszczególnych regionów świata w cenach bieżących.

region	import	eksport	saldo bilansu
	mld dolarów amerykańskich		
Ameryka Północna	2362	1664	
Europa Zachodnia	5335	5319	
Afryka	444	493	
Azja Południowo - Wschodnia	952	1052	

- b) Na podstawie wyników otrzymanych w punkcie a) wyjaśnij dlaczego w pewnych regionach świata bilans handlowy jest ujemny, a w innych dodatni.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

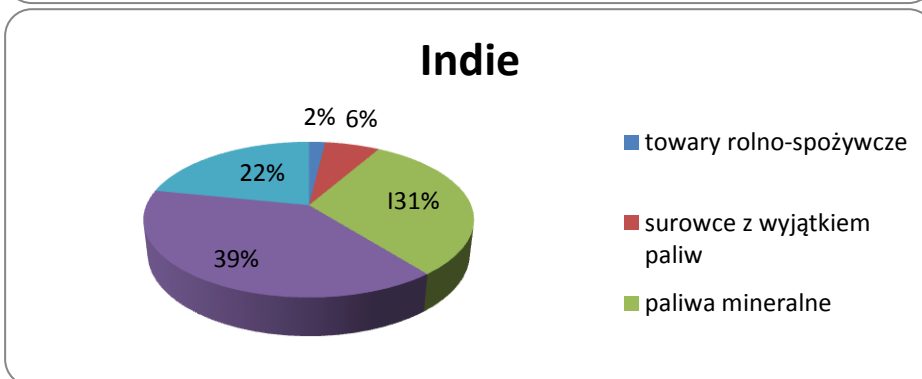
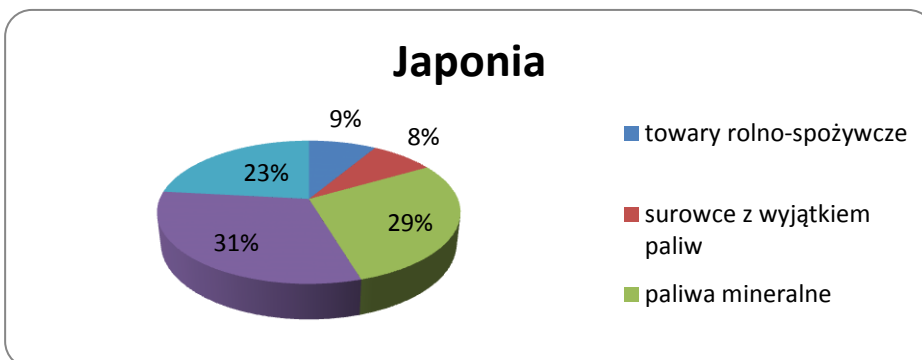
.....

Zadanie 3. Na podstawie mapy kierunków wymiany handlowej (multibook) wymień trzy państwa, w których dominuje eksport i trzy, w których dominuje import.

Eksport	Import
1.	1.
2.	2.
3.	3.

Zadanie 4. Korzystając z wykresu wyjaśnij różnice w strukturze importu Japonii i Indii.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 5. Wymień cztery produkty, które dominują w handlu międzynarodowym.

- 1.....
.....
- 2.....
.....
- 3.....
.....
- 4.....
.....

Zadanie 6. Na podstawie tekstu w multibooku podaj czterech głównych partnerów Polski w handlu międzynarodowym.

- 1.....
.....
- 2.....
.....
- 3.....
.....
- 4.....
.....

Odpowiedzi do zestawu ćwiczeń nr 4

ODPOWIEDZI DO ZADAŃ ZAMKNIĘTYCH

ZESTAW IV

Przemysł, energetyka i usługi

4.1 GOSPODAROWANIE SUROWCAMI ENERGETYCZNYMI

Zadanie 1.

Surowce odnawialne	Surowce nieodnawialne
<i>wiatr, Słońce, energia geotermiczna, wody płynące, pływy morskie, biomasa</i>	<i>węgiel kamienny, gaz ziemny, uran, torf, ropa naftowa, łupki bitumiczne</i>

Zadanie 3.

- f) węgiel kamienny
- g) ropa naftowa
- h) gaz ziemny
- i) uran
- j) łupki

117

Zadanie 4.

5. Rosja, Arabia Saudyjska, Kuwejt, Stany Zjednoczone	ropa naftowa (1-c)
6. Niemcy, Chiny, Rosja, Australia	węgiel brunatny (2-b)
7. Kanada, Rosja, Stany Zjednoczone, Norwegia	gaz ziemny (3-e)
8. Chiny, RPA, Australia, Indie	węgiel kamienny (4-a)

Zadanie 5.

- g) Energia słoneczna, geotermiczna, prądów i pływów morskich to alternatywne źródła energii. **P**
- h) Wysoka temperatura wód krążących w głębi Ziemi tworzy tzw. energię biomasy. **B**
- i) Energia pływów morskich w największym stopniu wykorzystywana jest u wybrzeży Francji i Kanady. **P**
- j) Bilans energetyczny to zestawienie udziału pierwotnych nośników energii w ogólnej produkcji energii. **P**
- k) W bilansie energetycznym świata największą rolę odgrywają węgiel brunatny i kamienny. **B**
- l) W Japonii i Skandynawii potencjał energetyczny rzek wykorzystano w zaledwie 30%. **B**

Zadanie 7.

Hydroelektrownia	Rzeka
Trzech Przełomów	Jangcy
Sajano - Szuszeńska	Jenisej
Cabora Bassa	Zambezi
Salto Santiago	Iguacu
Corpus - Posadas	Parana
Itaipu	Parana
Asuańska	Nil

4.2 ROZWÓJ PRZEMYSŁU WYSOKICH TECHNOLOGII – GDZIE I DLACZEGO?

Zadanie 1.

Wysoko wykwalifikowana siła robocza, zaplecze naukowo – badawcze, duże nakłady finansowe, dobra infrastruktura komunikacyjna, niezanieczyszczone środowisko przyrodnicze.

118

Zadanie 2. Np.:

Gałęzie przemysłu	Kierunki produkcji / produkty
elektroniczny i precyzyjny	silniki, turbiny, roboty
zbrojeniowy	broń, elementy broni
elektroniczny	komputery, półprzewodniki, mikroprocesory, sprzęt audio video, telefony komórkowe
lotniczy i raketowy	samoloty, rakiety
chemiczny	lekarstwa, kosmetyki, tworzywa sztuczne

Zadanie 3.

Japonia, Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Francja

Zadanie 4.

- d) technopolia
- e) dystrykt przemysłowy
- f) klaster

Zadanie 5.

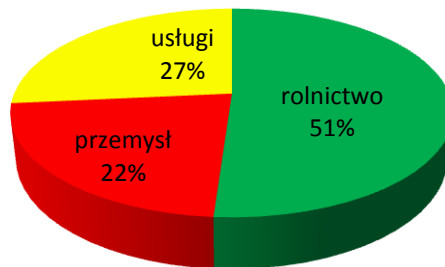
Technopolia	Państwo	Numer na mapie
Dolina Krzemowa (Silicon Valley)	Stany Zjednoczone	5
Droga 128	Stany Zjednoczone	7
Korytarz M4	Wielka Brytania	3
Sophia Antipolis	Francja	2
Kiusiu	Japonia	4
Osaka - Kobe	Japonia	6
Oulu	Finlandia	1

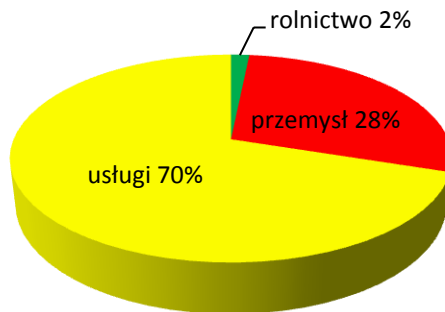
4.3 PRZEMIANY NA RYNKU PRACY - TELEPRACA

Zadanie 1.

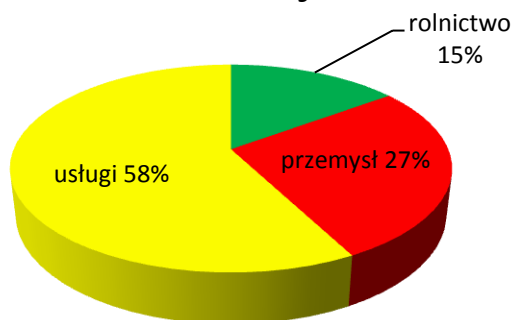
Indie

Niemcy

Chorwacja

Zadanie 4.

- d) wywołane restrukturyzacją zakładu przemysłowego strukturalne (a-2)
- e) spowodowane brakiem pracy przez część roku sezonowe (b-1)
- f) związane z postępem technologicznym w cyklu produkcyjnym technologiczne (c-3)

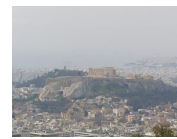
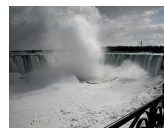
4.4 ROZWÓJ TURYSTYKI A ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Zadanie 3.

Rodzaj turystyki	Przykład	Miejsce
specjalistyczna	wspinaczka wysokogórska	Alpy/Austria
wypoczynkowa	wypoczynek nad morzem	Seszele
poznawcza	zwiedzanie	Paryż, Rzym
kwalifikowana	Kite surfing	Morze Czarne
religijna	pielgrzymka	Mekka

Zadanie 5. Podpisz zdjęcia przedstawiające atrakcje turystyczne.

Wykorzystaj zdjęcia:

.....

.....
Łuk Triumfalny

Akropol

Wielki Kanion Kolorado

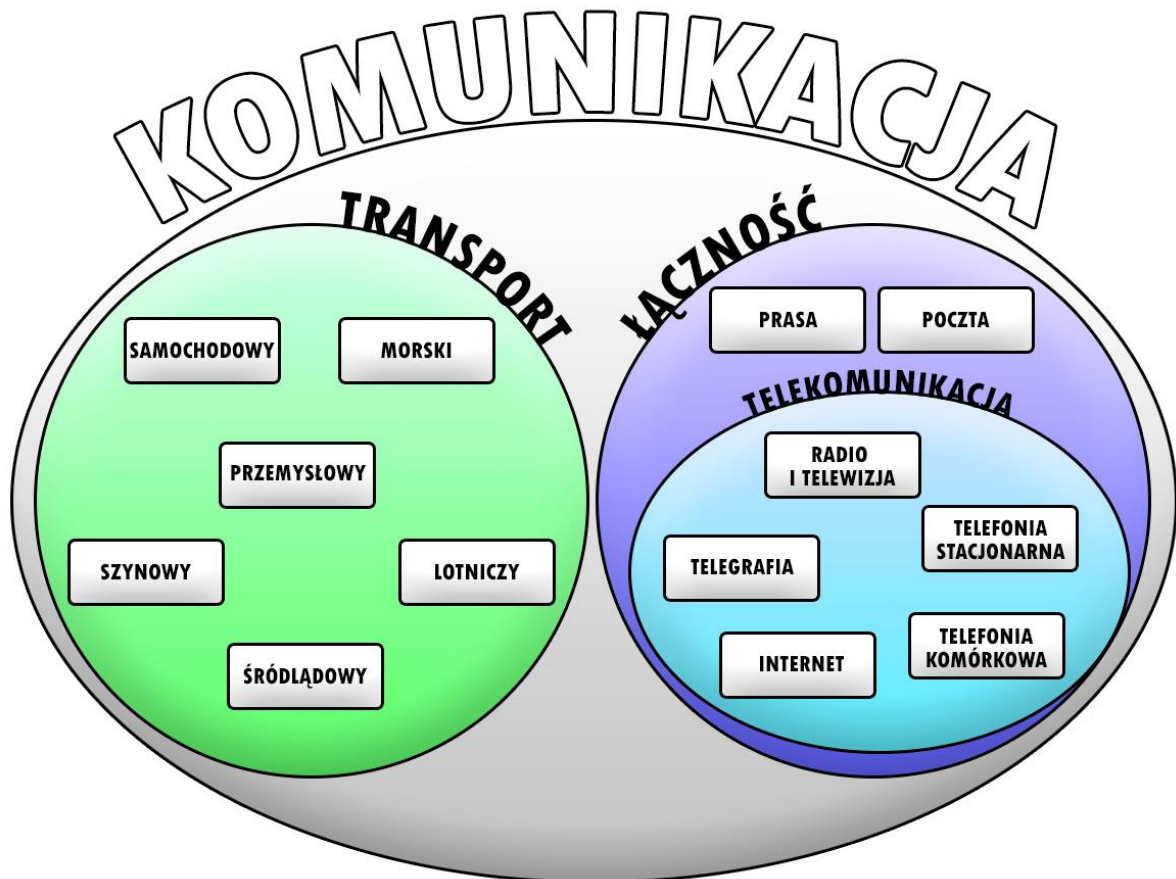
Ayers Rock

Hawaje

Wodospad Niagara

4.5 ROLA KOMUNIKACJI WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

Zadanie 1.

122

4.6 TRANSPORT OSÓB I TOWARÓW – LOKALIZACJA NOWOCZESNYCH TERMINALI

Zadanie 2.

- g) Rozwój sieci transportowej jest **nierównomierny** w skali świata.
- h) Przykładem państwa o dobrze rozwiniętym transporcie drogowym są **Stany Zjednoczone**.
- i) Transport lotniczy jest najczęściej wykorzystywany do przewozu **osób**.
- j) Szybka kolej we Włoszech nosi nazwę **Pendolino**.
- k) Najmniej linii kolejowych jest w państwach **dużych, słabo zaludnionych** jak Australia.
- l) Najdłuższy system rurociągów zlokalizowany jest w **Stanach Zjednoczonych**.

Zadanie 3.

Państwo	Gęstość linii kolejowych w km / 100 km ²	Gęstość dróg kołowych
Belgia	11,7	503,6
Rosja	0,5	5,6
Czechy	12,1	165,5
Polska	6,5	84
Kanada	0,6	14,1

Zadanie 5.

Numer na mapie	Nazwa portu lotniczego	Miasto	Państwo
3	Heathrow	Londyn	Wielka Brytania
1	Schiphol	Amsterdam	Holandia
2	F. Chopina	Warszawa	Polska
7	J.F. Kennedy	Nowy Jork	Stany Zjednoczone
5	Charles de Gaulle	Paryż	Francja
4	Haneda	Tokio	Japonia
6	O'Hare	Chicago	Stany Zjednoczone
8	Szeremietiewo	Moskwa	Rosja
10	Barajas	Madryt	Hiszpania

9	Tegel	Berlin	Niemcy
---	-------	--------	--------

4.7 WYMIANA TOWARÓW – HANDEL ZAGRANICZNY

Zadanie 2.

c)

region	import	eksport	saldo bilansu
	mld dolarów amerykańskich		
Ameryka Północna	2362	1664	698
Europa Zachodnia	5335	5319	16
Afryka	444	493	- 49
Azja Południowo - Wschodnia	952	1052	- 100

Zestaw ćwiczeń nr 5. „Relacje człowiek – środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój”

Relacje człowiek – środowisko a zrównoważony rozwój

5.1 POZAPRZYRODNICZE CZYNNIKI ZMIENIAJĄCE RELACJE CZŁOWIEK – ŚRODOWISKO

Zadanie 1. Napisz po dwie zależności między poszczególnymi elementami środowiska geograficznego.

atmosfera i hydrosfera

1.

2.

.....

...

atmosfera i pedosfera

1.

2.

.....

...

atmosfera i litosfera

1.

2.

.....

...

atmosfera i biosfera

1.

2.

.....

...

atmosfera i antroposfera

1.

2.

.....

...

Zadanie 2. Zastanów się i zapisz cztery działania, które możesz podjąć, aby zmienić stan środowiska przyrodniczego.

1.
2.
- ...
3.
- ...
4.
- ...

Zadanie 3. Dopasuj definicję do nazwy poglądu opisującego relacje człowiek – środowisko.

1. Zakłada decydujący wpływ elementów środowiska przyrodniczego i położenia geograficznego na życie społeczno – ekonomiczne.
2. Odrzuca jakikolwiek wpływ środowiska przyrodniczego na człowieka.
3. Zrywa z przekonaniem o całkowitej zależności pomiędzy cechami środowiska przyrodniczego a rozwojem społeczno – ekonomicznym.
 - a) determinizm geograficzny
 - b) indeterminizm geograficzny
 - c) nihilizm geograficzny
 - d) posybilizm geograficzny

Zadanie 4. Podaj pięć przykładów działalności człowieka wpływającej na środowisko przyrodnicze.

1.
- ...
2.
- ...

3.

.....

...

4.

.....

...

5.

.....

...

Zadanie 5. Zastanów się i napisz jak rozumiesz twierdzenie: „Nie odziedziczyliśmy Ziemi po naszych przodkach. Pożyczyciśmy ją tylko od naszych dzieci”.

.....

.....

.....

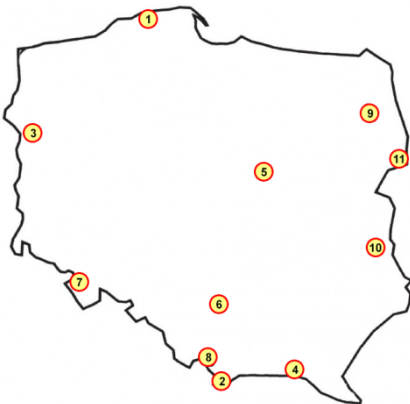
.....

.....

.....

Zadanie 6. Podpisz formy ochrony środowiska przyrodniczego na poniższej mapie. Nazwy parków narodowych wybierz z poniższych:

Babiogórski, Biebrzański, Sowiński, Tatrzański, Magurski, Ujście Warty, Kampinoski, Ojcowski, Gór Stołowych, Poleski, Białowiecki

Zadanie 7. Do katastrofy ekologicznej dobierz region jej występowania.

1. Wybuch platformy wiertniczej Deepwater Horizon
2. Katastrofa elektrowni jądrowej w 2011 roku
3. Wysychanie jeziora Aralskiego

4. Wyciek chemikaliów w Bhopal
5. Podpalenie szybów naftowych w 1991 roku
6. Wybuch reaktora jądrowego w 1986 roku
 - a) Indie
 - b) Nigeria
 - c) Zatoka Meksykańska
 - d) Zatoka Perska
 - e) Fukushima, Japonia
 - f) Czarnobyl, Ukraina
 - g) Kazachstan / Uzbekistan

5.2 ZASOBY ODNAWIALNE I NIEODNAWIALNE

Zadanie 1. Pogrupuj podane zasoby naturalne do odpowiednich kolumn tabeli.

energia słoneczna, rudy żelaza, węgiel kamienny, woda, ropa naftowa, rośliny, gaz ziemny, energia wnętrza Ziemi, wiatr, rudy miedzi

Zasoby odnawialne	Zasoby nieodnawialne

Zadanie 2. Wymień trzy przyrodnicze skutki eksploatacji zasobów naturalnych.

1.
.....
2.
.....
3.
.....

Zadanie 3. Wymień trzy gospodarcze skutki eksploatacji zasobów naturalnych.

1.
.....
2.
.....
3.
.....

Zadanie 4. Na podstawie mapy w multibooku oraz własnej wiedzy wymień cztery obszary świata zniszczone rabunkową gospodarką zasobów naturalnych.

1.
.....
2.
.....
3.
.....
4.
.....

5.3 ZMIANY KLIMATU – PROBLEM CAŁEGO ŚWIATA

Zadanie 1. Podaj cztery przyczyny globalnego ocieplenia klimatu.

1.
.....
2.
.....
3.
.....
4.
.....

Zadanie 2. Podkreśl cztery rodzaje działalności człowieka, które przyczyniają się do zwiększania się efektu cieplarnianego.

1. Wylesianie terenów leśnych
2. Stosowanie sztucznych nawozów w rolnictwie
3. Zalesianie terenów zagrożonych pustynnieniem
4. Stosowanie freonów przy produkcji kosmetyków
5. Rozwój motoryzacji i transportu drogowego
6. Rozwój transportu kolejowego

Zadanie 3. Zwiększanie się temperatury powietrza na kuli ziemskiej powoduje między innymi topnienie lodów Arktyki. Zastanów się i wymień trzy skutki przyrodnicze i/lub gospodarcze tego zjawiska.

-
1.
.....
 2.
.....
 3.
.....

Zadanie 4. Do głównego źródła emisji dobierz gaz cieplarniany.

1. nawozy azotowe stosowane w rolnictwie
2. spalanie paliw
3. procesy życiowe zwierząt, głównie bydła
4. produkcja lodówek
 - a. dwutlenek węgla
 - b. metan
 - c. związki azotu
 - d. freon
 - e. para wodna

Zadanie 5. Na podstawie wykresu w multibooku wymień pięć państw o największej emisji CO₂ do atmosfery.

1.
2.
3.
4.
5.

131

Zadanie 6. Zaproponuj jakie trzy działania mogą podjąć rządy państw służące ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych.

1.
.....
.....
.....
2.
.....
.....
.....
3.
.....
.....
.....

Zadanie 1. Na podstawie wykresów w multibooku oraz własnej wiedzy wyjaśnij dlaczego Ziemię nazywa się „błękitną planetą”.

.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 2. Podaj po dwie cechy obszarów o niedoborze i nadmiarze wody.

Obszar z niedoborem wody:

1.
2.

Obszar z nadmiarem wody:

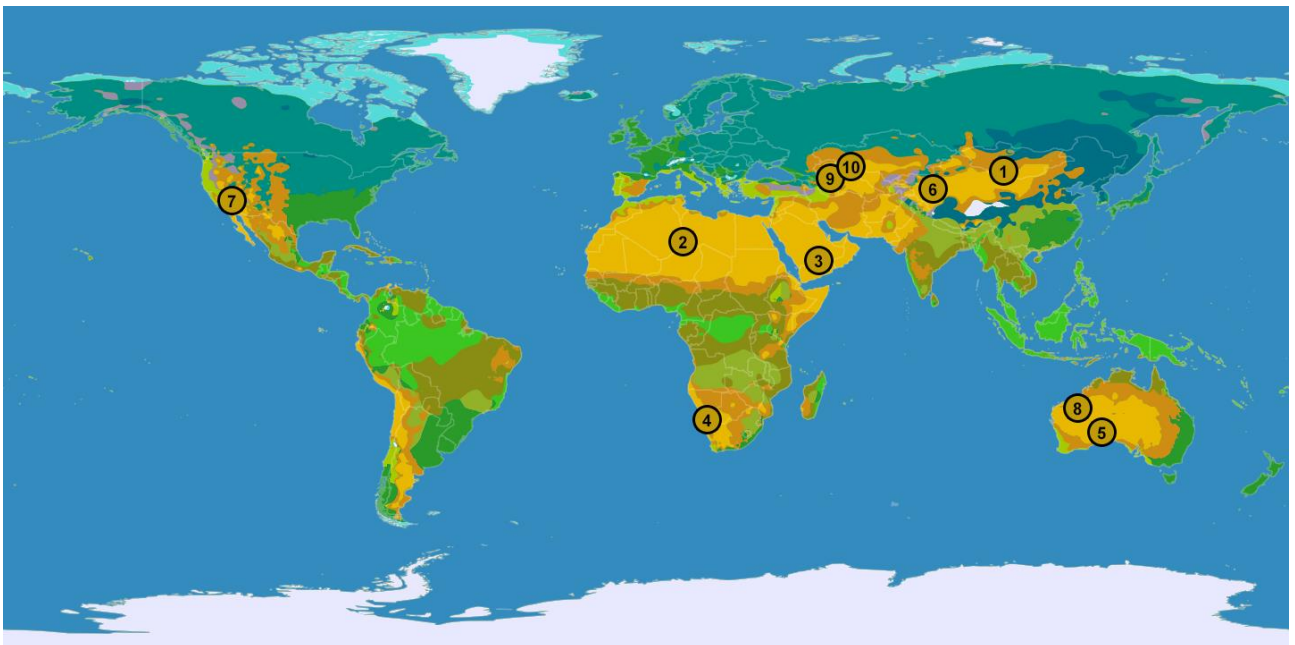
1.
2.

Zadanie 3. Na poniższej mapie zaznaczone są największe pustynie świata. Podaj nazwy tych pustyń. Odpowiedzi wybierz z podanych poniżej:

132

1.
2.
3.

Sahara, Namib, Gobi,

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

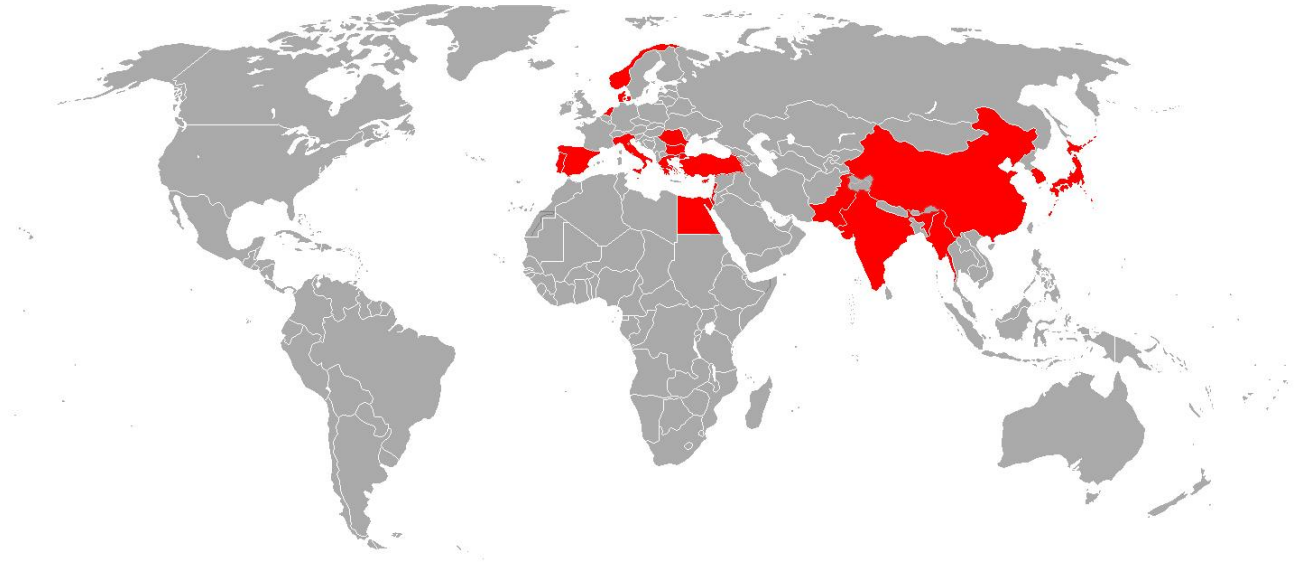

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Zadanie 4. Na podstawie tekstu i wykresu w multibooku na poniższej mapie konturowej świata zaznacz państwa z największymi powierzchniami obszarów nawadnianych.

134

Zadanie 5. Zastanów się i zapisz główną przyczynę nawadniania pól uprawnych w Egipcie i Holandii.

Egipt.....
.....
.....
.....

Holandia.....
.....
.....
.....

Zadanie 6. Podaj cztery główne źródła zanieczyszczeń wody na kuli ziemskiej.

1.
.....
2.
.....
3.
.....

4.
.....

Zadanie 7. Na podstawie tekstu wykonaj polecenia a – d.

Powraca woda do jeziora Aralskiego

www.swiat.newsweek.pl/powraca-woda-do-jeziora-aralskiego,96546,1,1.html

Jezioro Aralskie do tej pory kojarzone było z największą katastrofą ekologiczną na świecie oraz wielkim cmentarzyskiem statków na pustyni. W najbliższej przyszłości obraz ten może ulec zmianie.

Radziecki program zapoczątkowany w latach 30-tych XX wieku zakładał wykorzystanie dwóch dopływów Jeziora – Amu-darii na południu, oraz Syr-darii na północy do irygacji pól bawełnianych i ryżowych. W czasach świetności ze względu na swoje ogromne rozmiary – 428 km długości i 234 km szerokości, przy maksymalnej głębokości 69 metrów jezioro przez miejscowych nazywane było „Morzem Aralskim”.

a) Jaka jest główna przyczyna wysychania jeziora Aralskiego?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Jezioro Aralskie w końcu podzielilo się na dwie części: północną w granicach obecnego Kazachstanu i południową na obszarze Uzbekistanu. Zasolenie zbiornika wzrosło przeszło dziesięciokrotnie w konsekwencji czego wody gruntowe przestały być zdatne do picia, a osad solny pozostający na wysychającej glebie rozniecany był przez wiatr, czego konsekwencją była degradacja terenu oraz pojawiające się w zatrważającym tempie choroby oddechowe okolicznych mieszkańców.

b) Wymień trzy skutki wysychania jeziora Aralskiego.

.....
.....
.....

.....

.....

.....

[...] Pomimo zawilości pojawiła się iskierka nadziei, kiedy to w kwestię rozwiązania sporu po rozpadzie Związku Radzieckiego włączyły się organizacje międzynarodowe, a w szczególności Bank Światowy z którego inicjatywy został zapoczątkowany w 1993 roku Aral Sea Basin Program mający na celu poprawę zarządzania gospodarką wodną w regionie, a także odbudowę i uregulowanie zlewiska Jeziora Aralskiego. Działanie programu rozłożono na 15-20 lat. W 2003 roku w ramach projektu rozpoczęto budowę tamy Kok-Aral Dam, której zadaniem było uniemożliwienie odpływu wody ze zbiornika północno-aralskiego w Kazachstanie zasilanego przez Syr-darię do wysychającego znacznie szybciej jeziora południowo-aralskiego w Uzbekistanie. W ramach programu inżynierowie przebudowali dorzecze Syr-darii w celu zwiększenia przepływu strumienia wody, a naukowcy oszacowali, że dzięki tym zabiegom lustro wody w północnym zbiorniku z każdym rokiem będzie podnosić się o metr, a powierzchnia Jeziora w ciągu czterech lat powiększy się o 600 km².

c) Jakie działania podjęto, by poprawić stan jeziora?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

W wyniku działań w 2005 roku ukończono prace nad 13 kilometrową tamą, na której efekty nie trzeba było długo czekać. W ciągu ostatnich siedmiu lat poziom wody zauważalnie wzrósł z 38 metrów do planowanych 40-42 metrów. Zgodnie z prognozami znacznie zmalało zasolenie wody, co pozwoliło na powrót do Jeziora kilkunastu gatunków ryb, głównie karpia i jesiotra. Jednocześnie linia brzegowa w pobliżu dawnego kazachskiego miasta portowego Aralska przybliżyła się ze 100 do 25 kilometrów, co dało rodzinom rybackim nadzieję na powrót czasów świetności sprzed pół wieku, kiedy był to jeden z największych ośrodków przetwórstwa rybnego w całym Związku Radzieckim. Kolejny etap projektu przewiduje budowę drugiej 20 kilometrowej tamy wraz z kanałem, dzięki której poziom wody ma podnieść się do około 46 metrów. Według przewodniczącego IFAS – Międzynarodowej Fundacji na rzecz zachowania Jeziora Aralskiego Saghita Ibatullina woda do Aralska powinna powrócić nie wcześniej niż w 2018 roku. W samym Aralsku otwarto już 2 zakłady przetwórstwa rybnego, a do pracy w zakładach i na kutrach powróciło aż 600 osób.

[...] Dającym ogromne nadzieje na rozwiązanie problemu wysychającego Jeziora Aralskiego wydaje się fakt, że na obecnym etapie naukowcy dostrzegli postępujące zmiany klimatyczne na północy. Powracając częste opady, odwróceniu ulega proces pustynnienia, który miał ogromny wpływ na cały ekosystem, dzięki czemu klimat kontynentalny z powrotem ustępuje miejsce klimatowi morskiemu. Być może sytuacja ta przyczyni się do poprawy warunków życia w tym regionie, gdzie jeszcze do niedawna odnotowywano najwyższy na świecie wskaźnik umieralności noworodków, zapadalności na nowotwory, zachorowalności na gruźlicę i choroby układu oddechowego oraz niedokrwistość.

d) Wymień cztery pozytywne skutki przyrodnicze i/lub gospodarcze podniesienia poziomu wody w Jeziorze Aralskim.

1.
.....
2.
.....

3.
.....

5.5 DEGRADACJA GLEB – JAK JEJ PRZECIWDZIAŁAĆ?

Zadanie 1. Wymień cztery rodzaje degradacji gleb.

1.
.....
2.
.....
3.
.....
4.
.....

Zadanie 2. Co to jest erozja gleb?

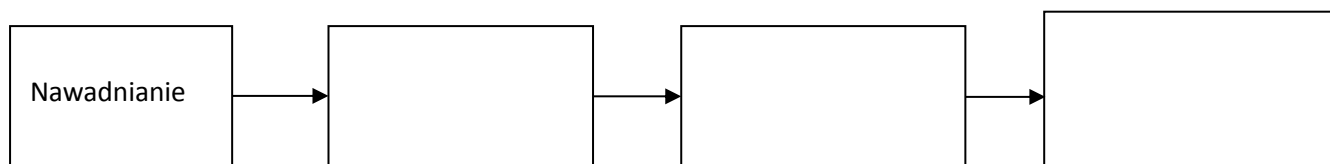
.....
.....
.....
.....

139

Zadanie 3. Wymień cztery czynniki, które wpływają na tempo erozji gleby.

1.
.....
2.
.....
3.
.....
4.
.....

Zadanie 4. Uzupełnij schemat skutków zasolenia gleb

Zadanie 5. Podaj po dwie przyczyny degradacji gleb w państwach słabo i wysoko rozwiniętych.

państwa słabo rozwinięte	1. 2.
państwa wysoko rozwinięte	1. 2.

Zadanie 6. Wymień trzy sposoby ograniczania degradacji gleb.

1.
.....
2.
.....
3.
.....

Odowiedzi do zestawu ćwiczeń nr 5

ODPOWIEDZI DO ZADAŃ ZAMKNIĘTYCH

ZESTAW V

Relacje człowiek – środowisko a zrównoważony rozwój

5.1 POZAPRZYRODNICZE CZYNNIKI ZMIENIAJĄCE RELACJE CZŁOWIEK – ŚRODOWISKO

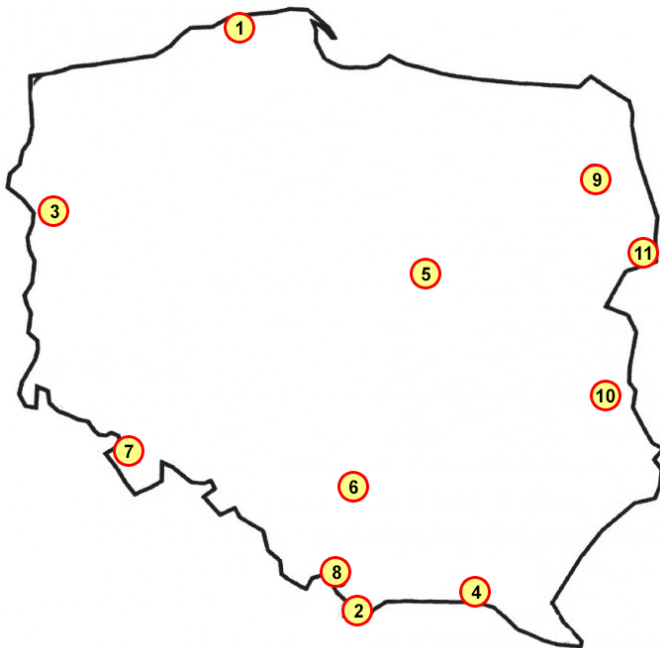
Zadanie 3.

4. determinizm geograficzny (1-a)
5. nihilizm geograficzny (2-c)
6. indeterminizm geograficzny (3-b)

Zadanie 6. Podpisz formy ochrony środowiska przyrodniczego na poniższej mapie. Nazwy parków narodowych wybierz z poniższych:

Sowiński, Tatrzański, Ujście Warty, Magurski, Kampinoski, Ojcowski, Gór Stołowych, Babiogórski, Biebrzański, Poleski, Białowiecki

141

Zadanie 7.

7. Horizon Zatoka Meksykańska (c)
8. Fukushima, Japonia (e)
9. Kazachstan/Uzbekistan (g)
10. Indie (a)
11. Zatoka Perska (d)
12. Czarnobyl, Ukraina (f)

5.2 ZASOBY ODNAWIALNE I NIEODNAWIALNE

Zadanie 1.

Zasoby odnawialne	Zasoby nieodnawialne
<i>energia słoneczna, woda, rośliny, energia wnętrza Ziemi, wiatr</i>	<i>rudy żelaza, węgiel kamienny, ropa naftowa, gaz ziemny, rudy miedzi</i>

5.3 ZMIANY KLIMATU – PROBLEM CAŁEGO ŚWIATA

Zadanie 1.

wylesianie terenów leśnych, stosowanie sztucznych nawozów w rolnictwie, stosowanie freonów przy produkcji kosmetyków, rozwój motoryzacji i transportu drogowego, spalanie paliw kopalnych

Zadanie 3. Do głównego źródła emisji dobierz gaz cieplarniany.

1-c, 2-a, 3-b, 4-d

Zadanie 4.

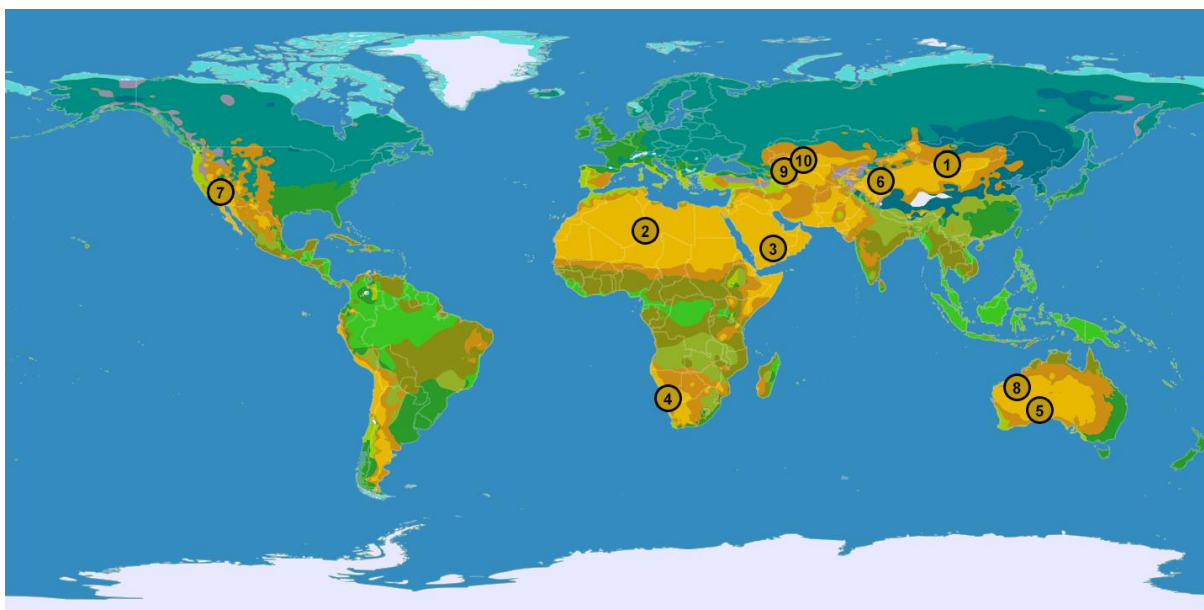
- 6 Stany Zjednoczone
- 7 Rosja
- 8 Japonia
- 9 Niemcy
- 10 Korea Południowa

5.4 OBSZARY NADMIARU I NIEDOBORU WODY. ZANIECZYSZCZENIA WÓD

Zadanie 3. Na poniższej mapie zaznaczone są największe pustynie świata. Podaj nazwy tych pustyni. Odpowiedzi wybierz z podanych poniżej:

Sahara, Namib, Gobi, Wielka Pustynia Piaszczysta, Kara-kum, Takla Makan, Kyzyl-kum, Rub al. Chali, Wielka Pustynia Słona, Wielka Pustynia Wiktorii, Atacama.

143

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

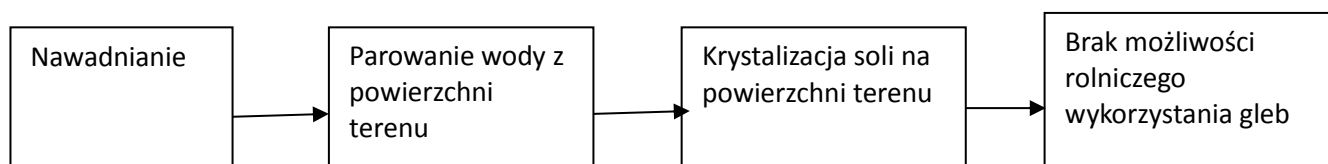
Odpowiedź

Zadanie 3.

1. Gobi, 2. Sahara, 3. Rub al Chali, 4. Namib, 5. Wielka Pustynia Wiktorii, 6. Takla Makan, 7. Wielka Pustynia Słona, 8. Wielka Pustynia Piaszczysta, 9. Karak-kum, 10. Kyzyl-kum

5.5 DEGRADACJA GLEB – JAK JEJ PRZECIWDZIAŁAĆ?

Zadanie 4. Uzupełnij schemat skutków zasolenia gleb.

Zadanie 5.

państwa słabo rozwinięte	<ol style="list-style-type: none"> 1. wyniszczenie roślinności 2. eksplozja demograficzna
państwa wysoko rozwinięte	<ol style="list-style-type: none"> 1. nieumiejętnie przeprowadzane zabiegi agrotechnicznych w przeszłości 2. zbyt dużego zaludnienie

Zestaw ćwiczeń nr 6. Zestaw ćwiczeń dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych

Dział I – Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata

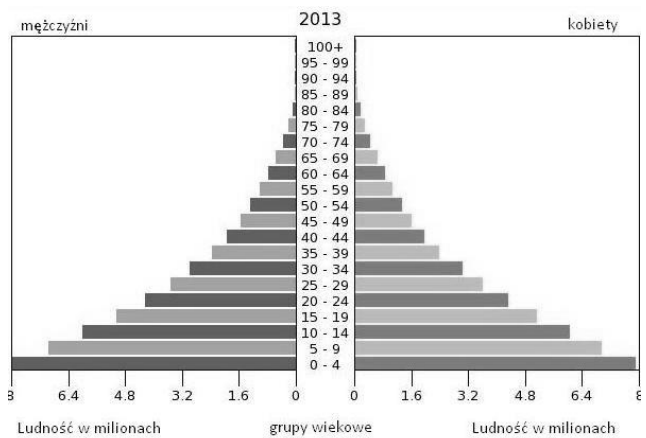
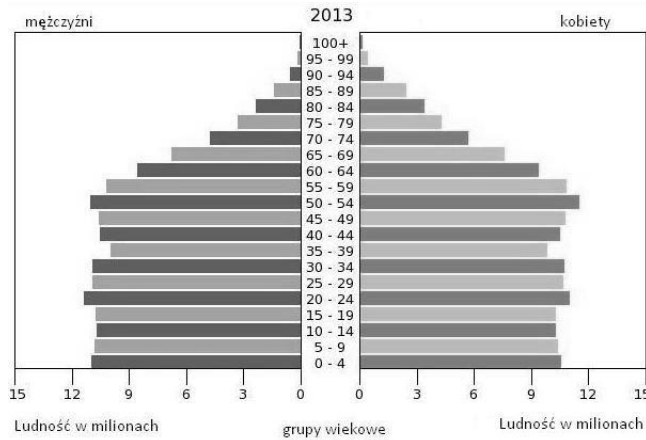
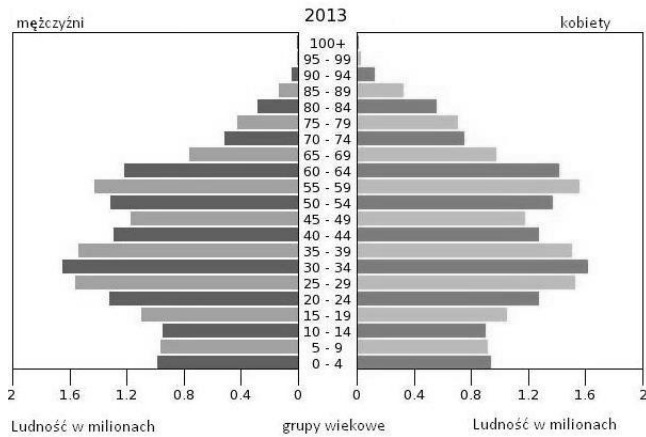
1.1 ZMIANY LICZBY LUDNOŚCI ŚWIATA

Zadanie 1.

Do piramid wieku dopasuj odpowiednie przykłady państwa spośród podanych:

Stany Zjednoczone, Polska, Etiopia .

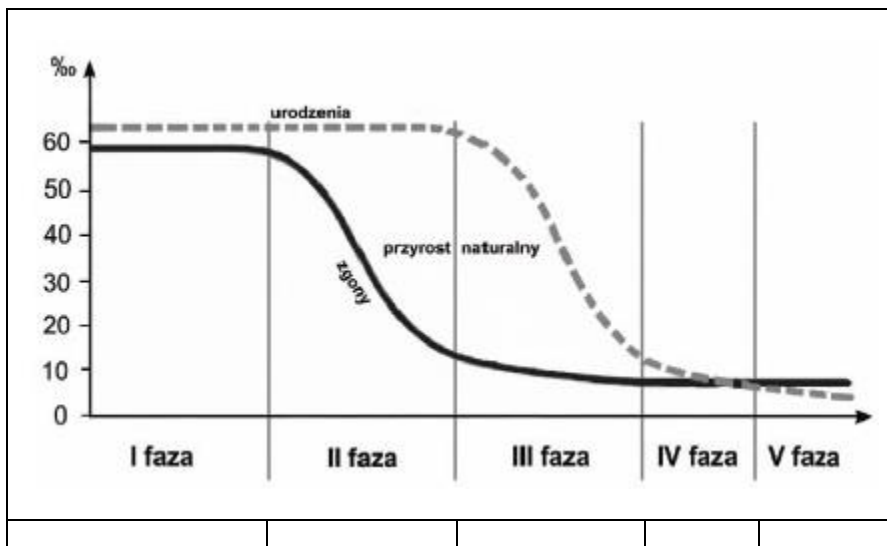
Zadanie 2.

Na podstawie danych statystycznych oblicz przyrost naturalny ludności.

kraj	Liczba urodzeń	Liczba zgonów	Przyrost naturalny w tysiącach
Włochy	555 027	608 324	
Kanada	352 605	277 488	

Zadanie 3.

Na wykresie przedstawiono fazy rozwoju demograficznego. Wpisz pasujący do fazy numer do tabeli.

1. Wysoki wskaźnik urodzeń, gwałtownie malejący wskaźnik zgonów, duży przyrost naturalny.
2. Bardzo mały przyrost naturalny przy niskim wskaźniku urodzeń i niskim wskaźniku zgonów.
3. Bardzo mały przyrost naturalny przy wysokim wskaźniku urodzeń i wysokim wskaźniku zgonów.
4. Ujemny przyrost naturalny, malejący wskaźnik urodzeń.

1.2 DLACZEGO LUDZIE NIE MIESZKAJĄ NA PUSTYNIACH I W WYSOKICH GÓRACH?

Zadanie 1.

Dopasuj do każdej krainy geograficznej czynnik warunkujący małą lub dużą gęstość zaludnienia.

Kraina	gęstość zaludnienia (wpisz <i>duża</i> lub <i>mała</i>)	Czynnik
Nizina Padańska		
Kotlina Kongo		
Himalaje		
Kotlina Kalahari		
Spitsbergen		

czynnik:

1. żyzne gleby – mady
2. skrajnie suchy klimat
3. klimat gorący i wilgotny
4. całorocznie niska temperatura powietrza związana z dużą szerokością geograficzną.
5. całorocznie niska temperatura powietrza i niskie ciśnienie związane z dużą wysokością n.p.m.

147

Zadanie 2.

Wśród wymienionych państw podkreśl 4 państwa emigracyjne.

Polska, Turcja, Niemcy, Wielka Brytania, Wietnam, Stany Zjednoczone, Australia, Meksyk.

Zadanie 3.

Dopasuj po dwie odpowiednie bariery osadnicze do regionu geograficznego, gdzie występują.

bariery: świetlna, termiczna, wodna, grawitacyjna

Himalaje

Grenlandia

Sahara

1.3 ZRÓŻNICOWANIE LUDNOŚCI ŚWIATA – KRĘGI KULTUROWE

Zadanie 1. Do podanych w tabeli obszarów podaj dominującą odmianę (rasę) człowieka zamieszkującą dany obszar.

Obszar	Odmiana człowieka (rasa)
Nigeria	
Maroko	
Indie	
Japonia	
Ukraina	
Mongolia	

Zadanie 2.

148

Napisz z połączenia jakich odmian człowieka doszło do powstania odmian pośrednich:

Mulat – rasa biała (europejdalna) i

Metys – rasa biała (europejdalna) i

Zambos – rasa żółta (mongoloidalna) i

Zadanie 3.

Dopasuj do zdjęcia nazwę odpowiedniego kręgu kulturowego wybierając z podanych:

indyjski, wschodniosłowiański, latynoamerykański, islamu, chiński.

Nazwa kręgu kulturowego

149

Nazwa kręgu kulturowego

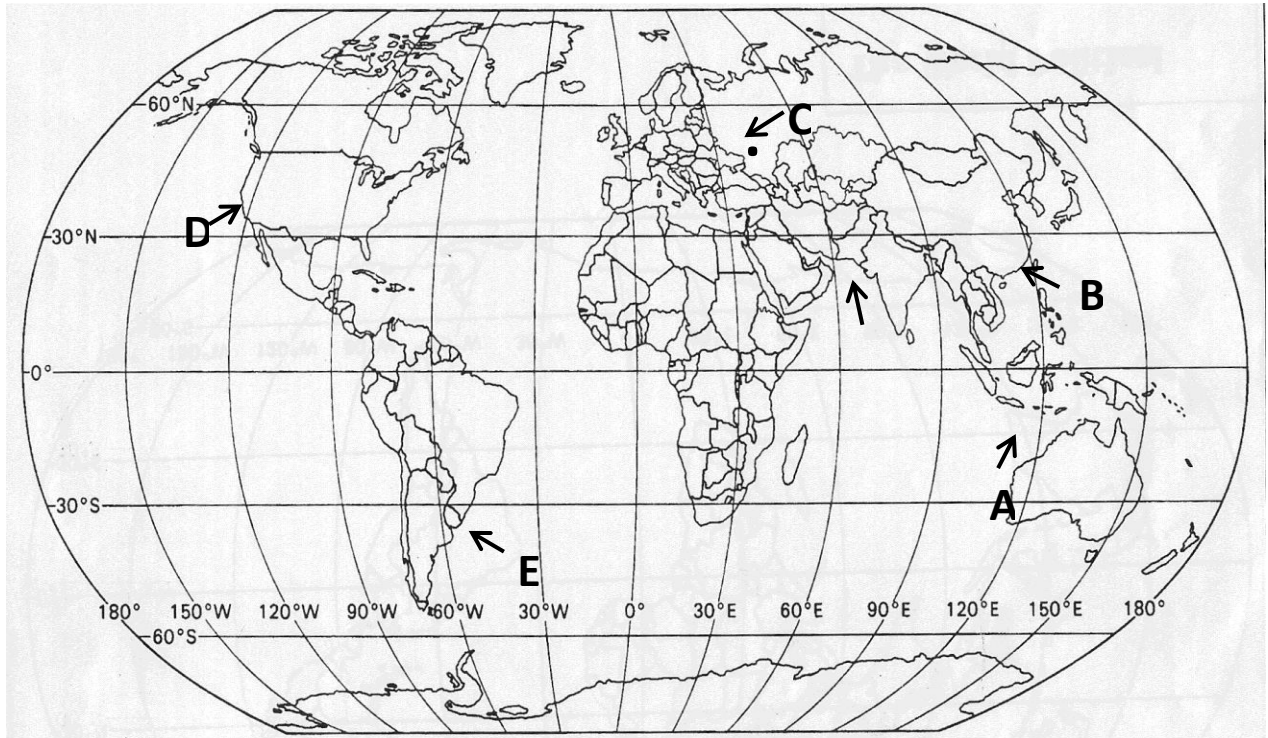

1.4 JAK SIĘ ŻYJE W WIELKIM MIEŚCIE?

Zadanie 1.

Dopasuj do każdej litery nazwę odpowiedniego wielkiego miasta spośród podanych:

Karaczi, Tokio, Szanghaj, Los Angeles, Dżakarta, Moskwa, Sao Paulo

150

Litera	Nazwa miasta
A	
B	
C	
D	
E	
F	

Zadanie 2.

Do wymienionych miast Polski przyporządkuj ich dominującą funkcję (religijna, turystyczna, naukowa, przemysłowa, transportowa, administracyjna)

Sopot
Częstochowa
Katowice
Gdynia
Warszawa

Zadanie 3.

a) Na podstawie zdjęć sformułuj problem, jaki może wystąpić w wielkim mieście.

151

problem:

problem:

152

b) Na podstawie zdjęć podaj dobre strony życia w mieście.

odp.

www.flickr.com

153

odp.

1.5 RÓŻNICE W PROCESACH URBANIZACJI NA ŚWIECIE

Zadanie 1.

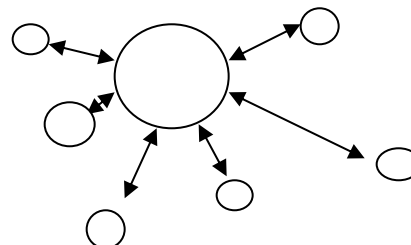
Do podanych wartości wskaźnika urbanizacji dopasuj państwo z podanych poniżej:

Polska, Etiopia, Belgia

Nazwa państwa	Wskaźnik urbanizacji
	15%
	62%
	97%

Zadanie 2.

Do przedstawionego schematu dopasuj aglomerację miejską spośród wymienionych zespołów miejskich: warszawska, katowicka, gdańska,

ODP.

1.6 DLACZEGO LUDZIE SIĘ PRZEMIESZCZAJĄ?

Zadanie 1.

Opisane poniżej osoby są postrzegane przez Polaka jako emigrant, imigrant lub repatriant. Dopisz odpowiednie określenie do każdego opisu.

a. Młody Pakistańczyk przez 5 lat pracował ciężko w fabryce dywanów, ponieważ jego rodzinie brakowało pieniędzy na jedzenie. Uciekł z kraju i wraz z akcją humanitarną trafił do Polski. Na razie mieszka w ośrodku dla uchodźców.

b. Pradziadkowie mojego kolegi zostali przesiedleni w czasie II wojny światowej na teren obecnego Kazachstanu. Ich wnukowie przyjechali do Polski z zamiarem stałego osiedlenia się na ziemi przodków.

c. Młody absolwent Wydziału Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego znalazł zatrudnienie w nowoczesnie wyposażonym laboratorium w Szwajcarii.

.....

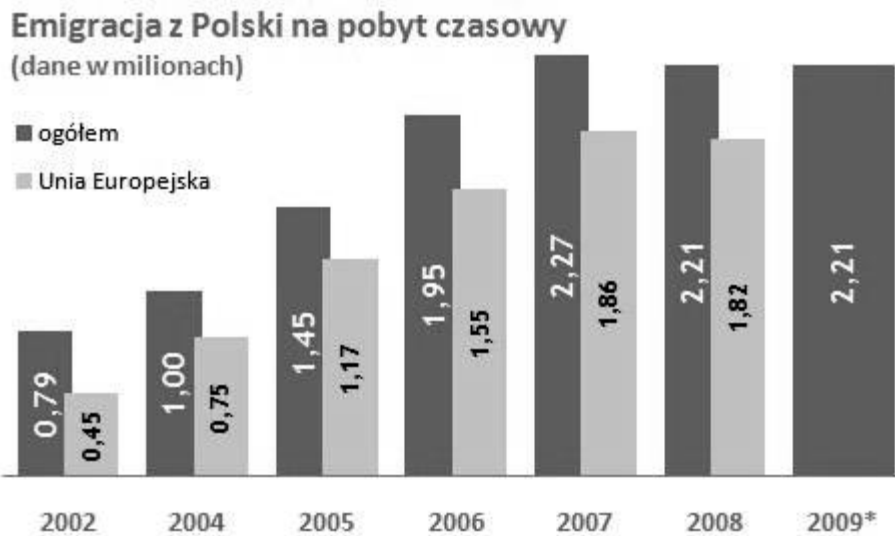
Zadanie 2.

Oblicz ile wynosi saldo migracji w kraju, z którego 50 tys. osób wyemigrowało, a 30 tys. osób przyjechało z zagranicy.

Saldo migracji = - = tys.

Zadanie 3.

Na podstawie wykresu określ prawdziwość poniższych zdań. Oznacz literą P zdania prawdziwe, a literą B zdania błędne.

źródło: Główny Urząd Statystyczny,

* 2009 - szacunki Money.pl na bazie raportu Eurostatu *Population and social conditions*

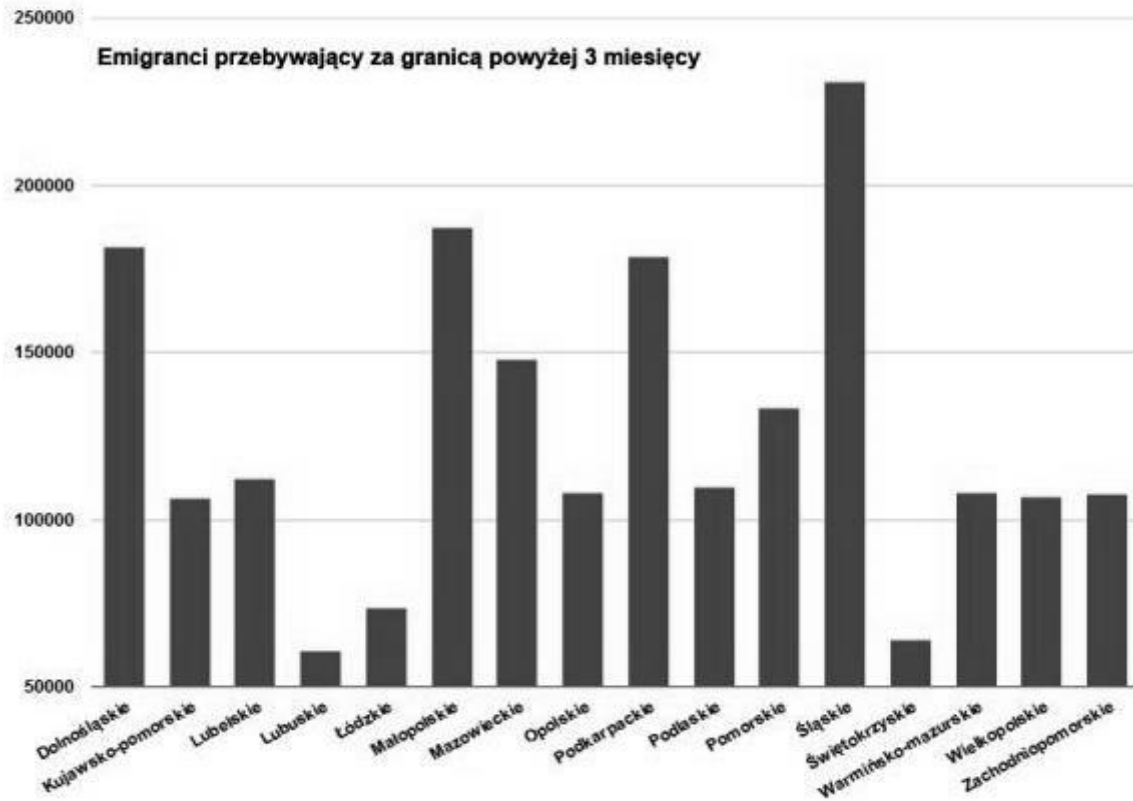
www.praca.money.pl/wiadomosci

- Większość osób wyjeżdżających z Polski udaje się do krajów Unii Europejskiej
- Ponad 3 mln Polaków wyjechało w 2008 roku na pobyt czasowy
- Emigracje z Polski w przedstawionym okresie miały tendencję wzrostową.....

Zadanie 4.

Z przeprowadzonego w 2011 roku spisu wynika, że za granicą pracowało ponad 2 mln Polaków, z czego ok. 0,5 mln osób wyjechało na krótko - od 3 do 12 miesięcy. Wymień nazwę województwa, z którego wyjechało najwięcej osób.....

Dział II – Polityczne problemy świata

2.1 PODZIAŁ PAŃSTW ŚWIATA

Zadanie 1.

Na podstawie danych statystycznych oblicz wskaźnik PKB/os.

Państwo	PKB mld USD	Liczba ludności	PKB/osobę
Niemcy	3 194	81 305 856	

Zadanie 2.

HDI to **wskaźnik rozwoju społecznego** na który składają się: (wybierz trzy mierniki)

- a) liczba lekarzy na 100 tys. mieszkańców
- b) wartość produktu krajowego brutto na osobę
- c) oczekiwana długość życia
- d) średnia liczba lat edukacji
- e) ilość kcal / dobę / osobę

Zadanie 3.

Skreśl błędne wyrażenia (z pogrubionych), tak aby pozostały prawidłowe stwierdzenia.

Kraje wysoko rozwinięte mają HDI o wartościach **0,7 – 1.0/ 0,1 – 0,5**. Do tej grupy należą takie państwa jak: **Australia, Korea Południowa, Finlandia / Boliwia, Maroko, Egipt**. Krajami rozwijającymi się nazywamy kraje o **niskim/wysokim** wskaźniku HDI.

Zadanie 4.

Podkreśl 3 kraje, które znajdują się w grupie państw słabo rozwiniętych.

Etiopia, Polska, Sudan, Mongolia, Hiszpania, Meksyk, Brazylia, Japonia, Bangladesz, Korea Południowa

2.2 JAK ZMIENIŁA SIĘ MAPA POLITYCZNA ŚWIATA W XX WIEKU?

Zadanie 1.

Korzystając z mapy wymień państwa europejskie, które powstały po rozpadzie:

Nazwa państwa przed 1989 rokiem	Państwa powstałe po 1989 roku
ZSRR	L _____, Ł _____, E _____, B _____, U _____, Mołdawia, R _____, Azerbejdżan, A _____, G _____, Tadżykistan, T _____, Kirgistan, K _____, Uzbekistan,
Czechosłowacji	
Jugosławii	S _____, Ch _____ B _____ i H _____, S _____, M _____, Czarnogóra, Kosowo.

Zadanie 2.

Skreśl niepotrzebne wyrazy tak, aby powstałe zdania były prawdziwe.

Na świecie jest obecnie **193/ 205** niepodległych państw. Najmłodszym krajem jest **Sudan Południowy/Sudan Północny**. Najwięcej państw liczy **Ameryka Południowa/ Afryka**.

Na świecie ciągle istnieją terytoria zależne. Największe – Grenlandia należy do **Norwegii/ Danii**.

Falklandy są terytorium spornym pomiędzy Argentyną a **Wielką Brytanią/Holandią**.

Zadanie 3.

Skreśl niepotrzebne wyrazy tak, aby powstałe zdania były prawdziwe.

Przed zmianami na mapie politycznej Europy, czyli przed 1989 rokiem Polska miała **trzech/ czterech** sąsiadów, obecnie liczy **7/9** sąsiadów. Zmiany u naszych sąsiadów miały charakter **krwawy/bezkrwawy**. Zasadnicze zmiany dokonały się w dawnej Jugosławii, której stolicą był Belgrad. Obecnie Belgrad jest stolicą **Serbii/Chorwacji**.

2.3 GLOBALIZACJA – ZALETY I WADY

Zadanie 1.

Do poniższych przykładów ze współczesnego zglobalizowanego życia dopasuj płaszczyznę globalizacji wybierając z podanych: globalizacja gospodarcza, technologiczna, społeczno – kulturowa, polityczna.

- a) popularność dzinsów w stroju na całym świecie
- b) ponadnarodowe koncerny produkujące samochody.....
- c) ciągle unowocześnianie sprzętu elektronicznego
- d) organizacje typu NATO, ONZ

Zadanie 2.

Do wymienionych marek/firm dopisz branżę, w której się specjalizują
samochodowa, spożywcza, elektroniczna, paliwowa

BP

Volkswagen

Nissan

Royal Dutch/Shell

Nestle

Apple

159

Zadanie 3.

Wymienione skutki globalizacji podziel na pozytywne i negatywne:

- A. ujednoczenie stylu życia
- B. rozpowszechnienie się nowych technologii
- C. szybki przepływ informacji
- D. możliwość powstania firm monopolistycznych
- E. modernizacja i unowocześnianie firm
- F. rozwój usług
- G. niestabilność rynku pracy
- H. dysproporcje w rozwoju krajów

Pozytywne skutki globalizacji	Negatywne skutki globalizacji

2.4 PRZYCZYNY I SKUTKI PROCESÓW INTEGRACYJNYCH W SKALI GLOBALNEJ I REGIONALNEJ

Zadanie 1.

Do nazw wymienionych agend ONZ dopasuj skróty wybierając z podanych:

WHO, UNICEF, UNESCO, FAO, WTO

Organizacja ds. dzieci i młodzieży.....

Organizacja ds. Oświaty, Nauki i Kultury.....

Światowa Organizacja Zdrowia.....

Organizacja ds. Wyżywienia i Rolnictwa.....

Światowa Organizacja Handlu.....

160

Zadanie 2.

Korzystając ze źródeł informacji (atlas, Internet) uzupełnij tabelę wpisując znak „+” tam gdzie państwo należy do danej organizacji, „-” gdy nie należy.

Państwo	przynależność do organizacji		
	UE	NATO	NAFTA
Polska			
Niemcy			
Stany Zjednoczone			

Zadanie 3.

Korzystając z mapy Euroregiony w granicach Polski podaj nazwę największego euroregionu

a)

b) Podaj nazwy 5 państw leżących w jego granicach.

.....

.....

.....

.....

.....

www.euroregions.org

2.5 ROLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W REGIONACH NAJBIEDNIEJSZYCH

Zadanie 1.

Przeczytaj poniższe określenie celów działania organizacji pozarządowej i określ czy ta pomoc ma mieć charakter „ryby” czy „wędki”.

„Najważniejszym celem udzielanej przez nas pomocy jest doprowadzenie do samodzielności beneficjentów, którzy utracili ją wskutek działań zbrojnych, katastrof naturalnych lub są jej pozbawieni z powodu ubóstwa. Proces udzielania pomocy odbywa się we współpracy z beneficjentem, co pozwala na wspólne określenie zakresu i metod pomocy oraz umożliwia beneficjentowi samodzielne kierowanie rozwojem osiągniętych celów pomocy.”

źródło: www.pah.org.pl

Odp.

Zadanie 2.

Misją pewnej polskiej organizacji pozarządowej w najbliższych 5 latach będzie działanie na rzecz następujących praw:

1. prawo dostępu do wody i należytych warunków sanitarnych
2. prawo dostępu do edukacji
3. prawo dostępu do żywności
4. prawo do życia w godnych warunkach oraz do samodzielności i samostanowienia
5. prawo do ochrony życia i zdrowia podczas katastrof naturalnych i konfliktów zbrojnych

162

Na czele organizacji stoi p. Janina Ochojska.

Wybierz prawidłową odpowiedź. Ta organizacja nosi nazwę:

- a) Caritas Polska
- b) Fundacja im. Stefana Batorego
- c) Polska Akcja Humanitarna (PAH)
- d) Stowarzyszenie Solidarni z Afryką

Zadanie 3.

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Głównym zadaniem Międzynarodowego Czerwonego Krzyża jest

- a) Ochrona środowiska naturalnego.
- b) Obrona praw człowieka w krajach, gdzie te prawa są łamane.
- c) Pomoc ofiarom klęsk żywiołowych w okresie pokoju i opieka nad rannymi i jeńcami w czasie wojny.
- d) Propagowanie idei chrześcijańskiego miłosierdzia poprzez pomoc ofiarom klęsk żywiołowych, epidemii, wojen, osobom bezdomnym, niepełnosprawnym.

Dział III – Rolnictwo

3.1 GOSPODARKA ROLNA NA ŚWIECIE

Zadanie 1.

Do cech rolnictwa dopasuj odpowiedni typ rolnictwa:

1. rolnictwo intensywne
2. rolnictwo ekstensywne
 - a) Wysokie plony płodów rolnych osiągnęte dzięki dużym nakładom pracy ludzkiej.
 - b) Niewielkie plony i zbiory wynikające ze stosowania w rolnictwie prymitywnych technik uprawy roślin i hodowli zwierząt.
 - c) Duże zbiory, przy niewielkich plonach, osiągnęte dzięki występowaniu znacznych obszarów o korzystnych warunkach rozwoju rolnictwa.
 - d) Duże nakłady finansowe wykorzystywane na podniesienie poziomu mechanizacji i chemizacji rolnictwa.

Do cech rolnictwa dopasuj odpowiednie regiony:

163

Zadanie 2.

Nizina Chińska, dolina i delta Nilu, pampa argentyńska, Europa Zachodnia, prerie USA, wschodnia Afryka

rolnictwo intensywne	rolnictwo ekstensywne

Zadanie 3.

Skreśl niepotrzebne wyrazy tak, aby powstałe zdania były prawdziwe.

Region zachodnioeuropejski obejmuje kraje Europy Zachodniej. Produkuje się zarówno rośliny, jak i zwierzęta. W hodowli bydła przeważa kierunek **mleczny** / **mięśny**. Uprawę roślin charakteryzuje **niski** / **wysoki** stopień chemizacji rolnictwa.

Region Ameryki Łacińskiej obejmuje cały obszar Ameryki Środkowej i Południowej. Region ten charakteryzuje się **dużym** / **małym** zróżnicowaniem pod względem wielkości gospodarstw, własności ziemi oraz rodzaju produkcji rolnej. Dla produkcji roślinnej typowa jest uprawa w **małych gospodarstwach** / **plantacjach**. W chowie zwierząt dominuje **trzoda chlewna** / **bydło**, które jest hodowane w sposób **intensywny** / **ekstensywny** na naturalnych obszarach trawiastych środkowej części Ameryki Południowej.

Zadanie 4.

Wybierz 5 cech rolnictwa ekologicznego.

- A. osiąganie wysokich plonów i zbiorów
- B. rezygnacja z syntetycznych środków ochrony roślin
- C. wysoka mechanizacja i automatyzacja produkcji żywności
- D. utrzymywanie i poprawa życia w glebie i naturalnej żyzności gleby
- E. zapewnienie zwierzętom ruchu na świeżym powietrzu i legowiska na słomie,
- F. nawożenie jedynie organicznie – nawozami wytworzonymi w gospodarstwie (kompost, obornik, nawozy zielone)
- G. dążenie do samowystarczalności paszowej gospodarstwa, rezygnacja z pasz i dodatków pochodzenia przemysłowego, a także hormonów i antybiotyków

3.2 GŁÓWNE ROŚLINY UPRAWNE ŚWIATA

Zadanie 1. Na podstawie opisu rozpoznaj roślinę zbożową. Wpisz nazwę do tabeli.

Wybierz spośród: żyto, jęczmień, owies, pszenica, ryż, kukurydza.

	Zboże wymagające żyznych gleb, długiego okresu wegetacyjnego, największe zbiory mają największe państwa
	Roślina ciepłolubna, mąka ma kolor żółty, nie zawiera glutenu. Prawie połowa światowych zbiorów przypada na USA.
	Zboże to udaje się na słabych, piaszczystych glebach, w klimacie umiarkowanym chłodnym. Największymi producentami są kraje Europy środkowo-wschodniej w tym Polska. Przeznacza się go na ciemne pieczywo oraz na paszę.
	Zboże głównie pastewne, przeznacza się je na paszę dla koni, a do spożycia jako płatki. Ma skromne wymagania glebowe i krótki okres wegetacyjny.

Zadanie 2. Przyporządkuj podane rośliny do odpowiedniej grupy.

ryż, łubin, tytoń, chmiel, pszenica, kauczukowiec, trawy

rośliny alimentacyjne	rośliny przemysłowe	rośliny pastewne

Zadanie 3.

Do podanej rośliny z grupy używek przyporządkuj największego producenta.

Brazylia, Wybrzeże Kości Słoniowej, Chiny, Indie

herbata	
tytoń	
kawa	
kakao	

3.3 JAKIE ZWIERZĘTA HODUJE SIĘ NA ŚWIECIE?

Zadanie 1.

Na podstawie opisu rozpoznaj zwierzę hodowlane. Wpisz nazwę do tabeli.

Wybierz spośród: trzoda chlewna, bydło, owce, kozy, drób.

	Jest szczególnie tanim źródłem białka zwierzęcego. W krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo hodowla prowadzona jest na skalę przemysłową. Mięso zawiera mało cholesterolu, jest łatwo przyswajalne ze względu na niewielką zawartość tłuszczu
	Zwierzęta „wszystkożerne” o szybkim przyroście masy, rozwojowi hodowli sprzyja rozdrobnienie gospodarstw jak np. w Chinach, gdzie jest największe pogłowie na świecie. W niektórych krajach zabronione jest spożycie mięsa przez nakazy religijne
	Zwierzęta te mają małe wymagania pokarmowe, mogą być hodowane w każdych warunkach klimatycznych z wyjątkiem klimatu gorącego i wilgotnego. W światowej hodowli występuje kilka odmian: wełnista, mięsna, pozyskuje się też mleko i skóry.
	Ma największe znaczenie wśród zwierząt hodowlanych. Podstawą rozwoju hodowli jest dogodna baza paszowa. Odmiana mleczna skupia się w pobliżu dużych aglomeracji. Największe pogłowie ze względów religijnych mają Indie.

166

Zadanie 2.

a) Wymień 4 zwierzęta pociągowe.

.....,,,

b) Wymień 4 zwierzęta zaliczane do drobiu

.....,,,

Zadanie 3.

Zaznacz prawidłową odpowiedź

Chów ekstensywny polega na:

- A. Wykorzystaniu rozległych naturalnych pastwisk
- B. Dużych nakładach finansowych na obsługę zwierząt
- C. Podawaniu paszy bezpośrednio do stanowiska

3.4 PRODUKCJA I SPOŻYCIE ŻYWNOŚCI NA ŚWIECIE – JAKOŚĆ I ILOŚĆ

Zadanie 1.

Oznacz literą P zdania prawdziwe, a literą B zdania błędne:

Najwięksi producenci ryżu na świecie są jego największymi eksporterami.....

Dynamika przyrostu żywności jest najwyższa w Azji i Australii, a najniższa w Afryce i Europie.....

W rolnictwie krajów słabo rozwiniętych dominuje produkcja zwierzęca, a w krajach wysoko rozwiniętych produkcja roślinna.....

Największe nadwyżki w produkcji żywności mają państwa wysoko rozwinięte.....

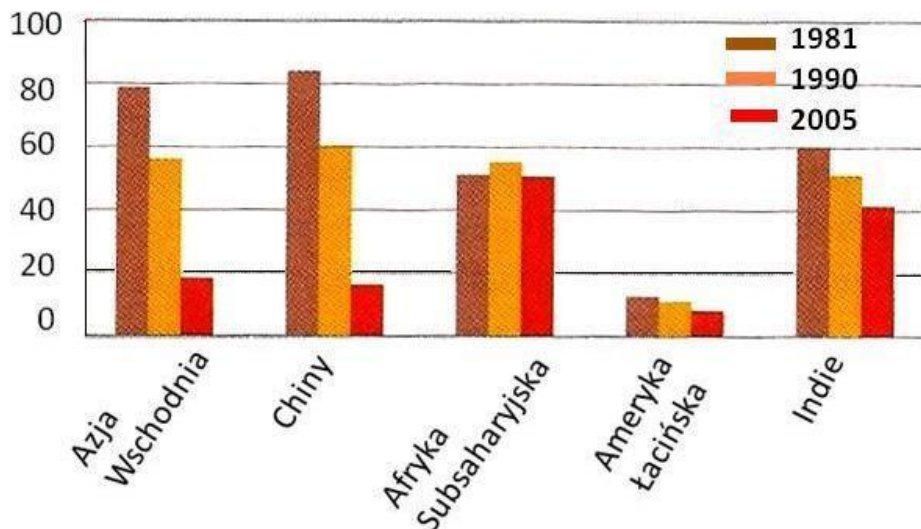
Zadanie 2.

Dopasuj do określenia „głód utajony” odpowiedni opis

- A. spożywanie żywności wystarczająco kalorycznej, ale o obniżonej ilości białka
- B. spożywanie zbyt mało kalorycznej żywności
- C. ukrywanie niedostatecznego wyżywienia przez władzę kraju

Zadanie 3.

Na wykresach pokazano procentowe zmiany udziału osób żyjących za mniej niż 1,25 \$ dziennie w różnych rejonach świata w latach 1981, 1990, 2005.]

Opracowanie własne na podstawie Geography for the IB Diploma, Cambridge, Paul Guinness

1. Wybierz region spełniający określone warunki

Region świata w którym	region
A. nastąpiła w zaznaczonym okresie największa zmiana	
B. jest ciągle notowany najmniejszy udział osób żyjących za mniej niż 1,25 \$/dzień	
C. około 50% ludności w 2005 r. żyło za mniej niż 1,25 \$/dzień	
D. w zaznaczonym okresie przedstawiony wskaźnik zmalał o 20 %	

3.5 PRZEMIANY NA OBSZARACH WIEJSKICH

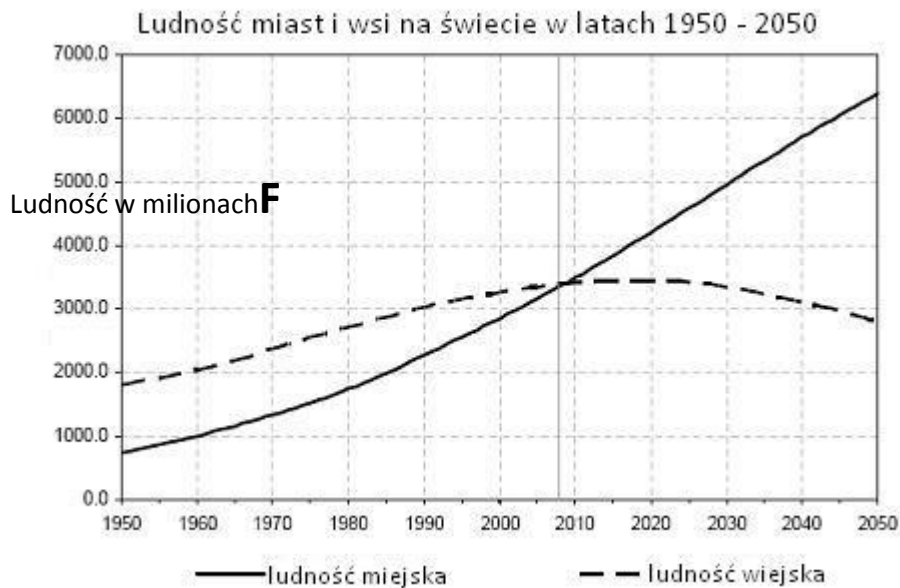
Zadanie 1.

Zaznacz właściwe określenie terminu „semiurbanizacja”.

- A. rozwój przemysłu na obszarach wiejskich
- B. przemysłowa produkcja żywności
- C. przyjmowanie turystów w gospodarstwach agroturystycznych
- D. przyjmowanie miejskiego stylu życia na obszarach wiejskich

Zadanie 2.

Na podstawie analizy wykresu oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń. Oznacz literą P zdania prawdziwe, a literą B zdania błędne

168

www.forestrynepal.org/notes/biodiversity/introduction/conservation-biology/urban-ecology

Prognozy przewidują stopniowy wzrost liczby ludności miejskiej i spadek ludności mieszkającej na wsi.....

W roku 2012 na świecie podobna liczba ludności mieszkała na wsi co w mieście

Ludności mieszkającej w miastach zawsze było więcej niż tej na wsi.....

Zadanie 3.

Zaznacz odpowiednie dokończenie zdania.

Agroturystyka to

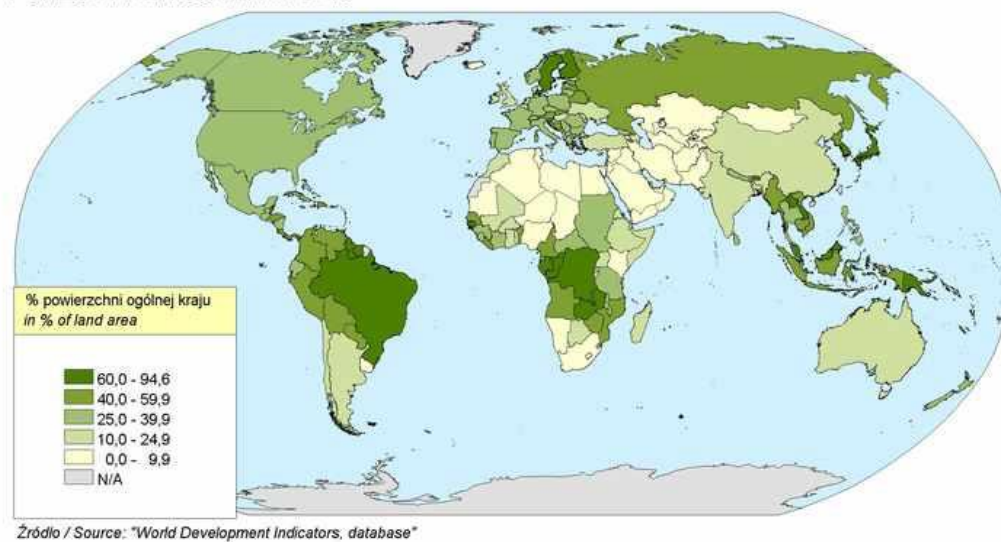
- a) Forma wypoczynku na obszarach wiejskich połączona z zajęciami w gospodarstwie
- b) Forma wolontariatu polegająca na pomocy rolnikom w czasie spiętrzenia prac polowych
- c) Forma zajęć artystycznych (rękodzieło, tkanie, lepienie) prowadzonych w wiejskim plenerze

3.6 GOSPODAROWANIE ZASOBAMI LEŚNYMI

Zadanie 1.

Na podstawie mapy zróżnicowania lesistości na świecie wykonaj polecenia a) i b).

LESISTOŚĆ W 2010 R.
FOREST AREA COVER IN 2010

169

www.stat.gov.pl/gus/5840_12437_PLK_HTML.htm

a) Wykreśl państwo, które nie pasuje do grupy.

Kontynent	Przykłady państw, których lesistość przekracza 60%.
Europa	Szwecja, Finlandia, Rosja
Afryka	Angola, Demokratyczna Republika Konga, Zambia
Ameryka Południowa	Brazylia, Surinam, Argentyna

b) Wykreśl państwo, które nie pasuje do grupy.

Kontynent	Przykłady państw, których lesistość nie przekracza 10%.
Azja	Mongolia, Chiny, Kazachstan
Afryka	Sudan, Egipt, Libia

Zadanie 2.

Wśród podanych niżej państw podkreśl 4 o największej lesistości:

Egipt, Demokratyczna Republika Konga, Finlandia, Węgry, Irlandia, Kanada, Japonia, Grecja

Zadanie 3.

Wymienione gatunki drzew podziel na rosnące w lesie równikowym i w tajdze.

Heban, mahoń, sosna, brzoza, modrzew, palisander, kasztanowiec, kauczukowiec, jodla, dąb

Uwaga: 2 nazwy nigdzie nie pasują – musisz je odrzucić

Las równikowy	tajga

Zadanie 4.

Wymienione funkcje lasu podziel na produkcyjne i pozaprodukcyjne.

dostarczanie drewna, miejsce rekreacji, łagodzenie klimatu, walory zdrowotne, źródło grzybów, owoców, żywicy, miejsce życia zwierząt, zmniejszanie prędkości wiatru

Funkcje produkcyjne	Funkcje pozaprodukcyjne

3.7 GOSPODARKA MORSKA. RYBOŁÓWSTWO I AKWAKULTURA

Zadanie 1.

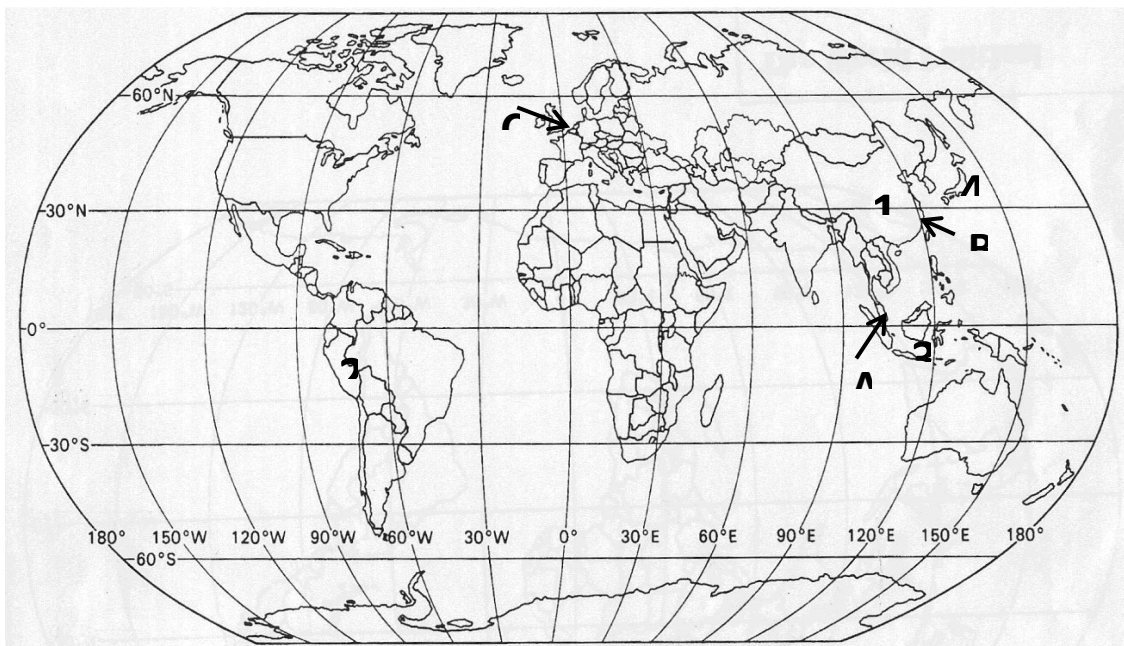

Podaj po dwa przykłady produktów żywnościowych i przemysłowych, które pozyskuje się z wód oraz dna morskiego.

Produkty żywnościowe	Produkty przemysłowe

Zadanie 2.

Na mapie zaznaczono cyframi kraje o największych połowach, literami największe porty na świecie.

171

Dopasuj odpowiednie nazwy geograficzne wybierając z podanych:

Singapur, Chiny, Indonezja, Peru, Szanghaj, Japonia, Rotterdam

kraje o największych połowach		największe porty na świecie	
1.		A.	
2.		B.	
3.		C.	
4.			

Zadanie 3.

Spośród podanych podkreśl 3 nazwy państw „taniej bandery”.

Norwegia, Liberia, Panama, Grecja, Cypr.

Zadanie 4.

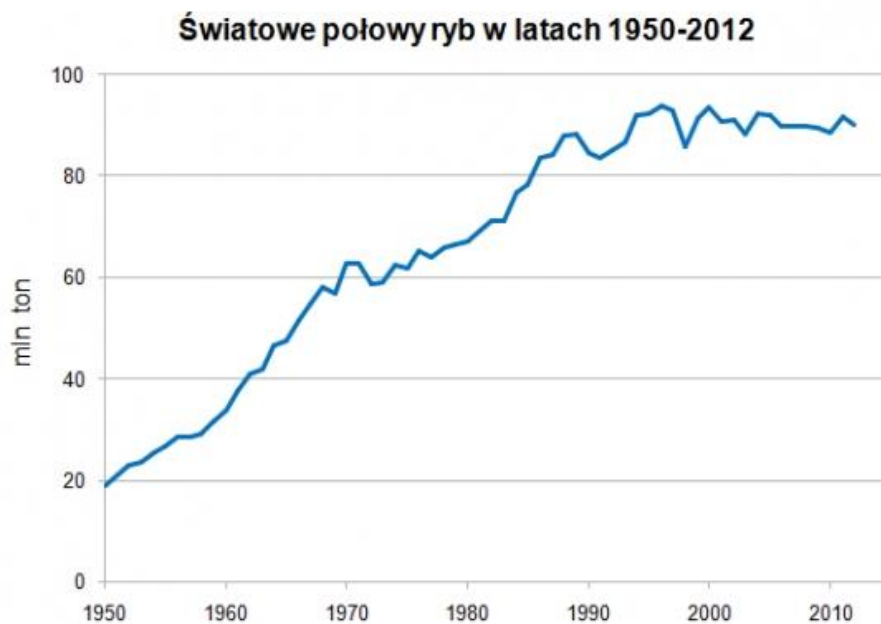
Na podstawie wykresu odczytaj tendencję zmian w połowach światowych w latach

a) 1950 – 1970

Odp.

b) 2000 – 2010

Odp.

Dział IV – Przemysł, energetyka i usługi

4.1 GOSPODAROWANIE SUROWCAMI ENERGETYCZNYMI

Zadanie 1.

Podaj dwa powody, dla których farmy wiatrowe często lokalizuje się na pustyni lub na morzu.

.....
.....

173

Podaj jedną wadę wiatraków

.....

Zadanie 2.

Skreśl niepotrzebne wyrazy, tak by zdania były prawdziwe.

Elektrownia jądrowa działa w oparciu o surowce **odnawialne/nieodnawialne**.

Elektrownia atomowa **emituje/nie emituje** szkodliwe gazy do atmosfery.

Problemem elektrowni atomowych jest **duże zapotrzebowanie na surowce/konieczność składowania radioaktywnych odpadów**.

Zadanie 3.

a) Do zdjęcia dopasuj rodzaj elektrowni, która wykorzystuje pokazane źródła lub stosuje widoczne urządzenia – wybierz spośród podanych: słoneczna, geotermalna, wiatrowa, z biomasy.

b) Wymienione wady i zalety elektrowni opartych o źródła odnawialne dobierz do odpowiedniego typu elektrowni i wpisz do tabeli.

- a) wytwarzanie energii zależy od pogody
- b) nie wywierają niekorzystnego wpływu na krajobraz
- c) niektóre odpady są dostępne tylko sezonowo

 <p>www.flickr.com</p>	<p>rodzaj elektrowni</p> <hr/> <p>cecha</p> <hr/>
 <p>www.flickr.com</p>	<p>rodzaj elektrowni</p> <hr/> <p>cecha</p> <hr/>
 <p>www.flickr.com</p>	<p>rodzaj elektrowni</p> <hr/> <p>cecha</p> <hr/>

Zadanie 1.

Do zdjęć produktów wytworzonych przez przemysł hi-tech dopasuj gałąź przemysłu z podanych: elektroniczny, chemiczny, farmaceutyczny, lotniczy i kosmiczny, optyczny, precyzyjny, zbrojeniowy

 <p>www.flickr.com</p>	 <p>www.flickr.com</p>
 <p>www.flickr.com</p>	 <p>www.flickr.com</p>

Zadanie 2.

Oznacz literą P zdania prawdziwe, a literą B zdania błędne:

Czyste i atrakcyjne środowisko naturalne miejsca pracy i zamieszkania jest ważnym czynnikiem lokalizacji przemysłu hi-tech ponieważ podnosi efektywność pracy umysłowej.....

176

Przemysł hi-tech jest bardzo energochłonny, dlatego często lokalizuje się go blisko elektrowni.....

Niezbędnym czynnikiem lokalizacji zakładów przemysłu wysokich technologii jest bliskość rynków zbytu.....

Przemysł wysokich technologii jest motorem rozwoju społeczno – ekonomicznego kraju, w którym jest zlokalizowany.....

Zadanie 3.

Wybierz prawidłową odpowiedź.

Pierwsza technopolia Silicon Valley, czyli Dolina Krzemowa powstała w

- A. Japonii
- B. Stanach Zjednoczonych
- C. Wielkiej Brytanii
- D. Francji

4.3 PRZEMIANY NA RYNKU PRACY – TELEPRACA

Zadanie 1.

177

Pogrupuj wymienione cechy telepracy według podanego kryterium:

- A. praca w wybranym przez siebie, dogodnym czasie
- B. konieczność samodyscypliny pracownika
- C. wyobcowanie w środowisku pracowników
- D. zmniejszenie kosztów i czasu dojazdów do pracy
- E. brak bezpośredniego nadzoru

korzyści dla pracownika	trudności, wyzwania dla pracownika

Zadanie 2.

Wybierz działanie, które daje szansę na zmniejszenie bezrobocia.

- a) Automatyzacja produkcji
- b) Prywatyzacja zakładów pracy
- c) Wydłużenie wieku emerytalnego
- d) Szkolenia osób w celu przekwalifikowania

Zadanie 3.

Wybierz dwie prawidłowe odpowiedzi.

Przenoszenie działalności przedsiębiorstwa do innego kraju może być opłacalne dla producenta ze względu na

- a) niższe koszty płacy
- b) niższe ceny żywności
- c) korzystniejszy klimat
- d) niższe podatki

4.4 ROZWÓJ TURYSTYKI A ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Zadanie 1.

Dopasuj po jednym przykładzie dla poszczególnych rodzajów turystyki oraz przykład miejsca, w którym może być uprawiana.

wczasy nad morzem, pielgrzymka, wycieczka szlakiem architektury drewnianej, zakup bursztynów, kurs żeglarski

Kraina Wielkich Jezior Mazurskich, Małopolska, wybrzeże Bałtyku, Częstochowa

Rodzaj turystyki	Przykład	Miejsce w Polsce
specjalistyczna	wspinaczka wysokogórska	Tatry
wypoczynkowa		
poznawcza		
kwalifikowana		
religijna		

Zadanie 2.

Wymienione atrakcje turystyczne podziel na przyrodnicze i pozaprzyrodnicze.

ciepłe morze, wyciągi narciarskie, jaskinie, wodospady, jeziora, gejzery, baseny kąpielowe, skałki, szlaki rowerowe, kawiarnie, wypożyczalnie sprzętu sportowego, piaszczyste plaże, boiska sportowe, fiordy, kempingi, schroniska, pałace i zamki, galerie sztuki.

atrakcje przyrodnicze	atrakcje pozaprzyrodnicze

Zadanie 3.

Wymienione skutki rozwoju turystyki podziel na pozytywne i negatywne.

rozwój przedsiębiorczości, wzrost PKB, wzrost przestępczości, alkoholizm, podniesienie standardu życia, zmniejszenie bezrobocia, zmiany w środowisku przyrodniczym, nadmierny rozwój budownictwa, zatrudnienie dla miejscowej ludności, zniszczenie miejscowej kultury i tradycji

Pozytywne	Negatywne

179

Zadanie 4.

Dopasuj nazwę do zdjęcia atrakcji turystycznej. Podaj nazwę państwa, w którym znajduje się dana atrakcja.

Łuk Triumfalny, Akropol, Wielki Kanion Kolorado, Ayers Rock, Wenecja, Wodospad Niagara

Grecja, Stany Zjednoczone/Kanada, Australia, Francja, Włochy, Stany Zjednoczone

	
nazwa	nazwa
kraj	kraj

	
nazwa	nazwa
kraj	kraj
	
nazwa	nazwa
kraj	kraj

4.5 ROLA KOMUNIKACJI WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

Zadanie 1.

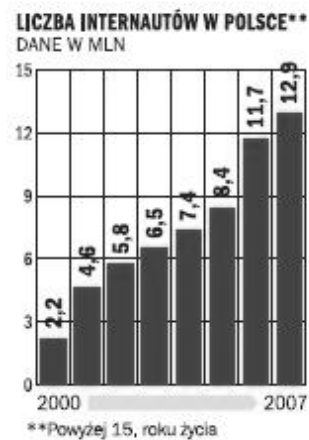
Na podstawie wykresu oblicz:

a) o jaką liczbę wzrosła liczba internautów w Polsce w latach 2000 – 2007

.....

b) ile razy wzrosła liczba internautów w Polsce w latach 2000 – 2007

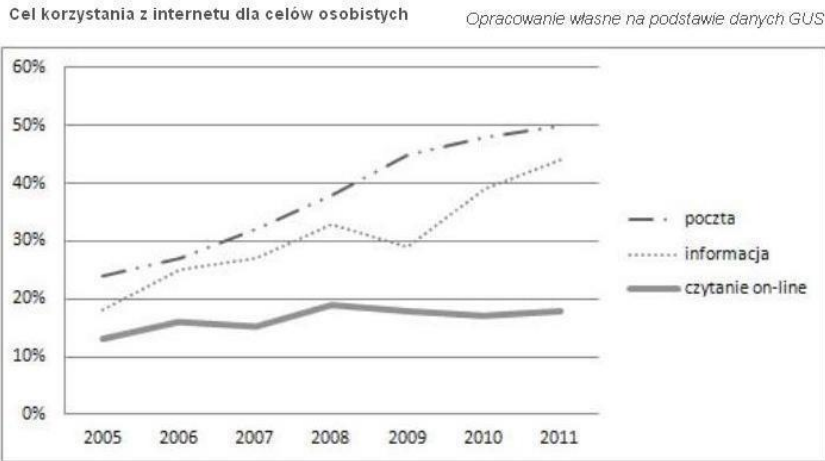
.....

Zadanie 2.

Na wykresie przedstawiono zmiany w wykorzystaniu Internetu przez dorosłych Polaków.

a) Na podstawie wykresu podaj dwa podstawowe cele osobiste, które zaspokaja Internet.

.....

b) Podkreśl dwie usługi, dla których Internet stanowi największą konkurencję (zabiera najwięcej użytkowników)

poczta tradycyjna, księgarnie, prasa codzienna, radio, telewizja

Zadanie 3.

Podaj 4 sposoby wykorzystania Internetu w pracy zarobkowej.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Zadanie 4.

Na podstawie poniższych danych oceń prawdziwość zdań. Oznacz literą P zdania prawdziwe, a literą B zdania błędne:

	2005 r.	2008 r.
Korzystanie z poczty elektronicznej	24%	38%
Wyszukiwanie informacji o towarach i usługach	18%	33%
Udział w czatach i forach dyskusyjnych	15%	31%
Czytanie, pobieranie czasopism on-line	13%	19%
Szukanie informacji dotyczących zdrowia	7%	19%
Słuchanie radia i oglądanie telewizji on-line	6%	18%
Korzystanie z usług bankowych	6%	17%
Telefonowanie przez Internet, odbywanie wideokonferencji	5%	15%
Korzystanie z serwisów poświęconych turystyce	6%	14%
Pobieranie programów komputerowych	8%	12%
Granie w gry, pobieranie plików z gramami, muzyką, filmami	12%	12%
Szukanie pracy, wysyłanie ofert	5%	8%
Sprzedawanie towarów np. na aukcjach	1%	7%

Odsetki nie sumują się do 100%, ze względu na możliwość wskazania więcej niż jednej odpowiedzi

www.egospodarka.pl

182

W latach 2005 – 2008 trzykrotnie wzrosło wykorzystanie Internetu do słuchania radia i oglądania telewizji

Wzrosło zainteresowanie grami internetowymi

Niewielki (poniżej 10%) jest udział wykorzystania Internetu w transakcjach handlowych

4.6 TRANSPORT OSÓB I TOWARÓW – LOKALIZACJA NOWOCZESNYCH TERMINALI Zadanie 1.

Wpisz w odpowiednie miejsca poniższe rodzaje transportu

rurociągowy, kolejowy, śródlądowy, lotniczy, samochodowy, morski, kosmiczny

TRANSPORT				
lądowy			wodny	powietrzny
szynowy	drogowy	przesyłowy		

Zadanie 2.

Do przedstawionych wad i zalet transportu dopisz jego rodzaj
(morski, samochodowy, kolejowy, lotniczy, przesyłowy)

rodzaj transportu	
zalety	wady
możliwość dostaw „od drzwi do drzwi”	zanieczyszczenie środowiska
duża szybkość i wygoda	wytwarzanie hałasu

rodzaj transportu	
zalety	wady
wysoki poziom bezpieczeństwa	wysokie koszty środków transportu
duża zasięg przestrzenny	wytwarzanie hałasu

183

Zadanie 3.

Skreśl błędne wyrażenia (z pogrubionych), tak aby pozostały prawidłowe stwierdzenia.

Terminal to miejsce przygotowane do **wyspecjalizowanej obsługi ruchu osób i towarów / uzupełniania paliwa i wszelkich produktów potrzebnych do dalszej podróży.**

W Japonii działa szybka kolej **Pendolino / Shinkansen.**

Kanał Sueski łączy Morze Śródziemne i **Czerwone/ Czarne** skracając drogę morską z Azji do Europy.

4.7 WYMIANA TOWARÓW – HANDEL ZAGRANICZNY

Zadanie 1.

Oblicz saldo bilansu handlowego dla Ameryki Północnej.

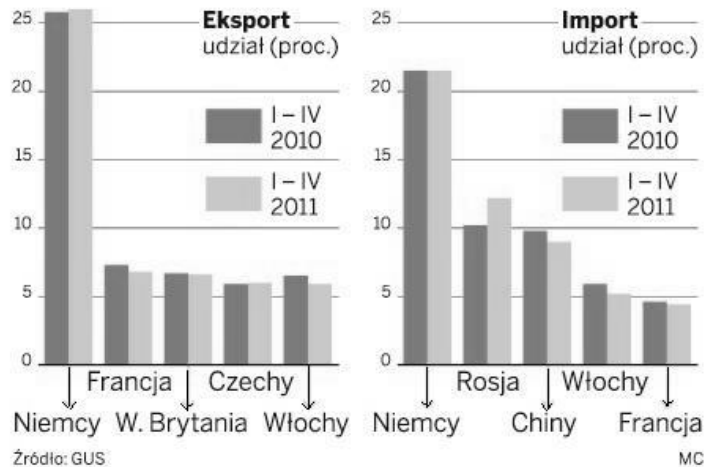
region	import	eksport	saldo bilansu
	mld dolarów amerykańskich		
Ameryka Północna	2362	1664	

Zadanie 2.

Oznacz literą P zdania prawdziwe, literą B zdania błędne:

Najwięksi partnerzy handlowi Polski

Do Niemiec więcej sprzedajemy niż od nich kupujemy.

Wśród największych naszych handlowych partnerów są 4 państwa sąsiadujące z Polską

Z Chinami mamy dodatni bilans handlowy.....

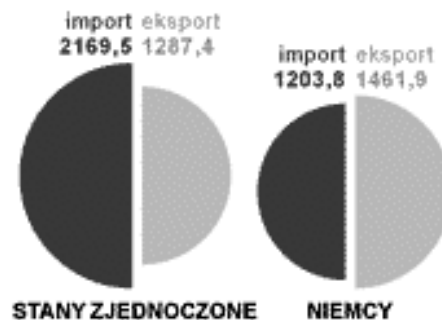
W przedstawionym okresie zwiększył się % udział importu z Rosji

184

Zadanie 3.

Na podstawie danych na wykresie wskaż państwo, które ma ujemne saldo handlu zagranicznego

OBROTY HANDLOWE
wybranych państw
w 2008 r. [mld USD]

Dział V – Relacje człowiek – środowisko a zrównoważony rozwój

5.1 POZAPRZYRODNICZE CZYNNIKI ZMIENIAJĄCE RELACJE CZŁOWIEK – ŚRODOWISKO

Zadanie 1.

Rozpoznaj, jakie zależności przedstawiają poniższe przykłady – wymień dwie współzależne geosfery (atmosfera, hydrosfera, litosfera, biosfera)

WZÓR

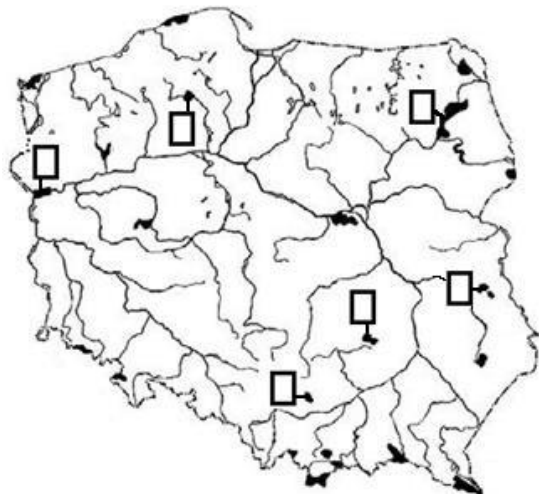
Warunki klimatyczne w strefie równikowej umożliwiają bujny rozwój roślinności, lasy równikowe przetwarzają dwutlenek węgla w tlen. **ODP. atmosfera ↔ biosfera**

- Wybuch wulkanu powoduje emisję dużej ilości pyłów, pyły mają wpływ na wysokość temperatury powietrza - odp.
- Morze podmywa stromy brzeg, skarpa osuwa się zmieniając linię brzegową – odp.
- Rośliny porastające wydmy zapobiegają przesuwaniu się piasków, piasek stanowi ubogie w substancje odżywcze podłoże dla roślin– odp.
- Woda sprzyja bujnemu wzrostowi roślinności, rośliny kumulują w sobie znaczne ilości wody i powoli wyparowują zwiększając wilgotność atmosfery

185

Zadanie 2.

- Na mapie parków narodowych Polski postaw znak **X** w okienku przy największym parku. Podaj jego nazwę
- Na mapie parków narodowych Polski postaw znak **V** w okienku przy najmłodszym parku. Podaj jego nazwę
- otocz kolorową linią Kampinoski Park Narodowy i Tatrzański Park Narodowy.

Zadanie 3.

Wybierz prawidłowe określenie pojęcia: posybilizm geograficzny.

To pogląd, który:

- a) zakłada wzajemną równowagę i zależność pomiędzy czynnikami naturalnymi i społecznymi
- b) neguje wzajemną równowagę i zależność pomiędzy czynnikami naturalnymi i społecznymi
- c) uznaje zależność rozwoju społecznego od środowiska przyrodniczego

5.2 ZASOBY ODNAWIALNE I NIEODNAWIALNE

Zadanie 1.

Skutki eksploatacji zasobów naturalnych podziel na przyrodnicze i gospodarcze.

- a) możliwość całkowitego wyczerpania się zasobów
- b) ciągle zmniejszanie się powierzchni użytków rolnych
- c) degradacja gleb, która prowadzi do spadku produkcji żywności
- d) deficyt wody dla przemysłu
- e) konflikty o dostęp do złóż surowców mineralnych i wody pitnej
- f) zubożenie liczby i gatunków zwierząt zamieszkujących wycinane lasy
- g) wzrost cen wody, gruntów

skutki przyrodnicze	skutki gospodarcze

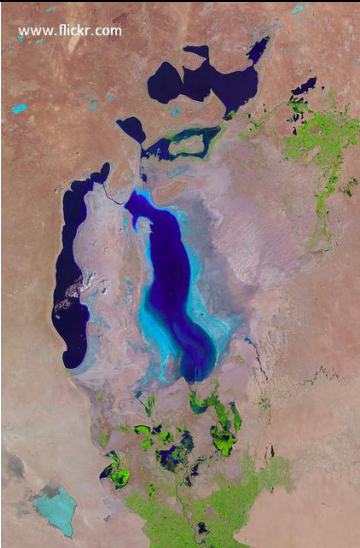

Zadanie 2.

Rozpoznaj obszary świata niszczone rabunkową gospodarką.

Wpisz odpowiednio do tabeli dopasowując problem i obszar do zdjęcia.

nadmierna wycinka lasów
postępujące niszczenie raf koralowych
wyciek ropy naftowej na platformie wydobywczej
zanik jeziora

Zatoka Meksykańska
Sumatra
Jezioro Aralskie
Wybrzeże Australii

 <p>www.flickr.com</p>	 <p>www.flickr.com</p>
obszar	obszar
problem	problem
 <p>www.flickr.com</p>	 <p>©Andy Levin/Greenpeace www.flickr.com GREENPEACE</p>
obszar	obszar
problem	problem

Zadanie 3.

Zaznacz prawidłową odpowiedź.

Nieodnawialnym źródłem energii jest:

- a) Biomasa
- b) Woda
- c) Uran
- d) Wiatr

5.3 ZMIANY KLIMATU – PROBLEM CAŁEGO ŚWIATA

Zadanie 1.

Wybierz z podanych cztery metody ograniczenia efektu cieplarnianego.

- a) ograniczenie emisji metanu ze składowisk odpadów
- b) rozbudowa oczyszczalni ścieków
- c) powstrzymanie wylesienia
- d) ograniczenie spalania paliw kopalnych
- e) zmniejszenie erozji gleb
- f) promocja rozwoju energooszczędnych technologii

Zadanie 2.

Do wymienionych źródeł emisji dobierz gaz cieplarniany spośród podanych:

dwutlenek węgla, metan, związki azotu, para wodna.

pola ryżowe	gaz cieplarniany:
hodowla zwierząt	
wysypiska śmieci	

oceany	gaz cieplarniany:
jeziora	
wilgotne grunty	

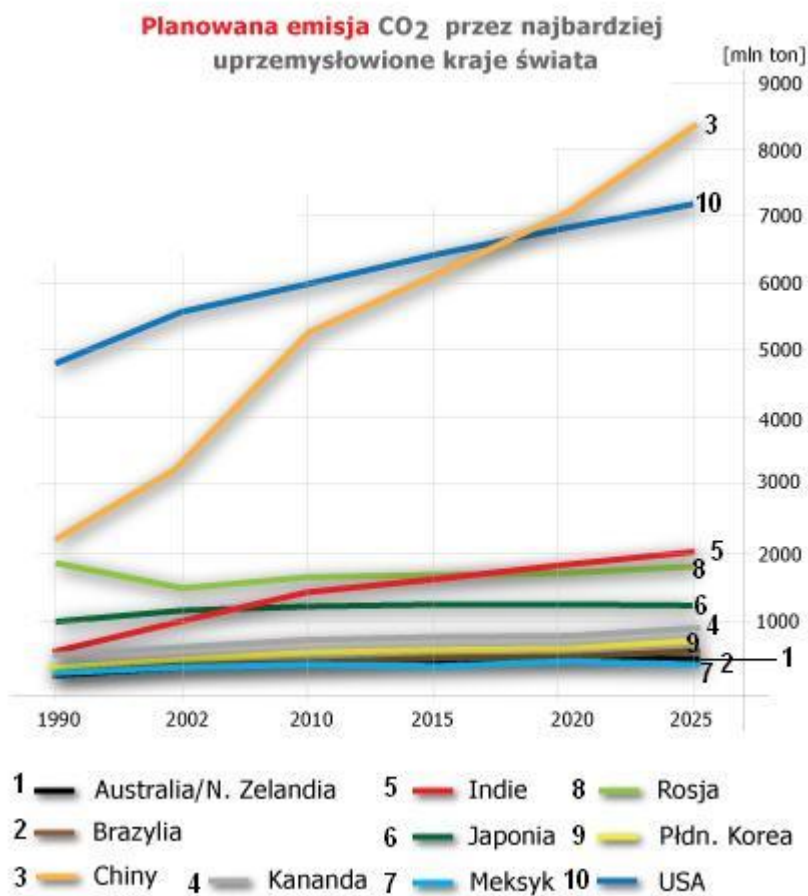
spalanie węgla	gaz cieplarniany:
transport	
wybuchy wulkanów	

Zadanie 3.

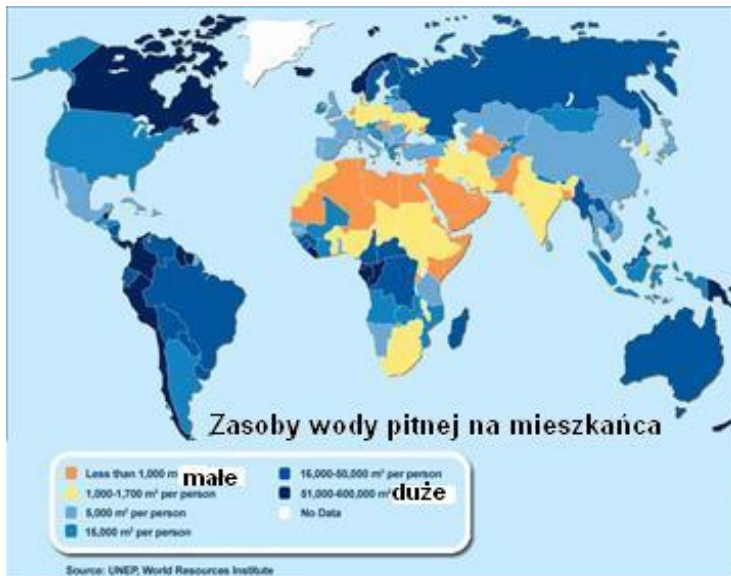
Na podstawie wykresu wymień państwa spełniające przedstawione warunki:

- kraj, który w 2025 r. będzie najwięcej emitował CO₂
- kraj, który w 2012 r. najwięcej emitował CO₂
- kraj, który w 2025 r. będzie emitował ok. 2000 ton CO₂
- kraj, który w latach 1990 - 2025 r. zanotuje największy wzrost emisji CO₂
- kraj leżący na półkuli południowej, który ma niską emisję CO₂

5.4 OBSZARY NADMIARU I NIEDOBORU WODY. ZANIECZYSZCZENIA WÓD

Zadanie 1.

www.zycie.ca/tag/woda/

190

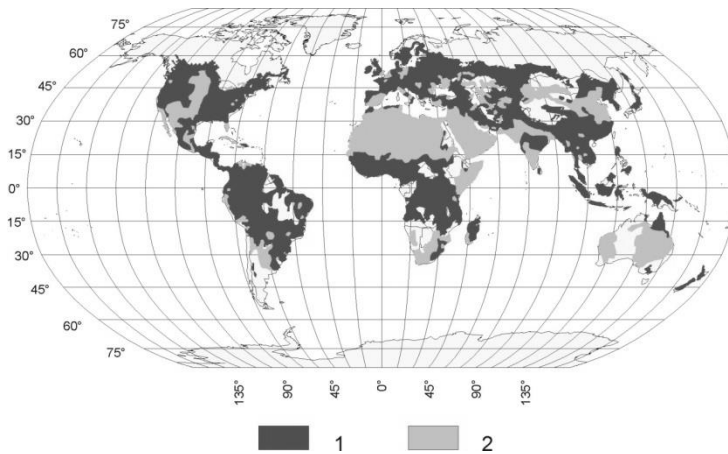
Wśród podanych państw podkreśl nazwy tych 4 państw, które borykają się z niedoborem wody pitnej przypadającej na 1 mieszkańca.

Indie, Chiny, Rosja, Egipt, Algieria, Australia, Polska, Kanada.

Zadanie 2.

Obszary z okresowymi nadmiarami (1) lub niedoborami (2) opadów atmosferycznych

www.klimatazrowie.pl

Wymienione krainy geograficzne podziel na obszary z okresowymi nadmiarami (1) i obszary z okresowymi niedoborami (2) opadów atmosferycznych.

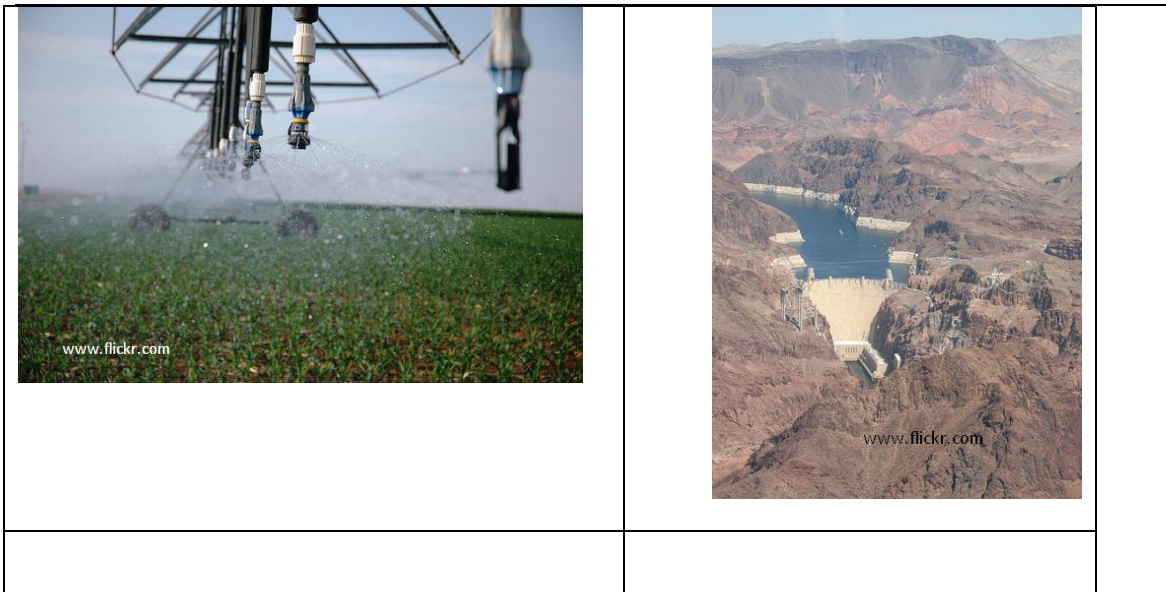
Nizina Amazonki, Himalaje, Nizina Chińska, Półwysep Arabski, Wielkie Równiny Prerii, Nizina Francuska

191

obszary z okresowymi nadmiarami opadów atmosferycznych	obszary z okresowymi niedoborami opadów atmosferycznych

Zadanie 3.

Na zdjęciach przedstawiono metody rozwiązywania problemu niedoboru wody. Podaj nazwę tej metody.

5.5 DEGRADACJA GLEB – JAK JEJ PRZECIWDZIAŁAĆ?

Zadanie 1.

Wybierz odpowiednie zakończenie zdania poprzez skreślenie niewłaściwych fragmentów spośród pogrubionego tekstu.

Uformowanie się 2,5 cm warstwy próchnicznej wymaga średnio **100/500** lat.

Zasolenie gleb jest skutkiem **zalania przez wody morskie/ nieumiejętnego nawadniania**.

Zjawisko pustynnienia zwiększa **usuwanie naturalnej roślinności/ sadzenie drzew w miejscu gruntów ornych**.

Zadanie 2.

Zaznacz prawidłową odpowiedź.

Erozja gleby to:

- a) Zmiana składu i struktury gleby na skutek nawożenia naturalnego.
- b) Pozostawianie terenów uprawnych na pewien czas bez użytkowania rolniczego.
- c) Niszczenie warstwy uprawnej w wyniku jej zmywania, wywiewania lub wadliwej uprawy.

Zadanie 3.

Czynniki, które wpływają na tempo erozji gleby podziel na przyrodnicze i antropogeniczne (ludzkie)

wycinanie lasów

silny wiatr

nawozy sztuczne

wadliwa uprawa

obfite opady

nachylenie terenie

czynniki przyrodnicze	czynniki spowodowane przez człowieka

Zadanie 4.

Rozpoznaj rodzaj erozji gleby przedstawiony na zdjęciu: wietrzna, wodna, śniegowa, uprawowa.

193

Odp.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Odpowiedzi do ćwiczeń dla zestawu 6

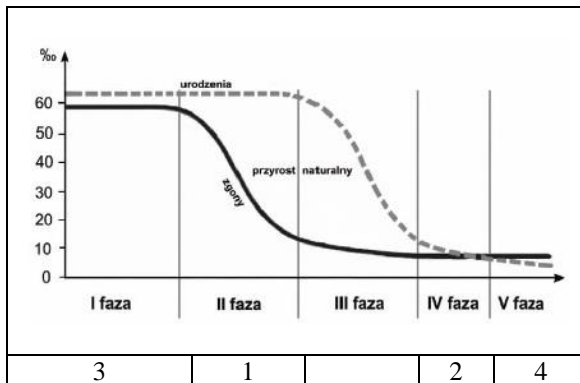
Dział I - Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata

1.1 1. Kolejno od góry: Polska, Stany Zjednoczone, Etiopia .

1.1 2. Włochy -53 297

Kanada 75 117

1.1 3.

195

1.2 1.

Kraina	gęstość zaludnienia (wpisz <i>duża</i> lub <i>mała</i>)	Czynnik
Nizina Padańska	duża	1. żyzne gleby – mady
Kotlina Kongo	mała	3. klimat gorący i wilgotny
Himalaje	mała	5. . całorocznie niska temperatura powietrza i niskie ciśnienie związane z dużą wysokością n.p.m.
Kotlina Kalahari	mała	2. skrajnie suchy klimat
Spitsbergen	mała	4. całorocznie niska temperatura powietrza związana z dużą szerokością geograficzną.

1.2 2.

Polska, Turcja, Wietnam, Meksyk

1.2 3.

w dowolnej kolejności:

Himalaje termiczna i grawitacyjna

Grenlandia termiczna i świetlna

Sahara termiczna i wodna

1.3 1.

Obszar	Odmiana człowieka
Nigeria	czarna
Maroko	biała
Indie	biała
Japonia	żółta
Ukraina	biała
Mongolia	żółta

196

1.3 2.

Mulat – rasa biała i czarna

Metys – rasa biała i żółta

Zambos – rasa żółta i czarna

1.3 3. górny wiersz od lewej:

wschodniosłowiański, latynoamerykański

dolny wiersz od lewej:

chiński, islamu

1.4 1.

Litera	Nazwa miasta
A	Dżakarta
B	Szanghaj
C	Moskwa
D	Los Angeles
E	Sao Paulo
F	Karaczi

1.4 2.

Sopot turystyczna

Częstochowa religijna

Katowice przemysłowa

Gdynia transportowa

Warszawa administracyjna

1.4 3. Przykładowe odpowiedzi:

a) brud, nadmiar śmieci, tłok, hałas, zanieczyszczenie powietrza, korki

b) łatwiejszy dostęp do ośrodków kultury, nauki, dostęp do komunikacji masowej, rozbudowana infrastruktura transportowa, komunikacyjna

197

1.5 1. Kolejno od góry:

Etiopia, Polska, Belgia

1.5 2. warszawska

1.6 1.

Kolejno: 1. imigrant 2. repatriant 3. emigrant

1.6 2. saldo migracji 30 tys. – 50 tys. = - 20 tys.

1.6 3. a) P

b) B

c) P

1.6 4. świętokrzyskie

Dział II – Polityczne problemy świata

2.1 1. 39,3 tys. USD / osobę

2.1 2. b) c) d)

2.1 3. Kraje wysoko rozwinięte mają HDI o wartościach $0,7 - 1,0 / 0,1 - 0,5$. Do tej grupy należą takie państwa jak: *Australia, Korea Południowa, Finlandia* / ~~*Boliwia, Maroko, Egipt*~~. Krajami rozwijającymi się nazywamy kraje o ~~niskim/wysokim~~ wskaźniku HDI.

2.1 4. Etiopia, Sudan, Bangladesz

2.2 1

Nazwa państwa przed 1989 rokiem	Państwa powstałe po 1989 roku
ZSRR	Litwa, Łotwa, Estonia, Białoruś, Ukraina, Mołdawia, Rosja, Azerbejdżan, Armenia, Gruzja, Tadżykistan, Turkmenistan, Kirgistan, Kazachstan, Uzbekistan,
Czechosłowacji	
Jugosławii	Słowenia, Chorwacja, Bośnia i Hercegowina, Serbia, Macedonia, Czarnogóra, Kosowo.

198

2.2 2.

Na świecie jest obecnie ~~193/ 205~~ niepodległych państw. Najmłodszym krajem jest **Sudan Południowy** / ~~Sudan Północny~~. Najwięcej państw liczy ~~Ameryka Południowa/ Afryka~~.

Na świecie ciągle istnieją terytoria zależne. Największe – Grenlandia należy do ~~Norwegii/ Danii~~.

Falklandy są terytorium spornym pomiędzy Argentyną a ~~Wielką Brytanią/ Holandią~~.

2.2 3.

Przed zmianami na mapie politycznej Europy, czyli przed 1989 rokiem Polska miała ~~trzech/ czterech~~ sąsiadów, obecnie liczy ~~7/9~~ sąsiadów. Zmiany u naszych sąsiadów miały charakter ~~krwawy/ bezkrwawy~~. Zasadnicze zmiany dokonały się w dawnej Jugosławii, której stolicą był Belgrad. Obecnie Belgrad jest stolicą ~~Serbii/ Chorwacji~~.

2.3 1.

Kolejno: a) globalizacja społeczno – kulturowa, b) gospodarcza, c) technologiczna, d) polityczna.

2.3 2.

Kolejno od góry: paliwowa, samochodowa, samochodowa, paliwowa, spożywcza, elektroniczna,

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

2.3 3.

Pozytywne skutki globalizacji	Negatywne skutki globalizacji
B. rozpowszechnienie się nowych technologii	A. ujednolicenie stylu życia
C. szybki przepływ informacji	D. możliwość powstania firm monopolistycznych
E. modernizacja i unowocześnianie firm	G. niestabilność rynku pracy
F. rozwój usług	H. nierówność krajów

2.4 1.

Organizacja ds. dzieci i młodzieży - UNICEF

Organizacja ds. Oświaty, Nauki i Kultury - UNESCO

Światowa Organizacja Zdrowia - WHO

Organizacja ds. Wyżywienia i Rolnictwa - FAO

Światowa Organizacja Handlu – WTO

2.4 2.

Państwo	przynależność do organizacji		
	UE	NATO	NAFTA
Polska	+	+	
Niemcy	+	+	
Stany Zjednoczone		+	+

2.4 3. A

E. 1. „wędkę”

E. 2 C. Polska Akcja Humanitarna (PAH)

E.3. a) Karpaccy b) Polska, Ukraina, Słowacja, Rumunia, Węgry

Dział III – Rolnictwo

3.1 1. A - rolnictwo intensywne, B - rolnictwo ekstensywne, C – rolnictwo ekstensywne,
D - rolnictwo intensywne

3.1 2.

rolnictwo intensywne	rolnictwo ekstensywne
Nizina Chińska	pampa argentyńska
dolina i delta Nilu	prerie USA
Europa Zachodnia	wschodnia Afryka

3.1 3. Region zachodnioeuropejski obejmuje kraje Europy Zachodniej. Produkuje się zarówno rośliny, jak i zwierzęta. W hodowli bydła przeważa kierunek **mleczny / mięsny**. Uprawę roślin charakteryzuje **niski/ wysoki** stopień chemizacji rolnictwa.

Region Ameryki Łacińskiej obejmuje cały obszar Ameryki Środkowej i Południowej. Region ten charakteryzuje się **dużym / małym** zróżnicowaniem pod względem wielkości gospodarstw, własności ziemi oraz rodzaju produkcji rolnej. Dla produkcji roślinnej typowa jest uprawa w **małych gospodarstwach / plantacjach**. W chowie zwierząt dominuje **trzoda chlewna / bydło**, które jest hodowane w sposób **intensywny / ekstensywny** na naturalnych obszarach trawiastych środkowej części Ameryki Południowej.

3.1 4. B, D, E, F, G

3.2 1. Kolejno od góry: pszenica, kukurydza, żyto, owies

3.2 2.

rośliny alimentacyjne	rośliny przemysłowe	rośliny pastewne
ryż, pszenica,	tytoń, chmiel, kauczukowiec	łubin, trawy

3.2 3.

herbata	Indie
tytoń	Chiny,
kawa	Brazylia,
kakao	Wybrzeże Kości Słoniowej,

3.3 1. Kolejno od góry: drób, trzoda chlewna, owce, bydło

3.3 2. a) wielbłądy, konie, osły, muły, jaki, bawoły, lamy, renifery b) kury, gęsi, indyki, kaczki,
perliczki

3.3 3. A.

D.1. kolejno od góry : B, B, B, P

202

3.4 2. A

3.4 3. regiony kolejno od góry:

Chiny, Ameryka Łacińska, Afryka Subsaharyjska, Indie.

3.5 1. D

3.5 2. kolejno od góry: P, P, B

3.5 3. A

3.6 1.

a)

Kontynent	Przykłady państw, których lesistość przekracza 60%.
Europa	Szwecja, Finlandia, Rosja
Afryka	Angola , Demokratyczna Republika Konga, Zambia
Ameryka Południowa	Brazylia, Surinam, Argentyna

b)

Kontynent	Przykłady państw, których lesistość nie przekracza 10%.
Azja	Mongolia, Chiny , Kazachstan
Afryka	Sudan , Egipt, Libia

3.6 2. Demokratyczna Republika Konga, Finlandia, Japonia

3.6 3.

Las równikowy	tajga
Heban, mahoń, kauczukowiec, palisander,	sosna, brzoza, modrzew, jodła,

F.4.

Funkcje produkcyjne	Funkcje pozaprodukcyjne
dostarczanie drewna, źródło grzybów, owoców, żywicy,	miejsce rekreacji, łagodzenie klimatu, walory zdrowotne, zmniejszanie prędkości wiatru, miejsce życia zwierząt

3.7 1.

Produkty żywnościowe	Produkty przemysłowe
ryby i inne organizmy morskie	surowce mineralne (np. ropa naftowa, gaz, sól)
	muszle, bursztyn, perły

3.7 2.

kraje o największych połowach		największe porty na świecie	
1.	Chiny,	A.	Singapur,
2.	Peru,	B.	Szanghaj
3.	Indonezja,	C.	Rotterdam
4.	Japonia		

3.7 3.

Liberia, Panama, Cypr.

3.7 4.

a) 1950 – 1970 tendencja rosnąca

b) 2000 – 2010 podobny, stały poziom

Dział IV – Przemysł, energetyka i usługi

4.1 1.

- dużo wolnej przestrzeni, - często wieje wiatr
wada wiatraków– np. przerwy w wietrze (brak stałego zasilania), powodują hałas, zakłócają przelot ptaków,
nie pasują do naturalnego krajobrazu

4.1 2.

Elektrownia jądrowa działa w oparciu o surowce ~~odnawialne~~/**nieodnawialne**.

Elektrownia atomowa **emituje/nie emituje** szkodliwe gazy do atmosfery.

Problemem elektrowni atomowych jest ~~duże zagrożenie wybuchem~~/**konieczność składowania radioaktywnych odpadów**.

4.1 3. kolejno od góry:

elektrownia geotermalna, nie wywierają niekorzystnego wpływu na krajobraz

elektrownia słoneczna, wytwarzanie energii zależy od pogody

elektrownia w oparciu o biomasę, niektóre odpady są dostępne tylko sezonowo

4.2 1.

zbrojeniowy	chemiczny
optyczny,	precyzyjny
farmaceutyczny,	elektroniczny

4.2 2. kolejno od góry:

P, B, B, P

4.2 3. B. Stanach Zjednoczonych

4.3 1.

korzyści pracownika	trudności, wyzwania
A. praca w wybranym przez siebie, dogodnym czasie D. zmniejszenie kosztów i czasu dojazdów do pracy E. brak bezpośredniego nadzoru	B. konieczność samodyscypliny pracownika C. wyobcowanie w środowisku pracowników

4.3 2.

D. Szkolenia osób w celu przekwalifikowania

4.3 3.

A. niższe koszty płacy i D. niższe podatki

4.4 1.

Rodzaj turystyki	Przykład	Miejsce w Polsce
specjalistyczna	wspinaczka wysokogórska	Tatry
wypoczynkowa	wczasy nad morzem,	wybrzeże Bałtyku,
poznawcza	wycieczka szlakiem architektury drewnianej	Małopolska
kwalifikowana	kurs żeglarski	Jeziora Mazurskie
religijna	pielgrzymka	Częstochowa

4.4 2.

atrakcje przyrodnicze	atrakcje pozaprzyrodnicze
ciepłe morze, jaskinie, wodospady, jeziora, gejzery, skałki, piaszczyste plaże, fiordy,	wyciągi narciarskie, baseny kąpielowe, szlaki rowerowe, kawiarnie, wypożyczalnie sprzętu sportowego, boiska sportowe, kempingi, schroniska, pałace i zamki, galerie sztuki.

4.4 3.

Pozytywne	Negatywne
rozwój przedsiębiorczości, wzrost PKB, podniesienie standardu życia, zmniejszenie bezrobocia, zatrudnienie dla miejscowej ludności,	wzrost przestępczości, alkoholizm, zmiany w środowisku przyrodniczym, nadmierny rozwój budownictwa, miejscowa kultura i tradycja ulegają zniszczeniu

4.4 4.

Ayers Rock	Wielki Kanion Kolorado
Australia	Stany Zjednoczone
Wenecja	Akropol
Włochy	Grecja
Wodospad Niagara	Łuk Triumfalny
Stany Zjednoczone/Kanada	Francja

4.5 1.

a) 10,7 mln

b) ponad 5 razy

4.5 2.

a) komunikacja, odbieranie i wysyłanie poczty e-mailowej, pozyskiwanie informacji

b) poczta zwykła, prasa codzienna,

207

4.5 3.

sposoby wykorzystania Internetu w pracy zarobkowej – np. prowadzenie sprzedaży, reklama, artykuły na stronach WWW., doradztwo, szkolenia on-line,

4.5 4.

kolejno od góry: P, B, P

4.6 1.

TRANSPORT				
lądowy			wodny	powietrzny
szynowy	drogowy	przesyłowy	morski,	kosmiczny
kolejowy	samochodowy,	rurociągowy	śródlądowy,	lotniczy,

4.6 2.

kolejno: samochodowy, lotniczy

4.6 3.

Terminal to miejsce przygotowane do **wyspecjalizowanej obsługi ruchu osób i towarów / uzupełniania paliwa i wszelkich produktów potrzebnych do dalszej podróży.**

W Japonii działa szybka kolej **Pendolino/ Shinkansen.**

Kanał Sueski łączy Morze Śródziemne i **Czerwone/ Czarne** skracając drogę morską z Azji do Europy.

4.7 1.

698 mld dolarów amerykańskich

4.7 2.

kolejno od góry:

P, B, B, P

4.7 3.

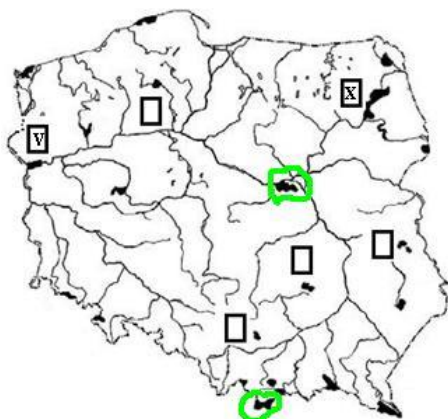
Stany Zjednoczone

5.1 1.

- a) litosfera ↔ atmosfera (lub odwrotnie)
- b) hydrosfera ↔ litosfera (lub odwrotnie)
- c) biosfera ↔ litosfera (lub odwrotnie)
- d) hydrosfera ↔ biosfera (lub odwrotnie)

5.1 2.

5.1 3.

A.

5.2 1.

skutki przyrodnicze	skutki gospodarcze
A. możliwość całkowitego wyczerpania się zasobów	B. ciągle zmniejszanie się powierzchni użytków rolnych
C. degradacja gleb, która prowadzi do spadku produkcji żywności	D. deficyt wody dla przemysłu
F. zubożenie liczby i gatunków zwierząt zamieszkujących wycinane lasy	E. konflikty o dostęp do złóż surowców mineralnych i wody pitnej
	G. wzrost cen wody, gruntów

209

5.2 .2.

Jezioro Aralskie zanik jeziora	Zatoka Meksykańska wyciek ropy naftowej na platformie wydobywczej
Wybrzeże Australii postępujące zniszczenie raf koralowych	Sumatra nadmierna wycinka lasów

5.2 3.

C. uran

5.3 1.

- a) ograniczenie emisji metanu ze składowisk odpadów
- b) powstrzymanie wylesienia
- c) ograniczenie spalania paliw kopalnych
- d) promocja rozwoju energooszczędnych technologii

5.3 2.

W kolejnych tabelach od góry;
metan, para wodna, dwutlenek węgla

5.3 3.

- a) Chiny
- b) USA
- c) Indie
- d) Chiny
- e) Australia/Nowa Zelandia

5.4 1.

Indie, Egipt, Algieria, Polska,

210

5.4 2.

obszary z okresowymi nadmiarami opadów atmosferycznych	obszary z okresowymi niedoborami opadów atmosferycznych
Nizina Amazonki, Himalaje, Nizina Francuska	Nizina Chińska, Półwysep Arabski, Wielkie Równiny Prerii,

5.4 3.

podlewanie, nawadnianie	magazynowanie wody, retencja
-------------------------	------------------------------

5.5 1.

Uformowanie się 2,5 cm warstwy próchnicznej wymaga średnio **100/500** lat.

Zasolenie gleb jest skutkiem ~~zalania przez wody morskie/~~ **nieumiejętnego nawadniania.**

Zjawisko pustynnienia zwiększa **usuwanie naturalnej roślinności/ sadzenie drzew w miejscu gruntów ornych.**

5.5 2.

C. Niszczenie warstwy uprawnej w wyniku jej zmywania, wywiewania lub wadliwej uprawy.

5.5 3.

czynniki przyrodnicze	czynniki spowodowane przez człowieka
silny wiatr, obfite opady, nachylenie terenie	wycinanie lasów, nawozy sztuczne, wadliwa uprawa

5.5 4.

Erozja wodna

Zespół autorski i merytoryczny projektu IBIS

Interdyscyplinarna Bez Barrier Interaktywna Szkoła

Anna Kowalska

Anna Lach

Anna Grzybowska

Monika Fibich

Teresa Tracz-Zielińska

Katarzyna Mijkowska

Piotr Głogowski

Małgorzata Serafin

Magdalena Kempieński

Edyta Cieplechowicz

Iga Zielińska